РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
Областна администрация
Смолян

СТРАТЕГИЯ

ЗА РАЗВИТИЕ НА

ОБЛАСТ СМОЛЯН

2014-2020

Смолян, 2013

Съдържание

СЪДЪРЖАНИЕ.....2

СПИСЪК СЪС СЪКРАЩЕНИЯТА.....3

I. ПРОЛОГ.....5

II. ПРЕДПОСТАВКИ ЗА РАЗРАБОТКАТА.....7

III. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА - СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКИ ПРОФИЛ НА ОБЛАСТТА.....11

IV. SWOT АНАЛИЗ ……..……..66

V. СТРАТЕГИЧЕСКА ЧАСТ ……..……..71

VI. ТЕРИТОРИАЛЕН ОБХВАТ НА РАЙОНИТЕ ЗА ЦЕЛЕНАСОЧЕНА ПОДКРЕПА.....98

Списък на използваните съкращения:

БВП *Брутен вътрешен продукт*

БДС *Брутна добавена стойност*

ВВС *Военновъздушни сили*

ВЕИ *Възобновяеми енергийни източници*

ВЕЦ *Водноелектрическа станция*

ВиК *Водоснабдяване и канализация*

ГКПП *Граничен контролно пропускателен пункт*

ГПСОВ *Градска пречиствателна станция за отпадъчни води*

ДГС *Държавно горско стопанство*

ДМА *Дълготрайни материални активи*

ДОАС *Диференциална оптична абсорбционна спектроскопия*

ЕАД *Еднолично акционерно дружество*

ЕООД *Еднолично дружество с ограничена отговорност*

ЕТ *Едноличен търговец*

ЗЧАВ *Закон за чистота на атмосферния въздух*

ИАОС *Изпълнителна агенция по околна среда*

ИКОМОС *Международният комитет за паметници на културата и забележителни места*

ИКТ *Информационни и комуникационни технологии*

КАВ *Качество на атмосферния въздух*

КИД *Класификация на икономическите дейности*

МБАЛ *Многопрофилна болница за активно лечение*

МОСВ *Министерство на околната среда и водите*

МПС *Моторни превозни средства*

НАСЕМ *Национална система за екологичен мониторинг*

НВУ *Национален военен университет*

НКПР *Национална концепция за пространствено развитие*

НКЖИ *Национална компания „Железопътна инфраструктура—*

НПУДО *Национална програма за управление на дейностите по отпадъците*

НСИ *Национален статистически институт*

НСРР *Национална стратегия за регионално развитие на Република България*

ОЕТК *Общоевропейски транспортен коридор*

ООД Дружество с ограничена отговорност

ОП Оперативна програма

ОПАК Оперативна програма „Административен капацитет 2007-2013 г.

ОПРКБИ Оперативна програма развитие на конкурентоспособността на българската икономика

ОПОС *Оперативна програма „Околна среда 2007-2013 г.*

ОПРР *Оперативна програма „Регионално развитие 2007-2013 г.*

ОПРЧР *Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси 2007-2013*

ОСР *Областна стратегия за развитие*

ОУПБЗН *Областно управление пожарна безопасност и защита на населението*

ПДК *Пределно допустими концентрации*

ПСОВ *Пречиствателна станция за отпадъчни води*

ПСПВ *Пречиствателна станция за питейна вода*

ПГ *Професионална гимназия*

ПП *Природен парк*

ПУДООС *Предприятие за управление на дейностите по опазване на околната среда*

РИМ *Регионален исторически музей*

РИОСВ *Регионална инспекция по околната среда и водите*

РПСОВ *Районна пречиствателна станция за отпадъчни води*

СБАЛ *Специализирана болница за активно лечение*

СОУ *Средно общообразователно училище*

ЮЦР *Южен централен район*

ТЕЦ *Топлоелектрическа централа*

УОЗ *Устойчиви органични замърсители*

ФПЧ *Фини прахови частици*

ЦАТЦ *Цифрова автоматична телефонна централа*

ЦАМТЦ *Цифрова автоматична междуселищна централа*

I. ПРОЛОГ

Настоящата Стратегия за развитие на Смолянска област за 2014-2020 г. обхваща освен изискуемите по Закона за регионално развитие и Методиката утвърдена от Министерство на регионалното развитие и благоустройството изисквания, и работата на различни работни групи, експерти и специалисти от различни институции. Няколко са по-важните аспекти, които трябва да се отбележат. По смисъла на ЗРР Областната стратегия за развитие се трансформира от дългосрочен в средносрочен документ за стратегическо планиране на регионалното развитие, който се разработва в съответствие с регионалния план за развитие на съответния район от ниво 2. Чрез нея се определя стратегическата рамка за развитие на областта, изразена чрез формулирането на съответните цели и приоритети за устойчиво интегрирано регионално (областно) развитие. Същата не трябва да се разглежда като абстрактен стратегически документ, а като инструмент, чрез който се формулира общата рамка за развитие на областта. Тази рамка е определена на базата на наличния потенциал и сравнителните предимства на нейната територия, като същевременно се съобразява и транспонира политики, цели, приоритети и механизми, залегнали в европейската и националната йерархия на системата за планиране и управление на регионалното развитие. Намаляването на срока за изпълнение на областната стратегия налага от една страна по-тясно обвързване на документа с оперативните и плановите инструменти, а от друга – необходимостта от по-голяма конкретика и пространствена обусловеност на формулираните цели и приоритети в развитието на областта.

На база прилагането на проектният подход по голяма част от важните стратегически приоритети и въпроси бяха разработени проекти, които внесоха допълнително аргументи и конкретна експертиза. Без стремеж за изчерпателност, като елемент от стратегията или като отделни документи е отчетена работата по отношение на:

- Транспортната инфраструктура – разработена и приета Стратегия за развитие на транспортната инфраструктура в трансграничния район Смолян – Ксанти;
- За използване потенциала на планината – Координационен план и модел за устойчиво развитие на Смолянска област;
- Анализите, резултатите от проектният подход, приложен в администрацията;
- Срещи по работни групи по отделните оперативни програми;
- Съвместна работа с общините, представители на гражданското общество и нестопански организации;
- Срещи по конкретни направления и в различни населени места;
- За развитието на туризма – Стратегия за развитие на туризма и изводи от различни форуми;
- Системните усилия за отстояване на позициите на областта пред централните ведомства с даване на конкретни предложения, представяне на изводите от всички гореизброени дейности, внасяне на аргументи и настояване за прилагане на пилотна насочена политика за областта;
- Приети по предложение на областния управител на Смолянска област конкретни решения на Регионалният съвет за развитие на Южен централен район за планиране, в подкрепа на ключови въпроси за областта и за района;

Отчетени са конкретни бележки, препоръки и възможности дадени от висококвалифицирани експерти в различни направления, на проведената Научно-приложна конференция - „Икономиката на Родопите – регионални проблеми и перспективи” през месец

юни 2012 г., в Смолян, под патронажа на Министъра на регионалното развитие и благоустройството. Положени са сериозни усилия настоящият документ да отговаря на духа на Стратегия „Европа 2020“, на Общата стратегическа рамка, социално-икономически анализ за нуждите на Оперативна програма „Регионално развитие” за периода 2014-2020 г.”, на Националната програма „България 2020“, Национална стратегия за регионално развитие на Република България за периода 2012 – 2022 г., Национална концепция за пространствено развитие за периода 2013-2025 г., Регионалния план за развитие на Южен централен район 2014-2020 г. и други ключови документи и анализи.

Направените изводи и препоръки са съобразени с новите тенденции за координиране на интегриран подход за прилагане на регионални политики, който ще бъде характерен като нов подход за 2014-2020 г. В резултат на направените анализи беше отчетено за реалистично прилагането на новият инструмент – Водено от общността местно развитие (ВОМР). Това предполага активни действия за разясняване необходимостта той да бъде определен за прилагане в България, както и след това да се съревноваваме и да бъде приложен на територията на Смолянска област. Отчитайки напредъкът на работа в областта в тази посока може да се настоява да бъдем определени като пилотен модел.

Отчитайки ключовият момент за държавата – подготовката и предстоящото подписване на Споразумението за партньорство между Република България и ЕС за 2014 – 2020, резонно е отчетена позицията с настояване за прилагане на пилотна, насочена политика към област Смолян като географски район с по-специални потребности и район с особени териториални характеристики, който да бъде подкрепян от фондовете на ЕС.

За да гарантираме устойчивост и прилагане на най-добрите практики от области с планински характер в рамките на ЕС, ще се стремим да продължим съвместната си работа с партньорите по проект GREEN MOUNTAIN, чрез създаване на партньорска мрежа. Необходимо е да се намерят възможности за активна работа и включване в най-серозната организация за развитие на планински райони – EUROMONTANA. Ще се партнира и други организации, които могат да допринесат за развитие на нашата област.

Приложени са по-важните предложения и препоръки направени на различни етапи към различни стратегически и оперативни документи на национално ниво.

Изказваме нашата благодарност на всички, които са допринесли за създаването на настоящият документ.

II. ПРЕДПОСТАВКИ ЗА РАЗРАБОТКАТА

Стратегията за развитие на област Смолян (ниво 3 по номенклатурата на статистическите териториални единици на Евростат) е част от пакета документи за стратегическо планиране и програмиране на регионалното развитие в България, регламентирани със Закона за регионалното развитие (ЗРР) и Правилника за неговото прилагане (ППЗРР). Областната стратегия за развитие на област Смолян се разработва в съответствие с регионалния план за развитие на Южен централен район и в контекста на актуалното социално-икономическо състояние на областта и в съответствие със стратегическата ориентация на регионалната политика в Европейския съюз и националните цели и приоритети. Съгласно нормативните изисквания, ОСР се разработва за 7-годишен период, който съвпада с периода на действие на РПР. Съгласно Чл. 12. (1) на ЗРР, ОСР определя средносрочните цели и приоритети за развитие на областта, както и стратегическите насоки за разработване на общинските планове за развитие. Разработването на областната стратегия се организира от областният управител и се извършва в съответствие с методическите указания, дадени от министъра на регионалното развитие и благоустройството. Съгласно Чл. 28. (1) от ППЗРР, ОСР се приема от областния съвет за развитие по предложение на областния управител в срок 6 месеца преди началото на периода на нейното действие. Областната стратегия и решението на областния съвет за нейното приемане се публикуват на страницата на областната администрация в интернет. Областният управител осигурява информация и публичност на ОСР, както и на документите, свързани с действията на съответните органи по нейното изработване, съгласуване, актуализиране, осигуряване на необходимите ресурси и изпълнение.

При разработване на ОСР на област Смолян бяха осъществени дейностите така, както са заложени в Методическите указания на МРРБ. От методологическа гледна точка разработването на Стратегията се основава на „стратегическия подход“, „интегрирания подход“, „териториалния подход“, както и на „ориентирания към резултатите подход“. Обхванати са ограничен брой приоритети в съответствие със стратегията Европа 2020. Бяха използвани стратегически и планови документи на европейско, национално регионално и местно ниво, различни секторни стратегии и програми, статистическа информация.

Приложени са както новите цели и приоритети, както и с финансовите условия на политиката за сближаване на ЕС през периода 2014-2020 г. и предвижданията на бъдещите оперативни програми за този период, така и ключовите аспекти от регионалния план за развитие на Южен централен район от ниво 2. Специално внимание се отделя на сътрудничеството за развитие на граничния потенциал с Република Гърция.

Специално внимание беше отделено, за да се проучат възможностите на новите инструменти за интегрирани териториални инвестиции, чрез които да се търси възможност за осигуряване на насочена политика и концентриране на средства за развитието на Смолянска област. Освен определеният съгласно чл. 5, ал. 5 от ЗРР териториален обхват на районите за целенасочена подкрепа, цялата територия на областта се определя като територия, за която да се кандидатства за подкрепа чрез прилагане на инструмента **Водено от общността местно развитие** /по подхода отдолу – нагоре/ и при бъдещи възможности и за прилагане на Интегрирани териториални инвестиции /при постигане на подход отгоре – надолу/. За развитието на областта и прилагането на инструмента ВОМР на територията на областта ще се работи чрез прилагане на принципите на партньорство, прозрачност и публичност, за да се гарантира балансирано и устойчиво местно развитие и концентрация на ресурси.

В процеса на разработване на областната стратегия за развитие са отчетени и хоризонталните приоритети на регионалната политика - устойчиво развитие, равни възможности и социално включване.

В Областната стратегия за развитие, в изпълнение на разпоредбите на Чл. 12. (3) на ЗРР са включени необходимите анализи, набелязаните цели и приоритети за развитие, териториалният обхват на районите за целенасочена подкрепа, приблизителна оценка на необходимите ресурси и възможното им осигуряване, включително и от кандидатстване по ВОМР /при негово включване в Споразумението за партньорство/ и други необходими компоненти. Остава сериозната необходимост от разработване на Регионална схема за пространственно развитие на областта, общи и подробни устройствени планове.

Според Методическите указания, одобрени със Заповед № РД-02-14-2402/ 22.11.2011 г. на Министъра на регионалното развитие и благоустройството, постигането на взаимодействие между различните документи за стратегическо планиране се осъществява в процеса на тяхното разработване, като се отчитат йерархичните нива и логическата обвързаност между тях, определени с националното законодателство за регионалното развитие. Разработването на проекта на „Стратегия за развитие на област Смолян 2014 - 2020 г.“ се вписва хармонично в цялостната система за планиране на европейско, национално, регионално и местно ниво в синхрон с действащите и предстоящите финансови и инвестиционни програми. Стратегията се разработва в синхрон както с Националната стратегия за регионално развитие 2012-2022 г., така и с приоритетите, целите и мерките заложени в Плана за развитие на Южен централен район за периода 2014 - 2020 г. В по-широк контекст, областната стратегия отчита основните постановки на Стратегията „Европа 2020” и се съобразява с еволюцията на кохезионната политика на ЕС. Визията на Стратегията „Европа 2020“ е да превърнем Европейския съюз в интелигентна, устойчива и приобщаваща икономика с високи равнища на заетост, производителност и социално сближаване, с три приоритета за развитие - интелигентен растеж, устойчив растеж и приобщаващ растеж и съответните водещи цели, които са отразени в националните документи и се явяват стремеж и на настоящата стратегия.

За постигане на устойчиво развитие на Смолянска област в контекста на целите на ЕС, отчитайки планинския характер на района, с по-трудни условия на живот и бизес е необходимо държавата и заинтересованите страни да предприемат конкретни действия. Необходимо е да се постави акцент върху възприемането на интегриран и ориентиран към местните условия подход. Ключовите насоки са:

- Осигуряване на необходимите транспортни и международни връзки за региона на област Смолян за подобряване на достъпността и мобилността; за насърчаване на по-широкото използване на възобновяемата енергия; за насърчаване на дейностите в областта на съхраняване и развитие на културата, туризма и контактите между хората;
- Опазване на околната среда в Родопа планина, като се отчита високата степан на биоразнообразие, най-големият обхват на зоните НАТУРА-2000 и качество на водите; за управление на рисковете за околната среда; за опазване на биологичното разнообразие, ландшафтите и качеството на въздуха и почвите; валоризирането на природните дадености, в полза на местното население е от ключово значение за осигуряване на устойчиво развитие през разглеждания период на планиране;
- Повишаване на благосъстоянието на хората в планината и по-точно за района на Смолянска област, за развитие на обществото на знанието чрез научноизследователски, образователни и информационни технологии; за оказване на подкрепа за

конкурентоспособността на предприятията, включително развитието на клъстери; за инвестиране в хора и умения;

- Укрепване на Смолянска област за увеличаване на институционалния капацитет и сътрудничеството; ефективно сътрудничество с бизнеса; надграждане на капацитета за осигуряване на необходимото ниво за управление на директно предоставени средства от фондовете на ЕС, при наличие на политическа воля осигуряване на пилотен модел за интегрирано развитие на областта; за съвместна работа с цел укрепване на сигурността и предприемане на действие по въпросите на престъпността и запазване тенденцията за по-нисък процент престъпления, бърза разкриваемост и осигурено спокойствие.

Принос на проекти "GREEN MOUNTAIN", "CONECTION","JTI-TARGET" и др.

В областна администрация Смолян бяха подготвени, реализирани и реализират редица проекти, като по една част администрацията е водеща организация, а по другите е партньор. Водещ е проектният подход на залагане и решаване на конкретни предизвикателства. Освен натрупаният капацитет, по проектите има и изключително съществен допълнителен принос към развитието на областта и нейният потенциал.

По част от проектите са изготвени анализи на състоянието и възможностите за развитие на Смолянска област и са приети съответните стратегически документи. Всичко това е на база системен подход, което осигурява надграждащ ефект и е допълнителен аргумент за отстояване необходимостта от насочена политика към областта, базирана на Пилотен, интегриран модел на развитие за периода 2014-2020 г. и нататък.

Изпълнението на дейностите по проектите се вписват в по-широкия европейски контекст, който се определя от дефинираните приоритети на ЕС за развитие - свързаност и достъпност, околна среда, конкурентоспособност и добро управление и сигурност, както и от приоритетите на Стратегията „Европа 2020" за устойчив, интелигентен и приобщаващ растеж. Постановките на разработената стратегия обхваща ключовите области на устойчивото развитие-транспортна и техническа инфраструктура, човешки и природни ресурси, икономика и селищна мрежа като се предлагат дейности в насока транс-граничното сътрудничество между България и Гърция. В контекста на междудържавното сътрудничество е необходима ясна воля не само за наваксване на закъснялото изпълнение на междудържавни договорености за развитие на транспортната инфраструктура и осигуряване на ГКПП при Елидже, а и ускорено разкриване на още места за преминаване в контекста на териториалното сближаване и трансграничното сътрудничество, което отдавна в Европа е на необходимата висота.

Като сериозни достижения от работата по проекти е изработването на План и Модел за устойчиво развитие на Смолянска област, с индикативна финансова рамка, формиране на група за развитие, тематични подгрупи и др. Всичко това **характеризира подхода „отдолу-нагоре"** и показва възможностите за развитие на местният потенциал, обуславя целият извървян път за настояване да се приложи инструмента **Водено от общността местно развитие**. При успешно прилагане и изпълнение на изискуемите условия в бъдеще може да се създадат необходимите предпоставки за прилагане и на Интегрирани териториални инвестиции.

Отчетени са водещите компоненти от Националната стратегия за регионално развитие за периода 2012-2022, Регионален план за развитие на Южен централен район (2014-2020), Националната концепция за пространствено развитие за периода 2013 - 2025 г., Националната програма за развитие „България 2020" и др.

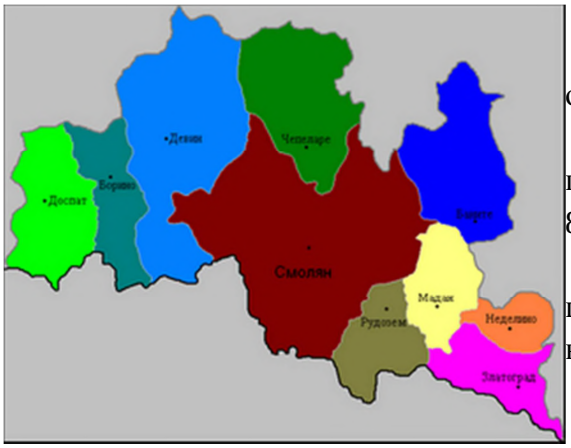
Стремежът на настоящата стратегия е целите да отчитат **реалните нужди на хората към настоящият момент**, без да се загърбват единствено в името на бъдещи ползи. Наличието на съхранено биоразнообразие и най-голям обхват на зоните НАТУРА-2000 в населена планина е необходимо да бъдат **реален стимул за развитие**, като е необходимо водещ да бъде местният и регионален интерес за устойчиво развитие, като се гарантира необходимото качество на живот и необходимите условия за пълноценна социална, творческа и професионална реализация на хората в Смолянска област.

Постигането на изброеното по-горе е невъзможно без формиране на насочена политика. На този етап такава политика може да се реализира чрез инструментите – Водено от общността местно развитие (за което имаме сериозна подготовка и отговаряме изцяло на критериите в европейските регламенти), а на следващ етап би могло да се приложат Интегрирани териториални инвестиции или с насочена политика на правителството.

III. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА - СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКИ ПРОФИЛ НА ОБЛАСТТА

1. Географско положение (пространствен анализ на ресурсите)

Област Смолян се намира в Южна България и е разположена в централната част на Родопите на територия от 3 192.9 кв. км или 2,9 % от територията на страната. Тя има обща граница с областите Пловдив, Пазарджик, Кърджали и Благоевград, като на юг областната граница съвпада с държавната граница с Република Гърция. Надморската височина на областта е от 450 до 2 191 м.

Административно областта е разделена на 10 общини, 103 кметства и 242 населени места.

Върху голяма част от територията се простират гори – 2 093 хил. дка (66%), а земеделските земи заемат 851 хил. дка (27%).

Горската растителност е представена от широколистни гори - в ниските части и иглолистни гори във високите части.

2. Природни ресурси

Смолянска област се характеризира със съхранена чиста природна среда, което е едно от специфичните предимства, а другото е наличие на природни ресурси – руда, минерална вода, горски площи.

2.1. Релеф

Територията на областта се характеризира с планински релеф, но в отделните общини той е с различни проявления. Средната надморска височина на областта е в границите от 450 до 2 191 м, което дава отражение върху цялостното и социално-икономическо, селищно и инфраструктурно развитие. Разнообразието по общини е следното:

Община	Релеф
Баните	Територията на общината се характеризира със среднопланински релеф, преминаващ на запад във високопланински в обхвата на Преспанския дял. Надморската височина се изменя от 450 м в долината на р. Арда до 2001 м при връх Преспа.
Борино	Релефът и се характеризира като планински, силно разчленен и заоблен, с високи билни заравненост, дълбоки речни долини, ждрела и обширни тектонски котловини. Характерни за района са карстовите форми, които са съсредоточени в Триградския карстов район. Надморската височина в общината варира от 1 000 до 1 600 м.

Девин	Релефът е типичен планински, с характерните особености за тази част на Родопите – стръмни и на места урвести и недостъпни склонове, дълбоки долове и полегати до стръмни и леснопроходими била. Разликата в надморската височина е твърде голяма от 420 м. под нивото на язовир "Въча" до 2091 м. на връх "Голям Персенк". Разнообразният скален състав е довел до формиране на редица природни феномени: дълбоки ждрела, пещери, скални образувания и др.
Доспат	Територията на общината се характеризира със среднопланински и високопланински релеф, силно разчленен и заоблен, с високи била, дълбоки долини и реки. Средната надморска височина е 1000 м.
Златоград	Релефът е планински, като на места рязко се променя - редуват се стръмни склонове и малки долини разширения и силно развита хидрографска мрежа. Община Златоград е с надморска височина от 385 до 1118 м.
Мадан	Релефът в общината е полупланински и планински с подчертано ерозионно-денудационен характер, с дълбока и гъста речно-долинна мрежа. Средната надморска височина е около 700 м. Преобладават нископланински и хълмисти терени, а долинните склонове са със значителни наклони.
Неделино	Общината е разположена върху терен със силно пресечен планинско горист релеф, със средна надморска височина 700м., заемаща площ 102,3 кв. км. Релефът е с планинско- хълмист , а в по-високите части е планински.
Рудозем	Релефът на общината е подчертано ерозионно-денудационен с дълбока и гъста речно-долинна мрежа. Средната надморска височина е от 700 до 800 м. Преобладават нископланински и хълмисти терени, а долинните склонове са със значителни наклони.
Смолян	Планински релеф, със средна надморска височина 1 230 м. Връх Голям Перелик с височина 2 191 м.
Чепеларе	Теренът на общината има типичен планински характер. Преобладават стръмните терени с предимно сенчесто изложение и надморска височина 1000 – 1600 м. Най-високата точка на територията е връх "Персенк" – 2091 м.

Най - високи върхове в Родопите

Върхове	**Надморска височина /м/**
Голям Перелик	2 191
Голям Снежник /Карлък/	2 188
Голям Персенк	2 091
Персенк	2 074
Солището	1 891

2.2. Климат

Територията на Смолянска област обхваща пояс с предимно планински климат, който в югоизточните части на района е преходно средиземноморски. Характеризира се с мека и снежна зима, и прохладно лято. По общини проявлението е както следва:

Община	Климат
Баните	Територията на общината попада в област с преходно – средиземноморски климат, както и в преходен във височинно отношение - нископланински, средно планински и високопланински вариант. Средната годишна температура на въздуха е между 2° и 9° С. Лятото е умерено топло, а зимата е относително мека, което се дължи на средиземноморското влияние върху климата. По високите била и северните склонове снегът се задържа от 4 до 6 месеца.
Борино	Климатът в община Борино е умереноконтинентален до преходноконтинентален. Зимата е продължителна, снежна и сравнително мека, понякога с остри и продължителни застудявания. Лятото е кратко, прохладно и влажно, а есента - продължителна и топла. Средногодишната температура варира от 9 до 13° С. Поради сравнително голямата надморска височина (1000 - 1600 м) на територията на общината се създават условия за почти ежедневни температурни инверсии.
Девин	Територията на общината попада в област с преходно – континентален климат. Характеризира се с по-ниски летни температури и по-обилни валежи. Есента е по-топла от пролетта. Максималните темепратури настъпват през месеците юли и август, а минималните през месец февруари, като средногодишната температура е 15° С.
Доспат	Климатът е преходно континентален със слабо средиземноморско влияние, със средна годишна температура 8.1° С. Характеризира се с мека зима и прохладно лято. Валежите (976 мм – дъжд и сняг) , са над средните за страната . Максималната снежна покривка е 105 см и се задържа от 80 до 120 дни .
Златоград	В климатично отношение районът принадлежи към континентално-средиземноморска климатична област. Средногодишната температура на въздуха е 10,8° С с максимум през юли 20,6° С и минимум през януари - 0,8° С, което говори за умерено лято и сравнително мека зима.
Мадан	Община Мадан попада в континентално-средиземноморската област, южнобългарската климатична подобласт, източнородопски и ниско климатичен район, а частите над 1000 м н.в. в планинска климатична област. Средната годишна температура е 10 ° С, средногодишната влажност на въздуха – 77,25 %, а средната

	продължителност на дните със снежна покривка в годината е 70.
Неделино	Климатът е преходно – континентален и планинско- хълмист, като в югоизточните части е преходно- средиземноморски. Месеците юли и август се характеризират с високи температури, а януари и февруари с минимални. Средна годишна температура е 20 °C. Снежната покривка е нетрайна, но във височини, на някои склонове със северна експозиция се задържа за по-дълго време.
Рудозем	Климатът на община Рудозем е умерено-континентален. Средната годишна температура е 9,4°C, средната лятна температура (през месец юли) е 19,4°C, а средната зимна температура (през месец януари) е 1,6°C. Преобладават северни и северозападни ветрове.
Смолян	Климатът е преходно-континентален със слабо средиземноморско влияние, със средна годишна температура 8.1°C, мека зима и прохладно лято. Валежите (967 мм - дъжд и сняг), са над средните за страната. Максимална снежна покривка е 105 см и се задържаща се от 80-120 дни.
Чепеларе	Община Чепеларе попада в обсега на планинския климатичен район съобразно надморската височина, към европейско – континенталната климатична област и към преходно – континенталната подобласт. Важно значение за формирането на климата има разположението на Родопския масив в граничните зони на умерено – континенталния климат и влиянието на средиземноморския басейн. Поради чувствителното влияние на средиземноморието зимата е мека и топла. Снежната покривка се задържа сравнително дълго, между 80 и 120 дни в годината със средна дебелина за м. януари и февруари 30 – 80 см. Пролетта настъпва значително късно – в средата на м. май, есента е топла и суха, лятото – прохладно и свежо.

Източник: НСИ

2.3. Води

По - големи реки в областта:

Реки	**Дължина /км/**
Арда	241,3
Въча	111,5
Чепеларска река	85,9

По общини водните ресурси са следните:

Община Баните

Водите в общината са разделени на два вида: повърхностни /реки и язовири / и подземни /пресни и минерални/. Речната мрежа е представена от реките Малка Арда, Давидковска, Глогинска, Загражденска, Боровица и Рибен дол и десетки малки приточета. На територията на общината се намират микроязовир “Давидково”, с обща площ 20 дка, полезен обем 180 хил.

куб.м и Рибарник “Глогино”- 5 дка. Термалният извор в с. Баните е с дебит 18 л/сек. и температура 43°, което предопределя развитието на общината като балнеокурорт.

Община Борино

През общината преминава река Буйновска и Боринска, както и множество дерета - кастракли дере, деринкулук дере, чатак дере, тютюнско дере, чамашик дере, оман дере. В община Борино в местността „Кастракли” се намира микроязовир “Извора”, който е с площ 36 дка и полезен обем 180 хил.куб.м. Качествата на повърхностните и подземни води се определят като добри.

Община Девин

Поради голямата надморска височина, обилните валежи, дълготрайното задържане на снеговете и най-вече наличието на висока дървесна растителност, районът се отличава с богатството си на водни ресурси: реки, язовири, карстови и минерални извори. Водните ресурси заемат 4 189 дка от територията на общината.

През нея преминават реките Въча, Девинска, Широколъшка, Триградска, Лясковска и други по-малки притоци. В местността “Чаирите” се намират шест наклонени езера със свлачищен произход – Чаирски езера. Най – високот

о езеро “Синият вир” е разположено сред девствени иглолистни гори.

На територията на Община Девин се намират язовирите: „Цанков камък”, „Тешел” и микроязовир “Аванлий” . В Девин има няколко минерални извора с температура 37-44°С. Сертифицирани от Министерството на здравеопазването и Министерството на околната среда и водите са: Термоминерално находище “Девин”, “Беденски бани”, “Михалково”, “Настан - 1”, “Настан - 2”, “Барутен извор”- гр.Девин. Водата е чиста, безцветна, вкусна, няма мирис, със средна концентрация на минерали и съдържа натриеви хидрокарбонати и малки количества флуор. Разработването и пълното оползотворяване на наличните минерални извори е важна предпоставка за развитието на балнеотуризма в района.

Община Доспат

По-големите реки, които преминават през територията на общината, са р. Доспат и р. Караджадере. Язовир “Доспат” е с дължина 18 км, широчина 3 км, дълбочина 40м, водовместимост 420 млн.куб.м. Язовирът се използва за добив на електричество, рибовъдство, риболов и воден туризъм. Тук е изградено първото стъпало от впечатляващата по замисъл, проект и реализация – огромна за мащабите на страната водносилова каскада “Доспат – Девин – Кричим” (“Доспат - Въча”) - част от която е хидровъзела “яз. Доспат”. Водата от хидровъзела се пренасочва към ВЕЦ „Тешел“ и след това по веригата, както следва: ВЕЦ „Девин“, язовир Цанков камък, ВЕЦ „Цанков камък“, язовир Въча, ПАВЕЦ „Орфей“, язовир Кричим, ВЕЦ „Въча –II“, ВЕЦ „Въча - I“ и ВЕЦ „Кричим“. На територията на общината са установени общо 2 извора на минерални води, но няма проучвания относно техните лечебни свойства.

Община Златоград

През територията на общината преминава р. Върбица, която е с дължина 98,1 км и водосборна площ 1 202,8 км. Притоци на р. Върбица са реките Неделинска и Кушленска. На територията на Община Златоград се намират язовирите - “Златоград” и микроязовир "Заставата". В Ерморечието има геотермалното находище на гореща минерална вода.

Статичните запаси са около 200 .106 m3 . Температурата на водата е 80–100° С, а динамичните запаси 30 – 100 л/сек , средно 60 л/сек . Химичният състав на водата е сходен с този на изворите в Беденските минерални бани и село Баните - Смолянска област.

Община Неделино

През територията на общината минава река „Неделинска", която се влива в река „Върбица". По-големи реки са „Мързянска" и „Козарска". Разполага с по-голямо количество подпочвени води, малки артезиански кладенци, повърхностни.

Община Мадан

През общината преминават р.Арда, р.Маданска и р.Черна. В с. Букова поляна се намира микроязовир "Букова поляна", с площ 1.5 дка и полезен обем 20 хил. куб.м. Подземните води в района са представени от пукнатинен и грунтов тип. Преобладават изворните водохващания – каптажи. Съществуват подходящи условия за изграждане на малки ВЕЦ по течението на р. Арда и р. Черна.

Община Рудозем

През територията на общината преминават р.Арда, р.Чепинска и р.Елховска. Най-големи водни количества (45% от годишния отток) протичат в реките през зимния период. Летният отток е съвсем малък и едва достига 10%. Предстои през 2014 г. да стартира доизграждане и завършване на язовир „Пловдивци" за питейно водоснабдяване.

Община Смолян

През територията на общината преминават р.Арда, р.Черна, р. Широколъшка, р.Стойченска, р. Мугленска и р. Малка Арда. На територията на Община Смолян са микроязовирите: "Кирянов гьол", с обем 200 000 куб.м; "Лагера", с обем 80 000 куб.м; "Барутин", с обем 19 000 куб.м; "Хайдушки поляни", с обем 178 000 куб.м; "Горово", с обем 90 000 куб.м; Смолянски водопад, който обхваща площ от 0.2 ха и "Пампорово", който е с площ 72 349 кв.м и полезен обем 250 хил.куб.м.

Община Чепеларе

През нея преминават реките Чепеларска, Янчовска и Лопухска. Най-голямата и основна река, която разделя на две неравни части община Чепеларе, е река Чепеларска, десен приток на Марица. Водосборният басейн на региона се оформя изцяло от левите и десните притоци на река Чепеларска, които са с дъждовно-снежно подхранване. Водният дебит на притоците е значителен през по-голямата част от годината. Река Янчовска събира няколко карстови извора, които имат общ минимален дебит 12 л/сек. Лопухската река пък е в района на карста, който отвежда значителна част от дебита на водата в извора на Чепеларе. Този извор е с минимален дебит 60 л/сек. Хидроложките условия в котловината са твърде благоприятни. Реките и доловете са с добре оформени корита, със скални дъна и стабилни брегове.

Важен хидроложки ресурс за областта са минералните извори. Девин е известен най-вече с чудесните свойства на минералната си вода. Нейната температура на отделните извори е между 37-42 ° С. Поради своята хипотоничност тя е особено подходяща за питейно балнеолечение при бъбречно-урологичните и стомашно-чревните заболявания. При външно

прилагане на минералната вода може да се постигне намаляване на артериалното налягане, овладяване на ставната болка и подобряване на функционалното състояние на ставите.

Сериозна възможност е довеждане на минерална вода до к.к. Пампорово, което ще способства за по-лесно реализиране на целогодишен туристически продукт.

Община Баните е другият балнеоложки център, който се намира в източната част на Смолянска област, на 270 км от София, на 130 км от Пловдив и на 56 км от Смолян. В центъра на с.Баните е открит топъл минерален извор, който според преданията датира още от римската епоха. Водата е с температура 35 - 43°C. Минералната вода е със съдържание на азот, хидрокарбонати, сулфатни, натриеви, калиеви и флуорни съединения. Разнообразното й минерално съдържание я прави подходяща за профилактика и лечение на широк спектър заболявания на опорно-двигателния апарат, стомашно-чревния тракт, периферната нервна система и пр.

При разработване на природните ресурси ще се развитие потенциалът на Златоград, а също така на Мадан и Рудозем.

2.4. Почви

Почвеното разнообразие в Смолянска област не е голямо. Най-характерни са кафяви горски почви.

Община	Почви
Баните	Почвеното разнообразие в общината се обуславя от разнообразието на релефа, растителността, почвообразуващите основни скали и специфичните климатични условия. В земеделските територии преобладават кафявите горски почви със слабо кисела реакция, които са със среднопродуктивни възможности. На територията на горския фонд почвеното разнообразие е значително: планинско – горско тъмноцветни, разпространени под смърчовите насаждения; каненените горски почви, следвани от планинско – ливадните и алувиално – ливадните.
Борино	Община Борино попадат в агроекологическия район на кафявите горски почви. Като почвен вид преобладават кафявите горски и каненените горски почви. По механичен състав тези почви са песъкливо-глинести и глинесто-песъкливи, рохкави. Характерното за почвите в региона е, че те са със сравнително слаб, повърхностно разположен хумусен слой, а наклона на терена е значителен. Почвите се характеризират със слабо до средно плодородие. Хумусният им хоризонт има малка мощност (10-20 см), а профилът 40 - 60 см. Наличието на хумус е в граници от 1.14- 4.15 %. Почвената реакция е от слабо до средно кисела.
Девин	Почвите на територията на общината са предимно кафяви горски, плитки, средно ерозирали. Характерното за почвите в региона е, че те са със сравнително слаб, повърхностно разположен хумусен слой.
Доспат	Община Доспат попада в агроекологическият район на кафявите горски почви. По механичен състав тези почви са песъкливо-глинести и глинесто песъкливи, рохкави. Хумусният им хоризонт има малка

	мощност (10 – 20 см), а профилът 40 – 60 см. Съдържанието на органичното вещество е ниско и определя почвите в общината като слабо хумусни. Наличието на хумус е в граници от 1.14- 4.15 %. Почвената реакция е от слабо до средно кисела.
Златоград	Почвите са предимно кафяви-горски, а на по – голяма надморска височина планинско-ливадни. Механичният състав е силно пропусклив и при неравномерно разпределение на валежите рефлектира върху продуктивността им. Съдържанието на хумус варира от 0.5% до 2.8% , а общия азот - 0.05% до 0.15 %.
Мадан	Най-високите части са заети от планинско-ливадни почви. Планинските склонове са покрити от тъмнокафяви и светлокафяви почви. Срещат се и канелените горски почви, които са най-силно засегнати от ерозионните процеси. Азоналните почвени типове са представени от алувиално-ливадните почви по терасите на по-големите реки .
Неделино	Най-разпространените почвени видове на територията на общината са: канелени горски, кафяви горски тъмни, кафяви горски преходни, кафяви горски светли, алувиално-ливадни и хумусно-карбонатни. Канелените и светли горски почви със скелетно -чакълеста структура.
Рудозем	Преобладаващите почви на територията на община Рудозем са кафяви горски и алувиално-ливадни.
Смолян	Съгласно картата за райониране на почвите в България, Община Смолян попада в агроекологическият район на кафявите горски почви. По механичен състав тези почви са песъкливо-глинести и рохкави. Хумусният им хоризонт има малка мощност – 10-20 см, а профилът 40-60 см. Съдържанието на органичното вещество е ниско и определя почвите в общината като слабо хумусни. Наличието на хумус е в граници от 1.14-4.15 %. Почвената реакция е от слабо до средно кисела.
Чепеларе	Почвената покривка е общо взето от типа кафяво-хумусни карбонати. Срещат се също и ливадни почви в поясите под горските масиви. Съставът на почвите е песъчливо-глинест или песъчлив. Във вертикална посока те са разположени в диапазона от дълбоки до плитки.

Източник: НСИ

2.5. Полезни изкопаеми

Потенциалът от подземни богатства на Смолянска област е доказван. Съществуват реални възможности за откриване на нови запаси в Маданското рудно поле, както в по известните находища, така и в нови площи. Маданският руден район е представен с почти шест успоредни стръмни рудоносни разлома, които са ориентирани в северозападна посока. По тяхното протежение са локализирани много жилни и метасоматични находища - например Рибница - Шахоница - Белевица, Върба - Крушов дол - Стратиев камък, Караалиевски дол - Петровица - Ерма река, Шаренка - Бориева река - Гюдюрска и Сполука - Страшимир. Към Маданския руден район спадат и оловно - цинковите находища край Неделино. Общо за миналото столетие в областта са добити около 100 млн. тона руди, съдържащи около 5 млн. тона метали олово и цинк, 1700 тона сребро и около 100 тона злато.

Неусвоените възможности на оловно-цинковите находища на региона, новооткритите проявления за златни и сребърни руди, неизползваният потенциал на находищата на индустриалните суровини /негматити, графит, флуорит и др./, на скалнооблицовъчни и декоративни скали, на разнообразни строителни материали, минерални и термални води, са реална база за икономическо и социално развитие на Смолянска област. Това може да стане чрез един нов преглед на наличната огромна геоложка информация за региона, нейното интерпретиране в духа на новите геоложки теории и нови икономически принципи, с цел изготвяне и предоставяне на заинтересованите инвеститори една гарантирана за успешен бизнес достоверна основа от данни и насоки за потенциала от подземни богатства на региона.

По общини полезните изкопаеми са разпределени по следния начин:

Община	**Полезни изкопаеми**
Баните	Предимно олово, цинк, уран и др. Находищата формират т. нар. Давидковско рудно поле. Нерудни: варовик, глина, речен пясък, чакъл и др.
Борино	Няма значими залежи.
Девин	Характерни за района са подземните богатства – флуорит, калиевонатриев пегматит, мрамори и скално облицовъчни материали.
Доспат	Няма значими залежи. Експлоатацията на наличните уранови находища в общината е преустановена от 1992г.
Златоград	На територията на общината се намират находища на оловно - цинкова руда.
Мадан	На територията на общината има най-много находища на оловно - цинкова руда и полиметалните руди. Оловно-цинковите находища имат жилен произход, като някои рудоносни жили имат дължина до няколко километра.
Неделино	С най-голямо стопанско значение са нерудните полезни изкопаеми-варовик, чакъл, пясъци (строителни материали). На територията на общината има слаби залежи на оловно –цинкови руди .
Рудозем	На територията на общината има обширни залежи на оловно-цинкова руда, скално-облицовъчни материали – риолитови тикли и мраморни брекчи.
Смолян	На територията на Община Смолян има следните полезни изкопаеми: - кафяви въглища – неразработени; - 5 проучени но неразработени находища на оловно-цинкови руди; - 3 проучени но неразработени находища на сребро; - варовици по поречието на р. Арда; гнайс и глини. - мрамор и инертни материали;
Чепеларе	Мраморна кариера за добиване на варовик в района на село Хвойна.

3. Демография

Постоянното население на област Смолян, според данни от НСИ в края на 2011 год. е 120 456 души при средна гъстота 37.7 души на кв.км. За страната средната гъстота е 66 души на кв.км. Продължава тенденцията на драматично намаляване на броя на населението, формирала се още след 1992 год. Без прилагане на насочена политика процесът ще бъде необратим и катастрофален.

Население на областта по години

2000г.	2001г.	2002г.	2003г.	2004г.	2005г.	2006г.	2007г.	2008г.	2009г.	2010г.	2011г.
144558	138802	137005	135029	133015	131010	129731	128200	126536	124795	122602	120456

Източник: НСИ

В сравнение с предходната 2010 год., броят на населението намалява с 2 146 души или с 1.8%. По отношение на Преброяването населението е намаляло с 1 296 души (1.1%).

Източник: НСИ

През 2011 год. населените места в област Смолян са 242, от които осем са градове и 234 - села. В най-малката по брой на население община Борино живеят 3 597 души или 3.0% от населението на областта, а в най-голямата - Смолян - 40 941 души (34%).

Население към 31.12.2011 год. по общини, местоживеене и пол

(Брой)

Общини	Общо			Градове			Села			Гъстота (жители/ км ^{2})
	Общо	Мъже	Жени	Общо	Мъже	Жени	Общо	Мъже	Жени	
Област Смолян	**120456**	**58717**	**61739**	**66060**	**32003**	**34057**	**54396**	**26714**	**27682**	**37.7**
Баните	5031	2419	2612	-	-	-	5031	2419	2612	16.7
Борино	3597	1827	1770	-	-	-	3597	1827	1770	20.8
Девин	12800	6247	6553	6929	3324	3605	5871	2 923	2948	22.3
Доспат	9008	4473	4535	2390	1163	1227	6618	3310	3308	31.9
Златоград	12207	5904	6303	7116	3407	3709	5091	2497	2594	71.2
Мадан	12188	6006	6182	5791	2886	2905	6397	3120	3277	69.6
Неделино	7088	3472	3616	4483	2197	2286	2605	1275	1330	69.3
Рудозем	10007	4940	5067	3735	1828	1907	6272	3112	3160	54.7
Смолян	40941	19765	21176	30313	14608	15705	10628	5157	5471	47.9
Чепеларе	7589	3664	3925	5303	2590	2713	2286	1074	1212	20.2

Източник: НСИ

В края на 2011 год. в градовете на Смолянска област живеят 66 060 души или 54.8% от населението на областта. Относителният дял на населението в градовете постепенно нараства - през 1995 год. той е бил 51.4%, през 2000 год. - 51.6%, а през 2005 год. - 53.0%. В абсолютни стойности градското население намалява със 740 души. В резултат на естествения прираст населението в градовете е намаляло с 230 души.

Население към 31.12. по градове

(Брой)

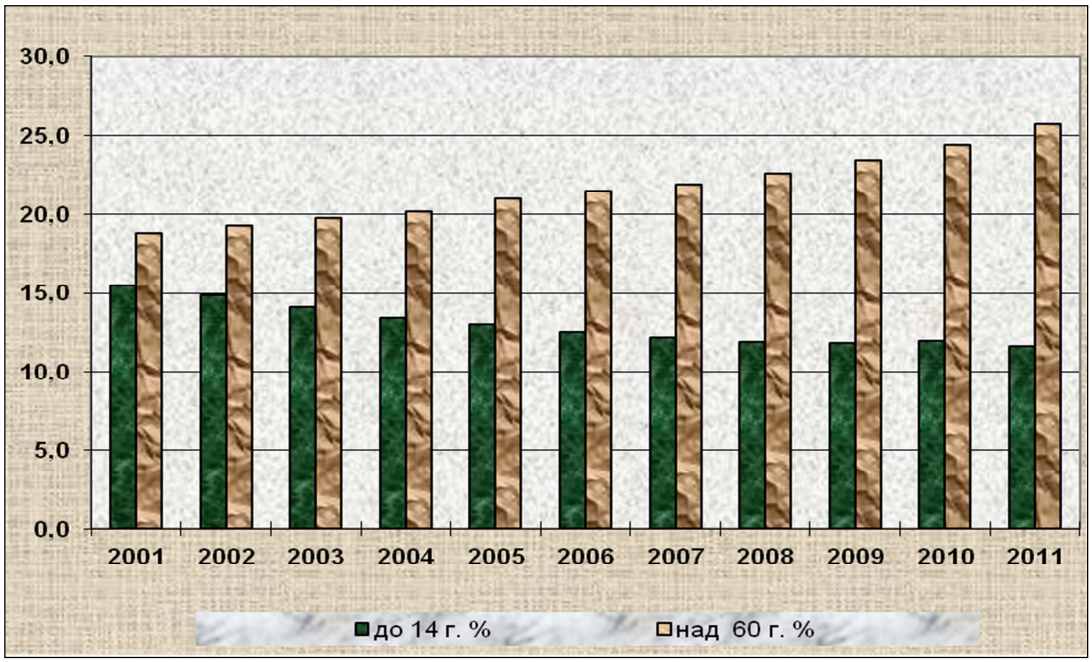
Градове	**2001**	**2002**	**2003**	**2004**	**2005**	**2006**	**2007**	**2008**	**2009**	**2010**	**2011**
Общо	**72592**	**71753**	**70807**	**70034**	**69427**	**69311**	**68910**	**68590**	**68129**	**67415**	**66060**
Смолян	32929	32712	32347	32110	31988	31979	31922	31848	31718	31404	30313
Златоград	7887	7732	7622	7493	7383	7363	7289	7225	7110	7077	7116
Девин	7485	7462	7353	7251	7166	7175	7128	7094	7054	6996	6929
Мадан	6573	6327	6214	6117	5996	6008	5999	5987	6007	6026	5791
Чепеларе	5633	5645	5607	5598	5572	5562	5458	5457	5412	5344	5303
Неделино	5129	5094	5008	4941	4876	4828	4795	4706	4641	4529	4483
Рудозем	4198	4017	3929	3816	3764	3728	3671	3636	3583	3499	3735
Доспат	2758	2764	2727	2708	2682	2668	2648	2637	2604	2540	2390

Източник: НСИ

В селата живеят 54 396 души или 45.2% от цялото население. Населението на селата е намаляло с 556 души. В резултат на отрицателния естествен прираст населението в селата намалява с 547 души.

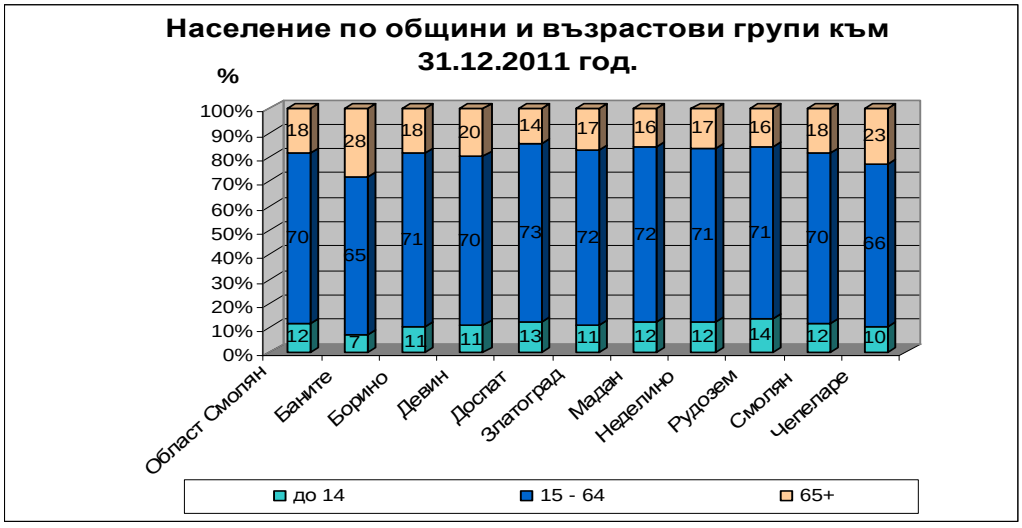
Разпределението на населението по пол и местоживеене е приблизително еднакво. От всички мъже в състава на населението 54.5% живеят в градовете. За жените този относителен дял е 55.2%.

Население по възраст към 31.12.

Източник: НСИ

Запазва се процесът на остаряване на населението. Докато през 2009 год. относителният дял на младите до 15 год. е 11.8%, а този на лицата на възраст над 65 години - 16.6% от цялото население, през 2010 год. тези дялове са съответно 12.0% и 17.2%. През 2011 год. относителният дял на младите е 11.6%, а възрастното население вече съставлява 18.1% от цялото население. Процесът на остаряване е по-силно изразен сред жените отколкото сред мъжете. Относителният дял на жените на възраст над 65 години е 21.3%, а на мъжете - 14.8%.

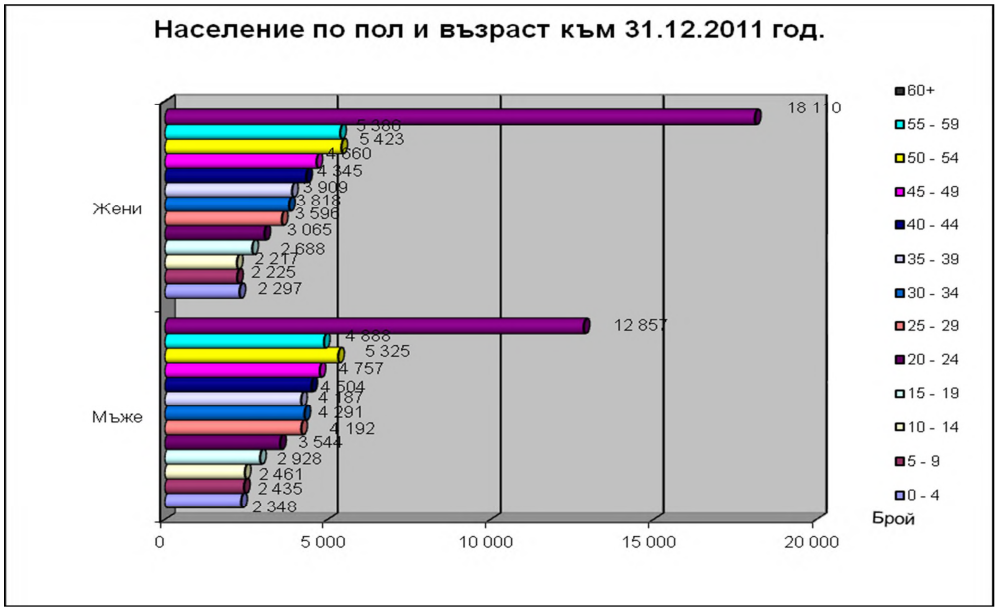
Източник: НСИ

Към 31.12.2011 год. в областта има шест столетници и всички те са жени. Три от тях живеят в села и три в градове. Навършилите 99 години са 10, от които трима са мъже и седем - жени.

Население към 31.12.2011г. по пол и възраст

	Възраст (в навършени години)													
	Общо	0-4	5-9	10-14	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60+
Област Смолян	**120456**	**4645**	**4660**	**4678**	**5616**	**6609**	**7788**	**8109**	**8096**	**8849**	**9417**	**10748**	**10274**	**30967**
Мъже	58717	2348	2435	2461	2928	3544	4192	4291	4187	4504	4757	5325	4888	12857
Жени	61739	2297	2225	2217	2688	3065	3596	3818	3909	4345	4660	5423	5386	18110
В градовете	**66060**	**2824**	**2876**	**2726**	**3272**	**3763**	**4643**	**4876**	**4898**	**5113**	**5228**	**5953**	**5457**	**14431**
Мъже	32003	1418	1488	1398	1687	1939	2452	2550	2496	2519	2568	2858	2591	6039
Жени	34057	1406	1388	1328	1585	1824	2191	2326	2402	2594	2660	3095	2866	8392
В селата	**54396**	**1821**	**1784**	**1952**	**2344**	**2846**	**3145**	**3233**	**3198**	**3736**	**4189**	**4795**	**4817**	**16536**
Мъже	26714	930	947	1063	1241	1605	1740	1741	1691	1985	2189	2467	2297	6818
Жени	27682	891	837	889	1103	1241	1405	1492	1507	1751	2000	2328	2520	9718

Източник: НСИ

Източник: НСИ

Средната раждаемост в страната е 9.6 на хиляда. Област Смолян е с най-ниска раждаемост сред всички области в страната- 6.5‰.

През изминалата 2011 год. са регистрирани 790 родени деца. От тях 788 (99.7%) са живородени. Мъртвородените деца са 2. 28 от живородените деца са близнаци - 11 момичета и 17 момчета. През 2010 год. са били 46.

В сравнение с предходната година броят на регистрираните живородени деца е намалял с 238 (23.2%). Броят на живородените момчета в областта е равен на живородените момичета - по 394. В предходната година - на 100 момчета са съответствали 95 момичета.

Естествен и механичен прираст за 2011г. по общини

Общини	Население към 31.12.2011			Естествен прираст			Механичен прираст		
	Всичко	Мъже	Жени	Всичко	Мъже	Жени	Всичко	Мъже	Жени
Област Смолян	**66060**	**32003**	**34057**	**-777**	**-403**	**-374**	**-654**	**-289**	**-365**
Баните	5 031	2 419	2 612	174	105	69	174	105	69
Борино	3 597	1 827	1 770	-13	-16	3	-32	-15	-17
Девин	6929	3324	3605	-112	-61	-51	-112	-45	-67
Доспат	2390	1163	1227	-30	-18	-12	-87	-51	-36
Златоград	7116	3407	3709	-41	-28	-13	-75	-46	-29
Мадан	5791	2886	2905	-66	-29	-37	-39	-14	-25
Неделино	4483	2197	2286	-56	-32	-24	-111	-54	-57
Рудозем	3735	1828	1907	-9	9	-18	-66	-40	-26
Смолян	30313	14608	15705	-274	-146	-128	-260	-115	-145
Чепеларе	5303	2590	2713	-92	-40	-52	-46	-14	-32

Източник: НСИ

Населението на нашата област продължава да намалява и в резултат на отрицателния механичен прираст. Разликата между заселените и изселените лица е 654, като се затвърждава тенденцията броят на изселените да е по-голям от броя на заселените. Отрицателният механичен прираст при жените е 365, а при мъжете 289.

През 2011 год. изселените от област Смолян са 1 739, от които 150 в чужбина и 1 589 в рамките на страната. От тях 449 сменят местоживеенето си в рамките на областта.

Най-голямо движение има по направлението „град-град". 41.6% (662) са сменили местоживеенето си от един град в друг. „От село в град" – 31.7% (504). Значително с по-малък относителен дял са миграционните потоци по направлението „град-село" - 16.3% (259). Движението между селата е по-слабо изразено. От преселените 10.3% (164) са по направление „село-село".

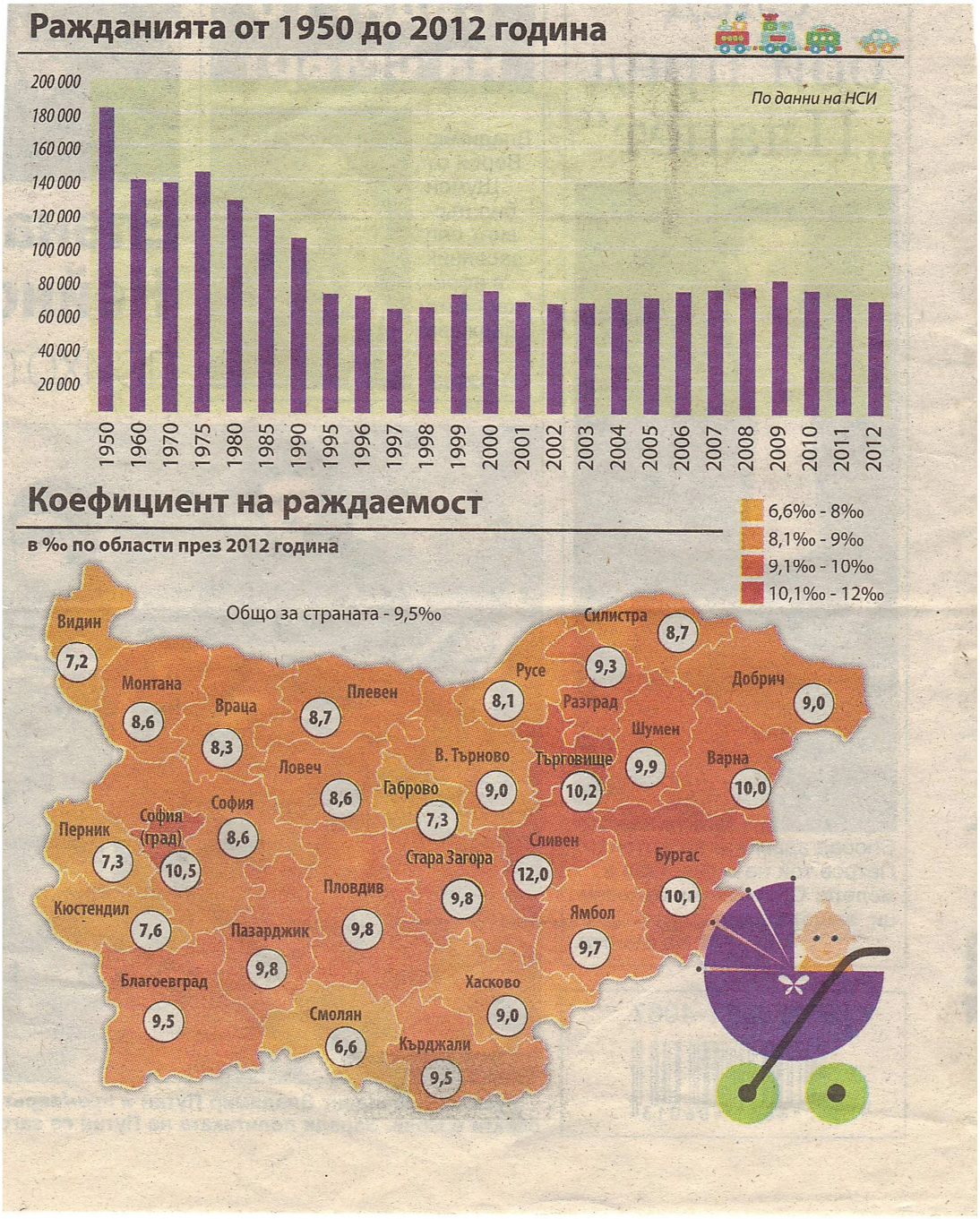
Заселените в областта са 1 085, 1 069 от населените места в страната и 16 от чужбина.

Основни демографски показатели

				/на 1000 души от населението/
	2007г.	2008г.	2009г.	2011г.
Област Смолян				
Раждаемост	8,1	7,8	8,4	8,3
Смъртност	12,5	12,2	12,1	12,6
Детска смъртност на 1000 живородени	5,7	4,0	6,6	10,7
Естествен прираст	-4,4	-4,4	-3,7	-4,3
В градовете				
Раждаемост	9,3	8,8	9,8	9,7
Смъртност	10,4	9,6	9,9	10,3
Детска смъртност /на 1000 живородени	4,7	4,9	8,9	9,1
Естествен прираст	-1,1	-0,8	-0,1	-0,6

В селата				
Раждаемост	6,8	6,5	6,8	6,5
Смъртност	14,9	15,2	14,7	15,3
Детска смъртност на 1000 живородени	7,3	2,6	2,6	13,7
Естествен прираст	-8,1	-8,7	-7,9	-8,8

Източник: НСИ

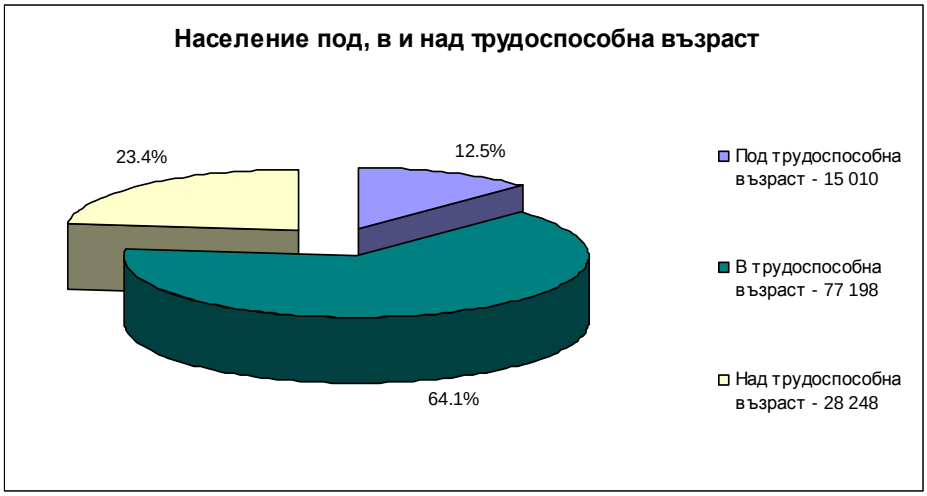
Със съжаление констатираме факта, че Смолянска област е с най-нисък коефициент на раждаемост в страната. Това е още един факт, които ясно определя необходимостта от насочена политика към региона.

Тенденцията на остаряване на населението довежда до промени в неговата възрастова структура и разпределението му в население под, в и над трудоспособна възраст.

Населението в трудоспособна възраст към края на 2011 год. е 77 198 души или 64.1% от цялото население, като в сравнение с данните от Преброяването намалява с 1 543 души.

По-малка е промяната в броя на населението под трудоспособна възраст. В края на 2011 год. то е 15 010 души или с 246 души по-малко. Относителният му дял се запазва същият - 12.5%.

Населението над трудоспособна възраст нараства с 493 души и към 31.12.2011 год. е 28 248 души или 23.4%.

Източник: НСИ

Население под, във и над трудоспособна възраст към 31.12 по местоживеене и пол

	2009			2010			2011		
	Под трудо-способна възраст	**В трудо-способна възраст**	**Над трудо-способна възраст**	**Под трудо-способна възраст**	**В трудо-способна възраст**	**Над трудо-способна възраст**	**Под трудо-способна възраст**	**В трудо-способна възраст**	**Над трудо-способна възраст**
Област Смолян	**15 951**	**81 971**	**26 873**	**15665**	**79566**	**27371**	**15010**	**77198**	**28248**
Мъже	8 318	42 207	9 742	8158	41232	9840	7792	40787	10138
Жени	7 633	39 764	17 131	7507	38334	17531	7218	36411	18110
В градовете	**9 380**	**47 080**	**11 669**	**9407**	**45912**	**12096**	**9034**	**44052**	**12974**
Мъже	4 848	23 690	4 124	4849	23286	4234	4620	22801	4582
Жени	4 532	23 390	7 545	4558	22626	7862	4414	21251	8392
В селата	**6 571**	**34 891**	**15 204**	**6258**	**33654**	**15275**	**5976**	**33146**	**15274**
Мъже	3 470	18 517	5 618	3309	17946	5606	3172	17986	5556
Жени	3 101	16 374	9 586	2949	15708	9669	2804	15160	9718

Източник: НСИ

Върху обхвата на населението във и над трудоспособна възраст влияние оказва както остаряването на населението, така и направените законодателни промени направени през последните години в определянето на възрастовите граници на населението при пенсиониране.

Установените трайни негативни тенденции в развитието на населението водят до влошаване на демографският профил в областта, изразяващ се във влошаване на възрастовия

състав на населението, намаляване на възпроизводствения (репродуктивния) потенциал, понижаване на трудовите възможности на местното население.

Неблагоприятните демографски тенденции наблюдавани в област Смолян водят както до загуба на демографски, така и до загуба на човешки потенциал. Комбинацията между ниска раждаемост, висока смъртност и отрицателни миграционните потоци е възможно да породи недостиг на работна сила в бъдеще и да доведе до намаляване на инвестиционната привлекателност на Област Смолян.

Промяната в установените негативни тенденции в демографското развитие на областта е трудно осъществимо без коренна промяна в режима на възпроизводство. Очакванията за периода са свързани със задълбочаване на негативните тенденции, което ще доведе до засилване на процесите на обезлюдяване на малките населени места на територията на Смолянска област.

4.Икономическо развитие

а/ Промишленост

57% от фирмите в област Смолян са с печалба през 2010 година. Фирмите приключват 2010 год. с положителен финансов резултат - печалба в размер на 5 млн. лева.

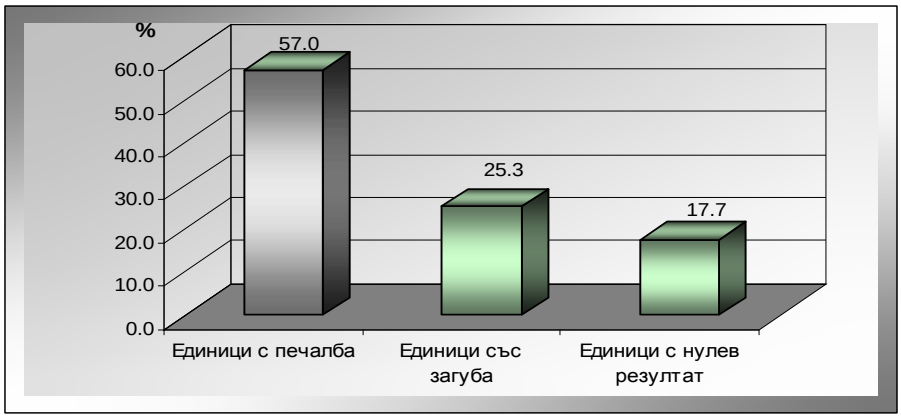
С печалба са приключили 57% или 3 057 предприятия и фирми с общ положителен резултат 77 млн. лева. С обща загуба от 72 млн. лева са 1 354 фирми или 25.3% от фирмите. С нулев финансов резултат са 17.7% или 948 фирми.

Най-печеливши са средните предприятия, в които заетите лица са от 50 до 249. Реализираният от тях краен финансов резултат е печалба в размер на 16 млн. лева.

Най-губещи са малките предприятия със заети лица от 10 до 49, в които е реализирана загуба - краен финансов резултат в размер на 11 млн. лева.

В групата на микропредприятията (до 9 заети лица) реализираната печалба е в размер на 1 млн. лева, а в групата на големите предприятия (с над 250 заети лица) е реализирана загуба - 1 млн. лева.

Разпределение на нефинасовите предприятия според крайния финансов резултат от дейността им в област Смолян - 2010 год.

Източник: НСИ

Предприятията и фирмите в област Смолян са продали стоки и са извършили услуги за 1 017 млн. лева. В сравнение с предходната година те са по-малко със 195 млн.лева или с 16%.

За 2010 год. в Териториално статистическо бюро са представили годишен счетоводен отчет 5 359 предприятия и фирми (нефинансов сектор), намалението спрямо предходната година е със 116 фирми.

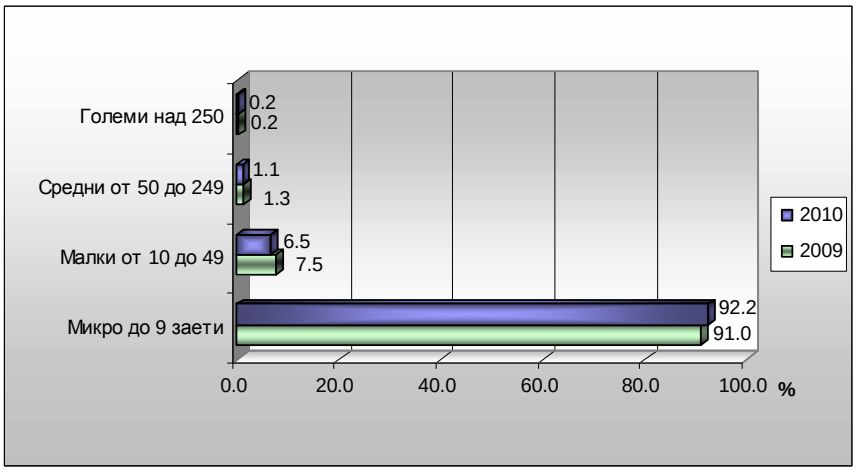
42.4 на сто от реализираните в областта нетни приходи от продажби са от икономическа дейност ”Преработваща промишленост”. В дейност “Търговия: ремонт на автомобили и мотоциклети” са реализирани 24% от приходите, а в дейност “Строителство” - 8.7 %.

Произведената продукция е 821 млн. лева. Намалението спрямо 2009 год. е със 179 млн. лева или с 18%.

Водещи функции в икономиката на областта имат фирмите от икономическа дейност ”Преработваща промишленост”, в която е произведена 52% от брутната продукция, 11.3% е относителния дял на произведената продукция в дейност “Строителство”, 7% в дейност „Транспорт, складиране и пощи” и в дейност “Търговия: ремонт на автомобили и мотоциклети” - 6%.

Дребният бизнес, развиван от предприятията с персонал не повече от 9 заети, е в основата на нефинансовия сектор на областната икономика. На него принадлежи преимущественият дял от 92.2% от всички нефинансови предприятия през 2010 год. Фирмите с 10 до 49 заети, или т.нар. малки фирми, са само 6.5%, средните - с персонал между 50 и 249 заети - 1.1% и големите с над 250 заети - 0.2%.

Разпределение на предприятията по групи според броя на заетите в тях в област Смолян през 2009 и 2010 год.

Източник: НСИ

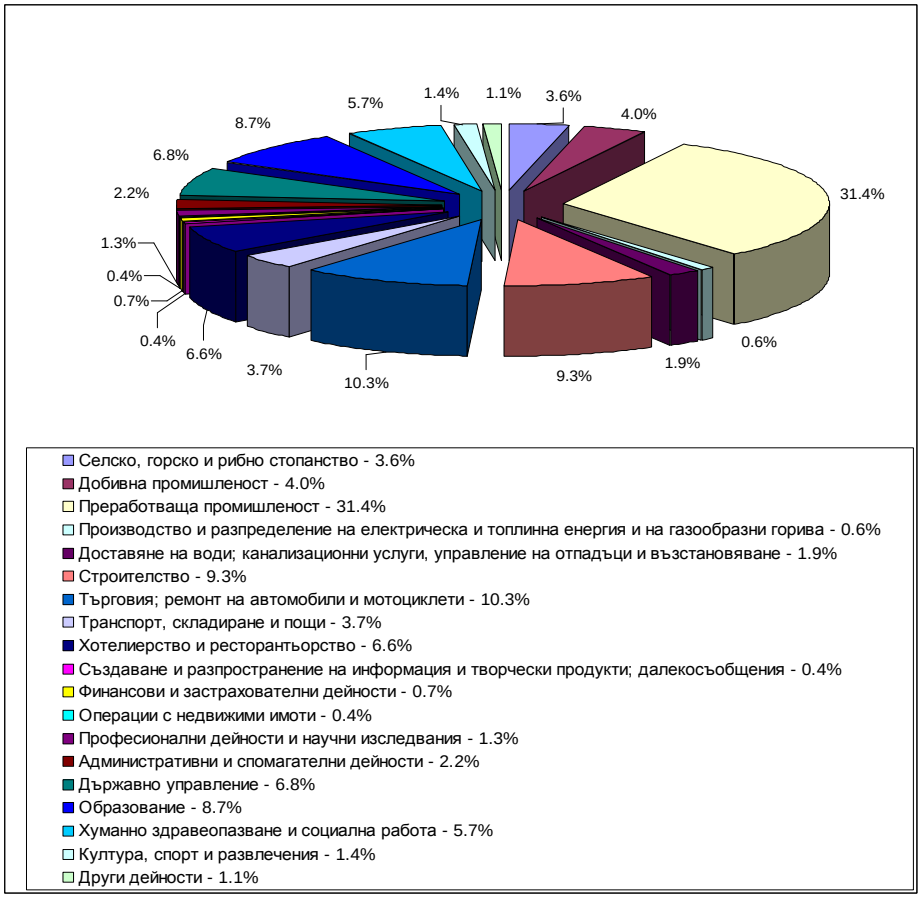
Основни показатели за икономическото развитие на област Смолян за периода 2007 – 2011 година

Показатели	2007	2008	2009	2010	2011

Разходи за придобиване на дълготрайни материални активи - хил.лв.	230923	324895	308407	106394	-
Придобити дълготрайни материални активи - хил.лв.	181302	289505	294737	90465	-

Източник: НСИ

Брой наети по сектори в икономиката в област Смолян за 2010 год.

Източник: НСИ

През 2010 г. най-голям е бил дялът на наетите в Преработващата промишленост – 31.4% от всички наети, следван от тези в Търговия и ремонт на автомобили и мотоциклети – 10.3% и Строителство – 9.3%.

Най-добре са били заплатени работещите в Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива със средна заплата над 1000 лева. След тях се нареждат финансистите и застрахователите с над 800 лева и строителите с над 700 лева. С най-ниски средни заплати са били работещите в Административни и спомагателни дейности с 320 лева, търговците и хотелиерите с под 350 лева.

б) Селско стопанство

По данни от преброяването на земеделските стопанства през 2010 година делът на използваната земеделска площ от земеделските стопанства в област Смолян спрямо общата за

страната е 0,55%. За земеделско производство се използват 12,21% от територията на областта, включително затревените площи. От общата използвана земеделска площ, 48,8% са използваните затревени площи.

Област Смолян се характеризира с разпокъсани, отдалечени и маломерни селскостопанските имоти, в които заради планинския и труднодостъпен терен е затруднено използването на механизация.

По данни на Областна дирекция „Земеделие" – Смолян, към месец септември 2012 г., земеделските земи са 716 976 дка, в т. ч. обработваеми – 170 424 дка. От регистрираните в Картите на възстановената собственост земеделски територии, нивите заемат 170 424 дка, трайните насаждения – 508 дка, ливадите са 232 735 дка и пасищата – 313 309 дка. Този баланс на земеделските земи от 2008 г. не се е променил.

Картофите, фасула и тютюна продължават да бъдат основните култури, отглеждани от населението. Очертава се трайна тенденция на намаляване на площите, върху които те се отглеждат. Най-осезаемо е намалението на площите, на които се отглеждат картофи. През 2010 г. с картофи са се засаждали 36 600 дка, а през 2012 г. – 32 800 дка. Причина за това е липсата на пазар за произведената продукция, която е с висока себестойност поради немеханизираното им отглеждане; вноса на картофи от други страни и реализирането им на по-ниски цени от произведените в област Смолян; монокултурно отглеждане, което е предпоставка за появата на редица болести и неприятели (картофена цистообразуваща нематода, рак по картофите и др.); негативни демографски процеси и миграция на населението.

Наблюдава се слабо понижаване на площите, върху които се отглеждат ягоди (405 дка през 2012 г. спрямо 415 дка през 2011 г.), като площите, на които се отглеждат малини се запазват (2011 г. - 124 дка, 2012 г. - 129 дка).

През 2012 г. спрямо 2011 г. се забелязва увеличение на площите, върху които се отглеждат царевица за зърно (1278 дка през 2012 г. спрямо 1090 дка през 2011 г.) , царевица за силаж (200 дка през 2012 г. спрямо 100 дка през 2011 г.), както и при овеса (1230 дка през 2012 г. спрямо 895 дка през 2011 г.). Това се дължи на факта, че концентрираните фуражи за изхранване на животните се доставят от равнинните части на Р България и то единствено използвайки автомобилния транспорт, което води до изключително оскъпяване на фуражите.

Броя на животновъдните стопанства през 2012 г. е намалял с 400, спрямо 2011 г.

В сектора говедовъдство, в едно стопанство се отглеждат средно 1.1 крави. 90% от всички крави в областта се отглеждат в стопанства с до 5 крави, а 10% са стопанствата с 5 и над 5 крави.

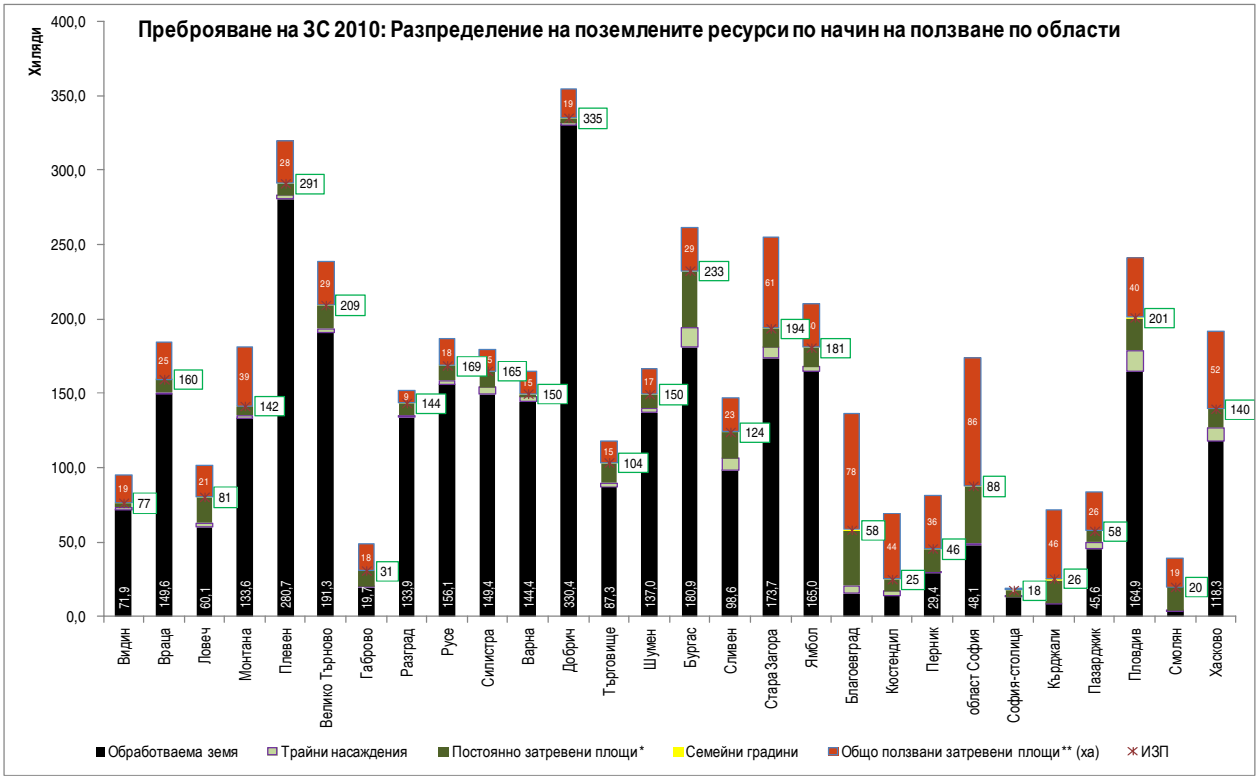
52% от всички овце в областта се отглеждат в стопанства с под 50 броя, а 48% - в стопанства с 50 и над 50 броя овце. Средният брой на овцете в стадата е 5.

Запазва се тенденцията за намаляване броя на кравите в областта, поради ниските изкупни цени на произведената животинска продукция, високите цени на концентрираните фуражи, демографски процеси.

В област Смолян няма действащи кланници и месопреработвателни предприятия. Функционират 13 броя млекопреработвателни предприятия, които са одобрени със Заповед на министъра на земеделието и храните за изкупвачи на краве мляко.

Един от основните източници на финансови средства за подпомагане развитието на земеделието е „Програмата за развитие на селските райони 2007 – 2013". За периода от стартиране на програмата до 30.09.2012 г. в Областната дирекция на ДФ „Земеделие" – Смолян са приети 620 бр. заявления, от които са сключени 401 бр. договори с обща сума на субсидиите в размер на 95 212 340,97 лева. Като изключим инфраструктурните и горските мерки, и мярката

за насърчаване на туристически дейности, от постъпилите в областта средства, средствата за подпомагане извършването на земеделски дейности са 8 600 725,30 лева.

Със съжаление констатираме факта, че Смолянска област е с най-малко обработваема земя и трайни насаждения в страната. Това е още един факт, които ясно определя необходимостта от насочена политика към областта.

б) **Горско и ловно стопанство**

Характеристика и управление на горския фонд

Общата площ на горските територии в област Смолян е **246 253** ха, като от тях:

- 72.7% са Държавен горски фонд,
- гори на Министерство на околната среда и водите 0.2%,
- недържавните горски територии (общини, ГПК, физически и юридически лица, религиозни организации) - 27.1%.

На територията на областта има 107 ревира, управлявани и стопанисвани от 24 горски кооперации и 26 сдружения. В ревирите възстановяването е в съсобственост, като собствениците притежават идеална част от площта.

Обособени са 13 държавни горски стопанства и едно държавно ловно стопанство.

С обнародване на новия Закон за горите в Държавен вестник, брой 19 от 8.03.2011 г., в сила от 9.04.2011 г., за управление на горските територии - държавна собственост, се създават 6 държавни предприятия на територията на РБългария (чл. 163, ал. 1). Южноцентралното държавно предприятие осъществява дейността си на територията на областите Смолян, Пловдив Пазарджик и Кърджали и е със седалище в к.к Пампорово, област Смолян.

Ползване от горите

По финансови планове, представени в ЮЦДП – Смолян в началото на 2012 г. се предвижда в държавните горски и ловни стопанства да се добият 327 694 м3 дървесина. От

началото на 2012 г. са реализирани 203 393 м3 дървесина или 62 % изпълнение спрямо началния разчет за 2012 г.

При продажните цени от склад се наблюдава увеличение в сравнение с цените на продадената дървесина през 2011 г. Към края на 2011 г. продажната цена от склад на 1 м3 обезличена дървесина е била 83,37 лв., а от началото на 2012 г. е достигната цена от 88,85 лв./ м3 или 6%-но увеличение. Основната причина е засиленото търсене на дървесина от началото на 2012 г. и достигнати значително по-високи цени при провеждане на търговете. Най-ниски са средните продажни цени в стопанствата с преобладаваща средна и дребна строителна дървесина – Държавни горски стопанства – Златоград, Славейно и Смилян. По-високи средни цени в останалите стопанства се дължат на това, че в тях се добива и продава по-едра и по-ценна дървесина с по-високи единични цени.

Средният разход за добив до временен склад за 1 м^3 обезличена дървесина през 2012 г. е 22,69 лв., като през 2011 г. той е бил 22,85 лв./м^3. Причината за незначителния спад са достигнатите по-ниски цени при проведените процедури за възлагане на добива в част от стопанствата.

През 2012 г. на физически лица за собствени нужди е предвидено да бъдат продадени 47 851 м^3 дървесина на корен. До края на месец септември 2012 г. са продадени 34 705 м^3 дървесина, което представлява 73 % от разчета. От склад е предвидено да се продадат по ценоразпис 18 285 пространствени м^3 дървесина, предимно дърва за огрев

За извършване на лесокултурни дейности в териториалните поделения в област Смолян за 2012 г. са предвидени 1 193 007 лева, а изразходваните към края на м. септември са 721 570 лв.

От началото на 2012 г. до края на м. септември са възникнали 46 броя горски пожари със засегната площ 312 дка, като в това число върховите пожари са на площ 94 дка.

Ловно стопанство

В област Смолян има едно Държавно ловно стопопанство - „Извора”, гр. Девин и шест ловни сдружения – „Сокол”, гр. Смолян; „Глухар”, с. Славейно; „Мадан”, гр. Мадан; „ЛС Девин”, гр. Девин; „Доспат”, гр. Доспат и „СЛР „Чернатица”, с. Хвойна.

Проведената таксация на дивеча през 2012 г. спрямо 2011 г. установява увеличаване на основните видове дивеч – благороден елен, сърна и дива свиня.

По данни на ЮЦДП – Смолян, през 2012 г. за ловно и рибностопански мероприятия са предвидени 265 930 лв., от които към края на м. септември са изразходвани 226 645 лв.

В последните няколко години се забелязва увеличение на нападенията на кафява мечка над домашни животни и инциденти с хора. Това се дължи както на промяната в биологията на вида, така и на въведените със законодателството на РБългария ограничения за отстрел. Необходимо е провеждане на насочна политика, както за предпазване, така и за въвеждане на ясни и бързи компенсиращи финансови и други механизми.

г) Туризъм

Стратегията за развитие на туризма в област Смолян е разработена в изпълнение на проект „Съвместна туристическа инициатива” с акроним JTI – TARGET по Програма за Европейско териториално сътрудничество Гърция–България 2007–2013 година и като такава следва да бъде утвърдена от областния съвет за развитие.

Стратегията за развитие на туризма в област Смолян – (СРТ) е разработена, за да обедини усилията на заинересованите от туристическото развитие страни на нейната територия,

да очертае основните цели на развитието и да послужи като основа за разработването на частта за туризма в плановите документи за развитието на областта и съставните общини в плановия период 2014-2020 г.

Основните подходи, които са ръководили екипа при разработването на стратегията, са следните:

Гъвкавост при планирането – разработеният документ не е нещо неизменно - догма, която веднъж приета, не може да бъде променяна. Напротив, при констатиране на промени в средата за развитие на туризма, които не са били предвидени, следва да се отчетат новите тенденции и ако е необходимо, да се актуализират целите или да се преосмислят приоритетите или мерките за постигането им.

Всеобхватност при планирането на туризма – отчетени са всички аспекти на туристическото развитие и всички компоненти на туризма като система, както и условията на местната среда, които са неизменна част на туристическия продукт (в т.ч. достъпността и състоянието на общата инфраструктура, природните и антропогенните ресурсии предлаганите видове туризъм, средствата за подслон и местата за настаняване, заведенията за хранене и развлечения, туристическата инфраструктура, кадрите в туризма, туристическото търсене, институционалните елементи на туристическата политика).

Интегриран подход – независимо, че сам по-себе си туризмът представлява териториална система, той е разгледан като част от система от по-висок ранг.

Устойчивост на развитието – планирането на туризма е подчинено на идеята за съхраняване на природната среда и културното наследство, и минимизиране на негативните природни и социо-културни влияния.

Осъществимост на плановия документ – към разработването на стратегията е подходено реалистично, при отчитане местните условия и механизмите за публична интервенция, съобразно политическия контекст на национално и Европейско ниво.

Стратегически подход при планирането на туризма – идентифицирани са настоящите проблеми и са набелязани мерки за тяхното разрешаване в дългосрочен аспект.

Разработената стратегия за развитие на туризма в област Смолян до 2020 г. е изцяло съобразена със стратегическата рамка на туристическото развитие на национално ниво.

Всички общини в област Смолян разполагат с широк спектър от ресурси за развитие на различни видове и форми на туризма, но потенциалът им е усвоен в различна степен. Независимо от разширения териториален обхват на предлагането и търсенето през последните години, развитието на туризма в областта си остава силно концентрирано във водещите три общини Смолян, Чепеларе и Девин.

Същевременно, за областта е характерно наличието на голям брой малки, дисперсно разположени туристически центрове. Това извежда на преден план както нуждата от подобряване на общата инфраструктура и достъпността, така и от активно взаимодействие между отделните туристическите центрове, с оглед развитието на регионален продукт с по-богат набор от елементи и по-добри шансове за пазарна реализация.

Бъдещето на туризма в област Смолян трябва да се опре както на съществуващите традиции в утвърдените туристически центрове, така и на все още неразработения потенциал на по-новите дестинации. Териториалният обхват на продукта може да се разшири и извън рамките на областта – към близките общини в други административни области на Западните и Източните Родопи, както и към южната част на планината в Р Гърция.

Пред дестинацията се очертават добри шансове, произтичащи от принадлежността на двете съседни страни към Европейския съюз и свързаните с това облекчения по отношение на взаимодействието, контактите и възможностите за използване на общи програми за финансиране на съвместни дейности в областта на туризма. В разглежданата територия съществуват стари връзки между двете страни – културни, икономически, транспортни, които могат да бъдат основа за нови идеи и реализация на проекти.

От голямо значение за региона е отварянето на ГКПП през българо-гръцката граница. Вече действащият Златоград – Термес дава своите положителни резултати в трансграничния туристически обмен, особено във вътрешнорегионален план. Проектите, които съществуват за отваряне на останалите пунктове и най-вече - очакваният от всички и най-близък до областния център Смолян ГКПП Рудозем-Ксанти през прохода Елидже, допълнително ще активизират трансграничните туристически пътувания. В близост до този пункт се намира трасето на най-дългия в областта пешеходен маршрут от с. Хвойна и Чепеларе през Смолян, Рудозем и Елидже до Паранести и Ставруполис в Република Гърция, чието преминаване ще бъде значително улеснено. От съдбовно значение е изграждането на скоростен път-86 - Пловдив–Смолян-Русозем–Ксанти, по изискванията на TEN-T. В национален мащаб, предвижданата в Националната стратегия за регионално развитие 2012-2022 реализация на пътното трасе на т. н. Южна хоризонтала от Петрич до Бургас, преминаваща през територията на Смолянска област, ще обвърже териториално южните области на страната и ще съдейства за увеличаване на потока, особено от български туристи, през и към района на Родопите.

Важни са всички апекти, които развиват пълноценно целогодишния туризъм в областта.

Стратегически проекти, както за туристическата индустрия, така и за цялостното устойчиво икономическо развитие са:

- реализирането на Спортно-туристически център “Перелик”;
- свързването с лифтова връзка на к.к. Памопрово с Мечи чал при Чепеларе;
- комплексно развитето на спа и лечебен туризъм. Довеждане на лечебна вода до Златоград, к.к. Пампорово. Проучване и при положителни възможности и до Мадан и Рудозем;
- подкрепяне на цялостно развите на съпътстващите дейности към основните туристически услуги;
- развитието на регионален бренд и ефективното му прилагане към продуктите от планината са ключ към осигуряване на устойчиво регионално развитие.

Подробно представяне на възможностите и визията за развите на туризма е направено в Стратегията за развитие на туризма в област Смолян.

5. Социална сфера

ДОХОДИ И ЖИЗНЕН СТАНДАРТ:

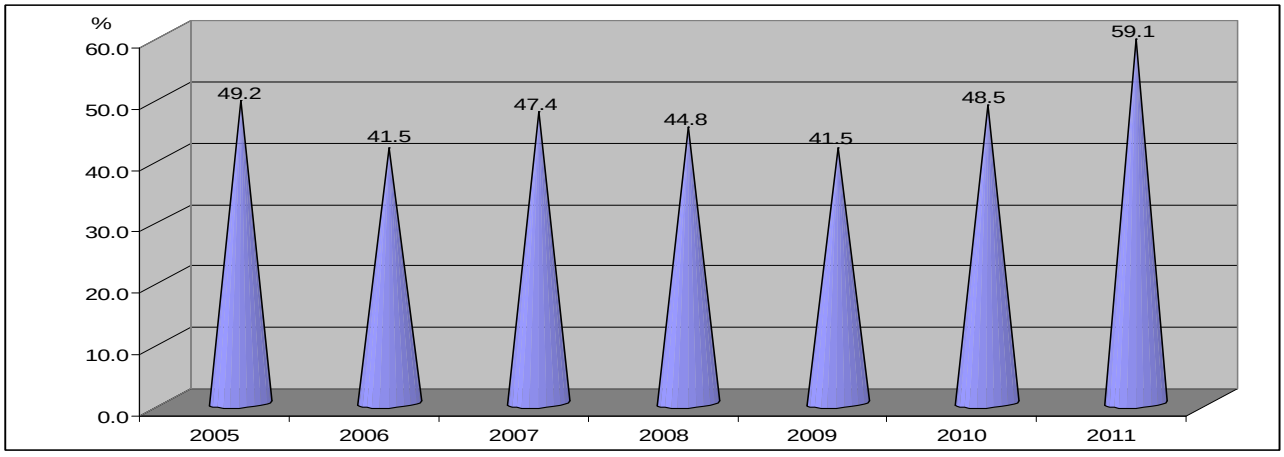
Доходи, разходи и потребление на домакинствата в област Смолян през 2011 год.

През 2011 год. средният годишен доход общо на лице от домакинство е 4 286 лв., което е с 4.8% повече спрямо 2010 год. Основната част от този доход - 97.5% (4 180 лв.), е получена под формата на текущи приходи от работна заплата, пенсии, социални помощи, детски надбавки, както и на приходи от предприемачество и продажба на имущество. Останалата част от отчетения общ доход - 2.5% (107 лв.), се дължи на заеми и спестявания.

Работната заплата продължава да бъде основен източник за доходите на домакинствата. През

2011 год. работната заплата формира 59.1% от общия доход на домакинствата, а през 2010 год – 48.5%.

Относителен дял на дохода от работна заплата в общия доход на домакинствата в област Смолян през периода 2005 - 2011 год.

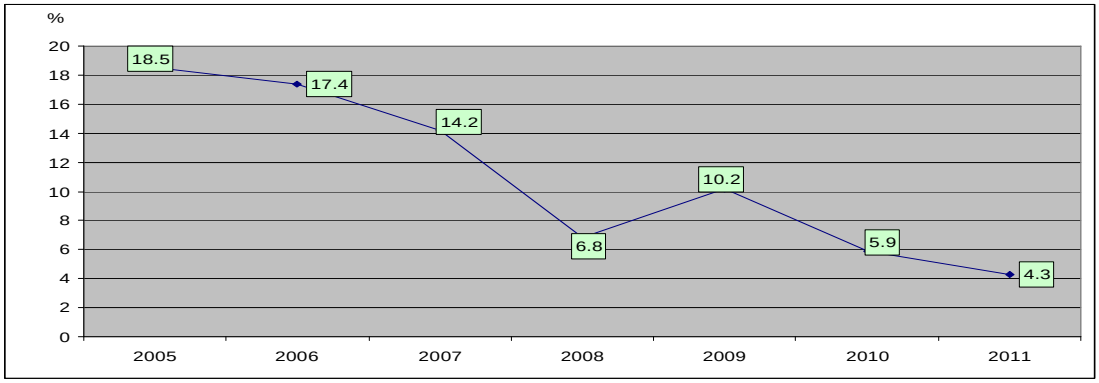
Източник: НСИ

В номинално изражение доходите на домакинствата от работна заплата се увеличават. През 2011 год. домакинствата са разполагали средно на лице с 2 471 лв., получени от работна заплата, а през 2010 год. тези средства са възлизали на 1 886 лв.

Социалните трансфери (пенсии, семейни добавки за деца, социални помощи, стипендии и обезщетение при безработица и др.) формират 22.8% от общия годишен доход на лице от домакинство през 2011 год., а през 2010 год. този дял е 30.4%.

През изминалата година продължава тенденцията на намаление на относителния дял на доходите от домашно стопанство в общия доход на домакинствата. За сравнение през 2009 год. този дял е 10.2%, през 2010 год. е 5.9%, а през 2011 год. е 4.3%

Относителен дял на дохода от домашно стопанство в общия доход на домакинствата в област Смолян през 2011 год.

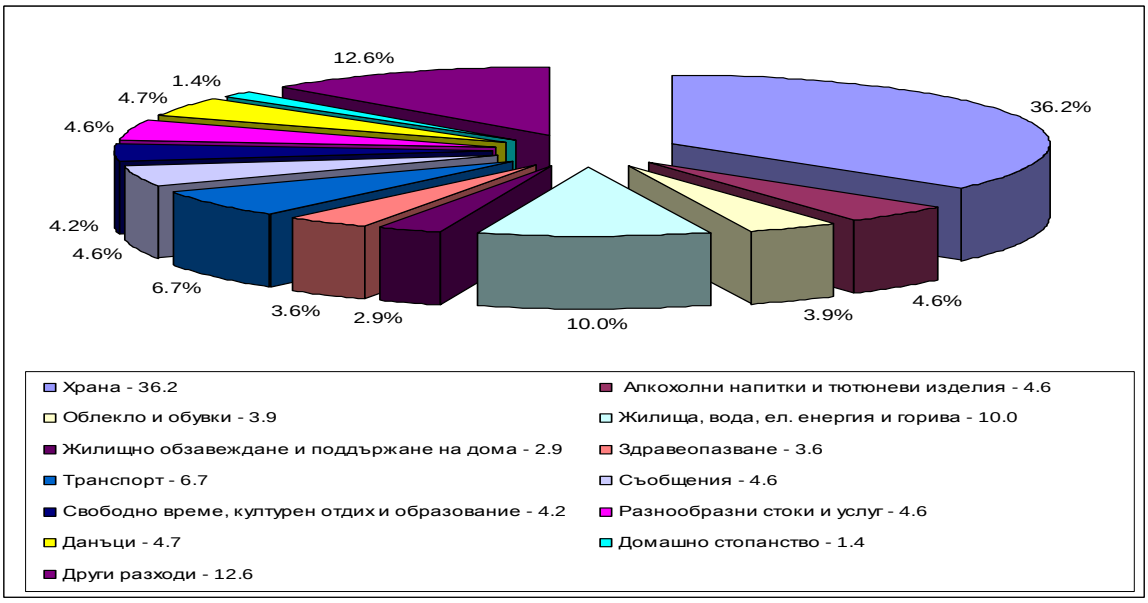
Източник: НСИ

Разходи на домакинствата

През 2011 год. домакинствата в областта са изразходвали 4 206лв. средно на лице, което е с 2.9% повече от 2010 год. Основната част - 71.7% са общите потребителски разходи, а 4.7% - са платените данъци. През 2011 год. относителният дял на разходите за храна от общия разход достига до 36.2%.

През 2011 год. намаляват относителните дялове на различните разходи на домакинствата. Само по отношение на разходите за транспорт се наблюдава известно относително повишение с 1.5 процентни пункта

Структура на общия разход на домакинствата в област Смолян през 2011 год.

Източник: НСИ

Потребление на основни хранителни продукти средно на лице от домакинство в област Смолян

Област Смолян е на първо място в страната по фактическото потребление на картофи (54.1 кг.) и кисело мляко (55.0 кг.) на лице от домакинство през 2011 год. В сравнение със средните количества за страната потреблението на кисело мляко е близо два пъти повече, а потреблението на картофи е в повече с 80%.

Над средното за страната е потреблението на захар, плодове, яйца, зеленчукови консерви. По-малко от средното за страната е потреблението на месо, месни произведения, сирене, зеленчуци, алкохолни и безалкохолни напитки.

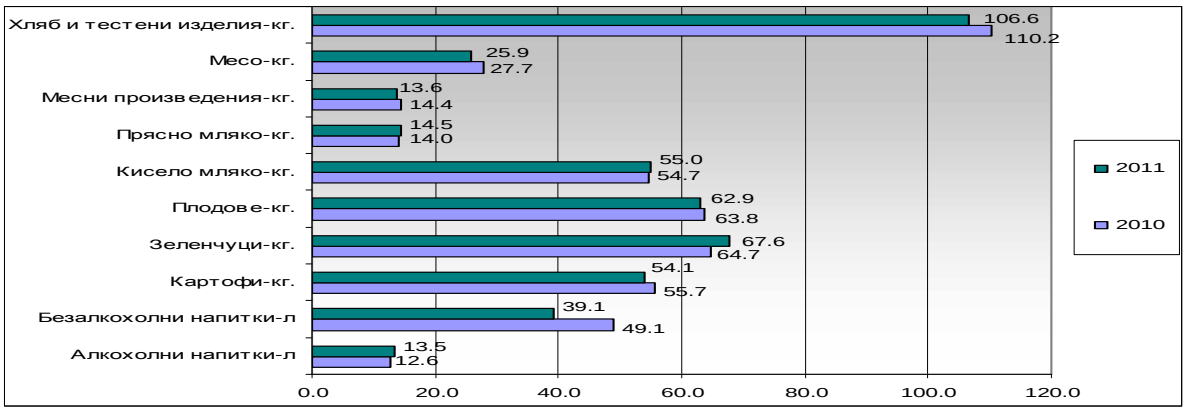
Сравнението на данните за потреблението на домакинствата в областта с предходни години показва намаление на консумацията на хляб и тестени изделия и през 2011 год. тя е 106.6 кг. средно на лице. Намалява потреблението на месо, месни произведения и плодове. През 2011 год. лицата в областта са консумирали средно по 25.9 кг. месо годишно при 27.7 кг. през 2010 год. и 13.6 кг. месни произведения при 14.4 кг. в предходната година. Консумацията на плодове през 2011 год. е 62.9 кг. средно на лице при 63.8 кг. през 2010 год. В групата на плодовете най-осезаема е намалената консумация на ябълки - 15 кг. средно на лице през 2011 год. и 21кг. през 2010 год., потреблението на южни плодове е увеличено от 13 кг. през 2010 на 16 кг. през 2011 год.

Продължава тенденцията за повишаване на консумацията на захар, риба и рибни продукти, сирене, яйца и зеленчуци.

Потреблението на зеленчуци на лице от домакинство през 2011 год. е 67.6 кг. при 64.7 кг през 2010 год.

Понижава се потреблението на цигари от 651 броя на лице през 2010 год. на 637 броя през 2011 год. Вероятна причина за това е голямото поскъпване на тютюневите изделия. Увеличено е потреблението на алкохолни напитки, от 12.6 литра през 2010 год. на 13.5 литра през 2011 год.

Потребление на основни хранителни продкти средно на лице от домакинство в област Смолян през 2010 и 2011 година.

Източник: НСИ

Показателите за потреблението на домакинствата са оценени от изследването на домакинските бюджети. Те се изчисляват с помощта на балансов метод и са представени средно на лице.

През периода 2006 - 2009 год. броят на наблюдаваните домакинства в област Смолян е 54. Избраните домакинства участваха в наблюдението за период от една година. От 2010 г. обемът на извадката е 72 домакинства.

Основни резултати от наблюдението на работната сила в област Смолян през 2011 год.

Националният статистически институт (НСИ) чрез своите териториални поделения - статистическите бюра (ТСБ) от 1993 г. провежда извадково изследване на работната сила. То осигурява информация за икономическата активност, заетостта и безработицата на населението.

Изследването се извършва чрез интервю в домакинствата като се анкетират всички лица на 15 и повече навършени години. През всяка седмица се анкетират различни групи домакинства, включени в извадката. Наблюдаваният период и периодът за провеждане на наблюдението са различни за отделните групи домакинства.

Среден списъчен брой и средна заплата на наетите по трудово и служебно правоотношение в област Смолян през 2010 год.

Средния списъчен брой на наетите по трудово и служебно правоотношение в областта е 31 386. От тях 8 301 са били заетите в обществения сектор на икономиката, а 23 085 - в частния.

Средно списъчен брой на заетите по общини за 2010 год.

Община	Общо	Обществен сектор		Частен сектор	
		брой	отн.дял	брой	отн.дял
Баните	632	198	31%	434	69%
Борино	807	180	22%	627	78%
Девин	3767	766	20%	3001	80%
Доспат	1956	443	23%	1513	77%
Златоград	2866	660	23%	2206	77%
Мадан	2932	647	22%	2285	78%
Неделино	907	278	31%	629	69%
Рудозем	2212	399	18%	1813	82%
Смолян	12724	4274	34%	8450	66%
Чепеларе	2583	456	18%	2127	82%
Общо за областта	**31386**	**8301**	26%	**23085**	74%

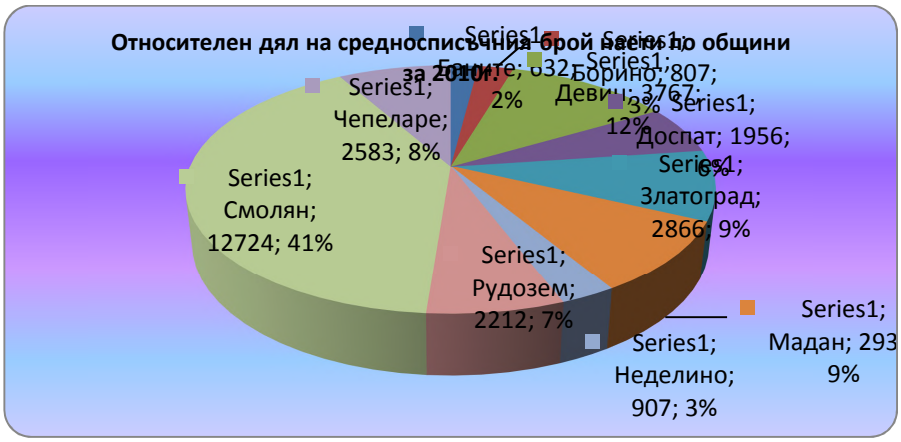
Източник: НСИ

В таблицата е посочен броя на заетите във всяка една община, разпределението им и относителния дял по сектори.

Прави впечатление сравнително по-големият дял на заетите в обществения сектор (34%) в община Смолян, което се дължи на факта, че в нея се намират всички областни административни структури. Близки по относителен дял до Смолян са общините Баните и Неделино – най-малките и с най-малък частен бизнес в сравнение с другите общини.

От другата старана е община Чепеларе с едва 18% заети в обществения сектор, почти два пъти по-малко от Смолян.

На следващата фигура са посочени относителните дялове на наетите за всяка една община поотделно. В община Смолян са 41% от всички наети при 34% от общото население на областта, което показва по-голямата заетост в областния център.

Източник: НСИ

Средната работна заплата на страната за 2010г. е била 648 лева, като в обществения сектор тя е 749 лева и в частния - 614 лева. За нашата област стойностите са значително по-различни – съответно 511, 590 и 483 лева. Заплатите ни са по-ниски с 137 лева от средната за страната.

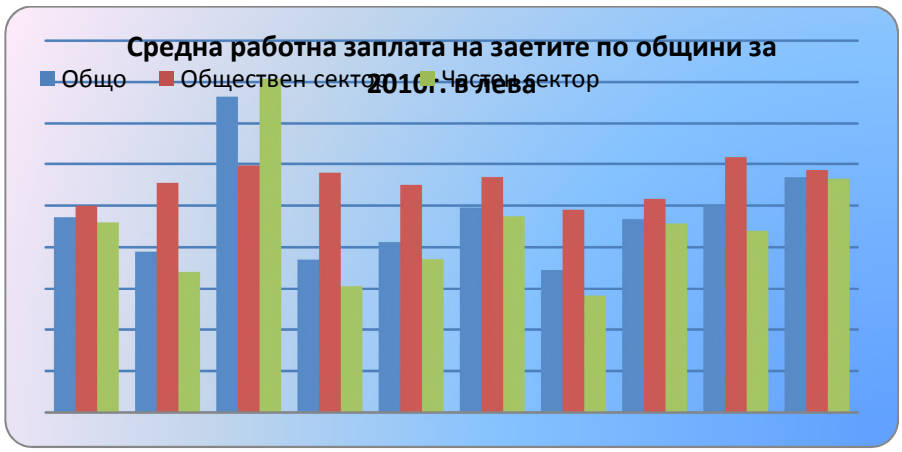
В таблицата са показани конкретните заплати по общини и сектори.

В Девин СРЗ е по-висока от тази в Смолян повече от един път и половина. Това се дължи на много по-високата СРЗ в частния сектор на Девин – 808 лева, която е близо три пъти по-висока от заплатата в същия сектор на Неделино – 282 лева.

Средна заплата на заетите по общини за 2010 год.

Община	Общо	Обществен сектор	Частен сектор
Баните	472	500	460
Борино	390	555	341
Девин	765	596	808
Доспат	370	579	307
Златоград	413	550	372
Мадан	495	569	474
Неделино	346	490	282
Рудозем	468	516	457
Смолян	500	619	440
Чепеларе	568	585	564
Общо за областта	**511**	**590**	**483**

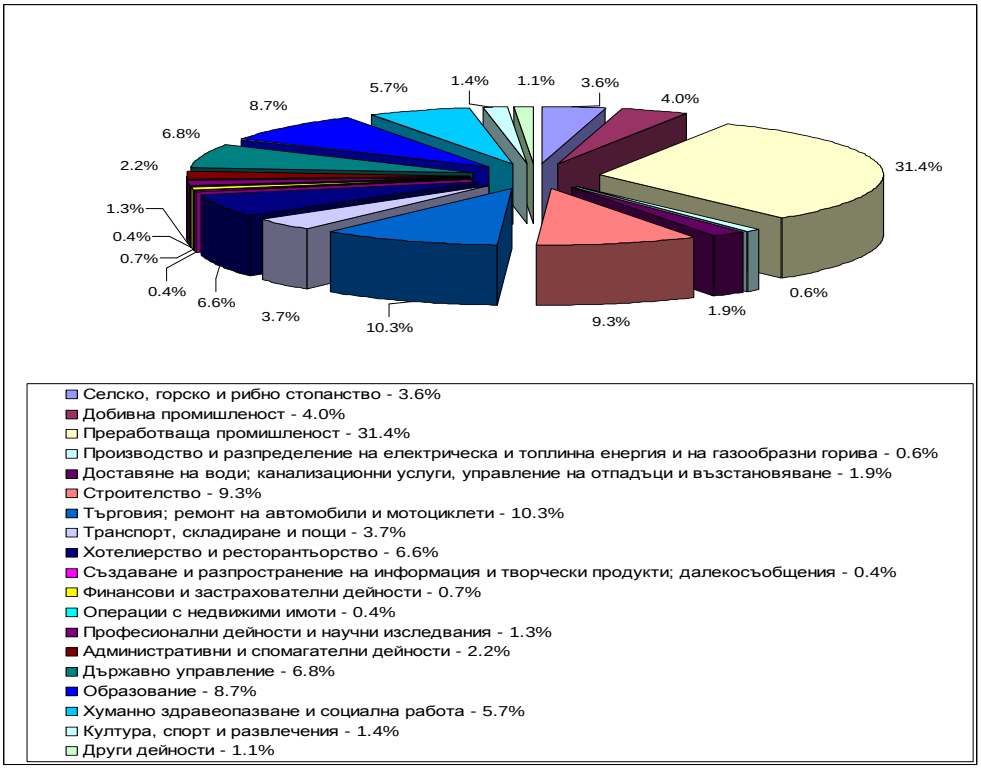
Източник: НСИ

Източник: НСИ

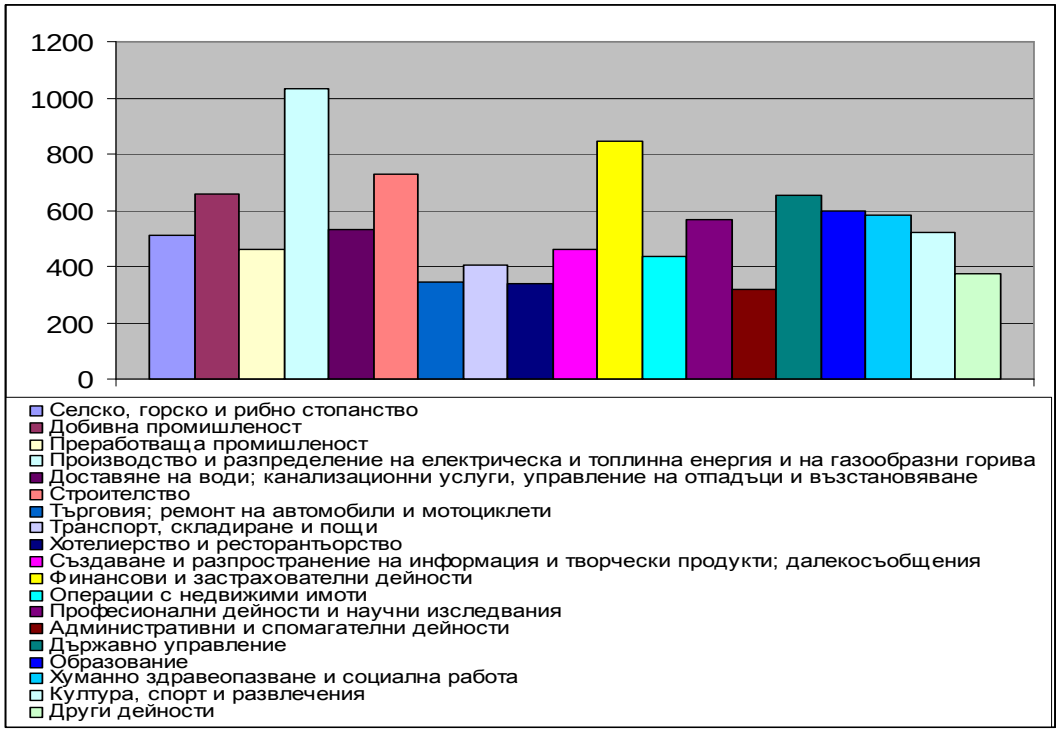
Разпределението по икономически дейности на наетите и средната работна заплата е показано на следващите две диаграми.

Брой наети по сектори в икономиката в област Смолян за 2010 год.

Източник: НСИ

Средна заплата по сектори в икономиката в област Смолян за 2010 год.

Източник: НСИ

През 2010 г. най-голям е бил дялът на наетите в Преработващата промишленост – 31.4% от всички наети, следван от тези в Търговия и ремонт на автомобили и мотоциклети – 10.3% и Строителство – 9.3%.

Най-добре са били заплатени работещите в Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива със средна заплата над 1000 лева. След тях се нареждат финансистите и застрахователите с над 800 лева и строителите с над 700 лева. С най-ниски средни заплати са били работещите в Административни и спомагателни дейности с 320 лева, търговците и хотелиерите с под 350 лева.

Окончателните данни за наетите лица и средната работна заплата за 2011 год. ще са готови едва в края на ноември 2012 год. Те се взимат от годишните отчети на предприятията, които се подават до април 2012 година

Доходи, разходи и потребление - Област Смолян

Общ доход на домакинствата по източници [1]

(Лева)

Средно на домакинство	**2008**	**2009**	**2010**	**2011**
Общо	10101	9166	10142	10611
Общ доход	9186	8829	9645	10347
Брутен общ доход	8559	8205	8906	9815
Работна заплата	4117	3667	4678	6118
Извън работната заплата	574	338	248	137
От самостоятелна заетост	789	963	956	959
От собственост	264	-	22	99
Пенсии	2068	2515	2467	1964
Обезщетения за безработни	65	343	157	167
Семейни добавки за деца	54	101	115	115
Други обезщетения и помощи	589	189	205	110
Регулярни трансфери от други домакинства	39	89	59	147
Приходи от продажби	201	277	207	103
Други приходи	426	347	533	429
Изтеглени спестявания	395	228	360	213
Заеми и кредити	520	109	136	51
				(Лева)
Средно на лице	**2008**	**2009**	**2010**	**2011**
Общо	4536	3921	4090	4286
Общ доход	4125	3776	3890	4180
Брутен общ доход	3843	3510	3591	3965
Работна заплата	1849	1569	1886	2471
Извън работната заплата	258	145	100	55
От самостоятелна заетост	354	412	385	387
От собственост	119	-	9	40
Пенсии	929	1076	995	793
Обезщетения за безработни	29	147	63	67
Семейни добавки за деца	24	43	46	47
Други обезщетения и помощи	264	81	83	45
Регулярни трансфери от други домакинства	17	38	24	59
Приходи от продажби	90	118	83	42
Други приходи	192	148	215	173
Изтеглени спестявания	177	98	145	86
Заеми и кредити	234	47	55	21

[1] в пари и натура

Източник: НСИ

Общ разход на домакинствата по групи разходи [1]

Средно на домакинство	**2008**	**2009**	**2010**	**2011**
Общо	9792	8908	10138	10412
Общ разход	8514	7806	9316	9828
Потребителски общ разход	6302	6243	7511	7992
Храна	3005	2914	3517	3559
Алкохолни напитки и тютюневи изделия	342	377	387	456
Облекло и обувки	221	237	304	386
Жилища, вода, електроенергия и горива	909	845	1122	985
Жилищно обзавеждане и поддържане на дома	283	266	213	284
Здравеопазване	309	315	483	352
Транспорт	377	484	492	658
Съобщения	318	330	440	453
Свободно време, културен отдих и образование	284	251	207	409
Разнообразни стоки и услуги	254	225	345	451
Данъци	285	257	386	460
Социални осигуровки	436	410	644	752
Регулярни трансфери към други домакинства	446	151	165	305
Други разходи	1045	745	610	319
Влог	894	725	270	66
Покупка на валута, ценни книжа	7	-	-	6
Изплатен дълг и даден заем	377	377	552	511
				(Лева)
Средно на лице	**2008**	**2009**	**2010**	**2011**
Общо	4397	3810	4088	4206
Общ разход	3823	3339	3757	3970
Потребителски общ разход	2830	2670	3029	3228
Храна	1349	1246	1418	1438
Алкохолни напитки и тютюневи изделия	153	161	156	184
Облекло и обувки	99	101	123	156
Жилища, вода, електроенергия и горива	408	361	452	398
Жилищно обзавеждане и поддържане на дома	127	114	86	115
Здравеопазване	139	135	195	142
Транспорт	169	207	199	266
Съобщения	143	141	178	183
Свободно време, културен отдих и образование	127	107	84	165
Разнообразни стоки и услуги	116	96	139	182
Данъци	128	110	156	186
Социални осигуровки	196	176	260	304
Регулярни трансфери към други домакинства	200	64	67	123
Други разходи	469	319	246	129
Влог	402	310	109	27
Покупка на валута, ценни книжа	3	-	-	3
Изплатен дълг и даден заем	169	161	222	206

Изводи:

- увеличава се делът на социалните доходи, което говори за нарастваща зависимост на населението от системата за социална защита. Изключително висок е делът на доходите от домашното стопанство, което отразява една тревожна тенденция към натурализация на доходите и икономическо затваряне на домакинствата от региона. Покупателната способност на хората е силно ограничена;
- в структурата на разходите е налице типичното за страната увеличение на дела на разходите за храна, което е важен индикатор за обедняването на населението и за това, че голяма част от него е поставено в режим на "физиологично оцеляване".

БЕЗРАБОТИЦА

Смолянска област е или с най-висока безработица или със стойности близки до най-тревожните равнища. Данните за анализа по този компонент са основно от Агенция по заетостта и чрез текущата кореспонденция с подчинените й структури, обслужващи територията на Област Смолян, в лицето на Регионална служба по заетостта – гр. Пловдив, и ДБТ съответно в гр. Смолян, гр. Златоград, гр. Девин и гр. Мадан.

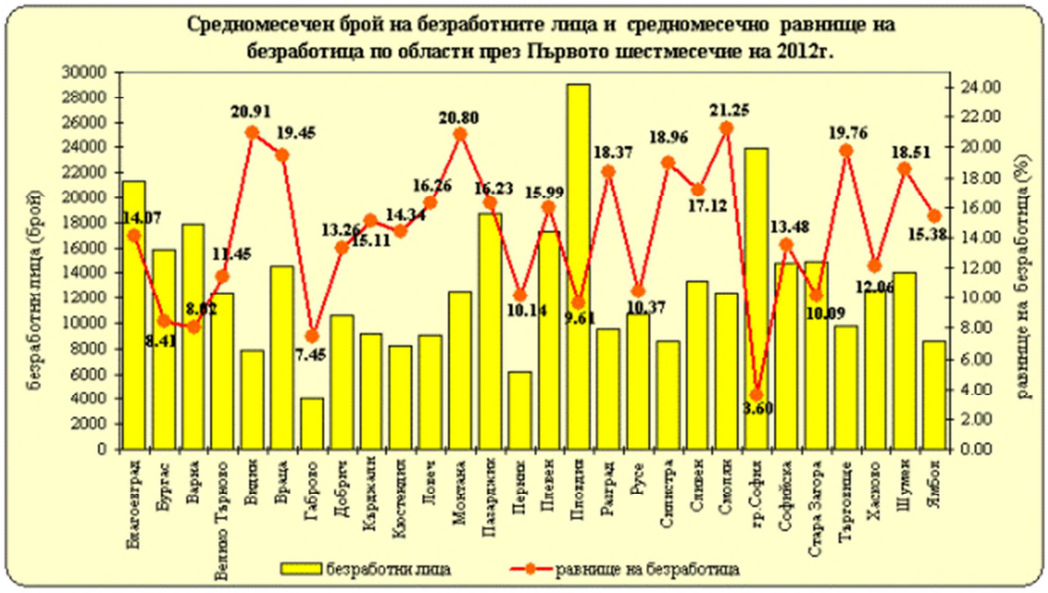
Според Евростат през първите 6 месеца на 2012 г. средномесечното равнище на безработица в страните от Европейския съюз (ЕС-27) е 10.3%, а за Еврозоната то е по-високо - 11.0%.

С най-високо равнище на безработица в Евросъюза през първите шест месеца са: Испания (24.2%), Гърция (21.9%), Латвия (15.3%), Португалия (15.1%), Ирландия (14.8%), Литва (13.6%) и Словакия (13.7%). Най-ниско средномесечно равнище на безработица сред страните членки на Евросъюза се наблюдава в: Австрия (4.2%), Холандия (5.1%), Люксембург (5.3%), Германия (5.5%), Малта (6.0%).и Чехия (6.8%).

В България за същия период от време средномесечното равнище на безработица е 12.1%, с 1.8 процентни пункта по-високо от средното за Европейския съюз

В отделните области на страната равнището на безработица продължава да се движи в широки граници. **Разликата между отчетеното минимално и максимално средномесечно равнище на безработица в областите на страната (между Смолян и София-град) е 17.6 процентни пункта**. Големите различия в стойностите на равнището на безработица по области се дължат на наследените от миналото обективно съществуващи диспропорции в социално-икономическото развитие на отделните области, предопределени от действието на различни природни, социално-демографски и икономически фактори. Съществено неблагоприятно влияние върху пазара на труда оказва и световната икономическа и финансова криза.

Безработицата за страната през периода януари-юни на 2012 г.

Източник: МТСП

СРЕДНОМЕСЕЧЕН БРОЙ НА БЕЗРАБОТНИТЕ ЛИЦА И СРЕДНОМЕСЕЧНО РАВНИЩЕ НА БЕЗРАБОТИЦА

ПОКАЗАТЕЛИ	Регистрирани безработни лица		Равнище на безработица	
	I шестмесечие 2011г.	I шестмесечие 2012г.	I шестмесечие 2011г.	I шестмесечие 2012г.
	средномесечен брой	средномесечен брой	%	%
Общо за страната	**344713**	**367868**	**10.5**	**11.2**
Благоевград	18930	21286	12.5	14.1
Бургас	14369	15841	7.6	8.4
Варна	15892	17867	7.1	8.0
Велико Търново	11870	12415	10.9	11.4
Видин	7611	7910	20.1	20.9
Враца	13287	14570	17.7	19.4
Габрово	4115	4037	7.6	7.5
Добрич	9960	10589	12.5	13.3
Кърджали	8684	9177	14.3	15.1
Кюстендил	7597	8163	13.3	14.3
Ловеч	8973	9083	16.1	16.3
Монтана	12085	12490	20.1	20.8
Пазарджик	17905	18716	15.5	16.2
Перник	5836	6170	9.6	10.1
Плевен	15712	17208	14.6	16.0
Пловдив	26939	29103	8.9	9.6
Разград	9919	9580	19.0	18.4
Русе	10535	10669	10.2	10.4
Силистра	8874	8630	19.5	19.0
Сливен	12350	13371	15.8	17.1
Смолян	**11977**	**12416**	**20.5**	**21.2**

гр.София	21036	23972	3.2	3.6
Софийска	13965	14719	12.8	13.5
Стара Загора	12926	14907	8.8	10.1
Търговище	10485	9715	21.3	19.8
Хасково	11469	12595	11.0	12.1
Шумен	13559	14092	17.8	18.5
Ямбол	7854	8581	14.1	15.4

Източник: МТСП

Средномесечното равнище на безработица през I-то полугодие на 2012 г. е 11.2% Достигнатото средномесечно равнище на безработица е с 0.7 процентни пункта по-високо спрямо същия период на 2011 година.

През първото полугодие на 2012 г. в 8 области средномесечното равнище на безработица е по-ниско от средното за страната: София-град (3.6%), Габровска (7.5%), Варненска, Бургаска, Пловдивска, Пернишка и Старозагорска, и Русенска област.

В останалите 20 области равнището на безработица е над средното за страната и най-високите му стойности продължават да са в областите: **Смолян (21.2%),** Видин, Монтана, Търговище, Враца, Силистра, Шумен и Разград. Стойността на средномесечното равнище на безработица във Великотърновска и Хасковска области продължава да е много близка до средната стойност за страната.

Област Смолян е една от петте административни области на Южен централен район за планиране в страната. Обхваща 242 населени места, обединени в 10 общини. Населението на област Смолян по данни на НСИ към 31.12.2010 г. е 122 602 души, като от тях близо 63 372 са жени, а 59 230 души са мъже. За периода от 2005 до 2010 година най-много е намаляло населението в Смолянска област – с 6,4 %, като за същия период този процент за страната е 2,8 %.

Един от най-големите проблеми, характеризиращи икономическото развитие на **област Смолян е високия процент безработица и реално липсващи добри възможности за алтернативна заетост в региона.** Този белег дава отражение върху целия социално-икономически спектър на развитие на областта, а тенденциите са повече от тревожни.

За област Смолян, макар и с малки изключения, продължава тенденцията на увеличаване на процента на безработните лица и е факт, че е постоянно на едно от водещите места в това отношение. Същевременно на фона на останалите области от ЮЦРП, област Смолян продължава да е и най-слабо икономически развита.

Структурата на регистрираните безработни за областта показва следното в края на месец септември 2012 г. – от общо 10 999 безработни, в т.ч. 1 652 младежи до 29 г. възраст; 3 481 продължително безработни лица и 634 лиза с трайно намалена работоспособност.

В професионално-квалификационната структура на входящия поток е регистрирано увеличение на абсолютния дял на безработните от всички квалификационни групи, но има промяна във вида на самата структура спрямо предходните периоди до 2011 г., защото нарастват дяловете на квалифицираните работници и специалистите. Образователната структура на безработните в трите области на Пловдивския регион е различна. **Регистрираните безработни в Смолянска област са с относително по-висок образователен ценз.**

През последните девет месеца друга характеристика е , че над 96% от дела на входящия поток е от новорегистрирани безработни лица. За област Смолян този процент е 98 %, което в абсолютни стойности значи 10 305 лица. Половината, близо 43 % от тези новорегистрирани безработни са съкратени от частни работодатели.

Безработицата в общините от Област Смолян към 30.09.2012 г.

Община	Икономически активни лица /брой/	Регистрирани безработни лица/брой/	Брой безработни лица за едно свободно раб. място	Равнище на безработицата към 30.09.2012 г. /в %/
Девин	6 151	1 788	9	29,1
Борино	1 824	483	3	26,5
Доспат	4 521	758	6	16,8
Златоград	5 415	992	6	18,3
Неделино	3 504	622	9	17,8
Мадан	5 367	1 325	6	24,7
Смолян	21 046	2 812	4	13,4
Рудозем	4 562	1 010	3	22,1
Чепеларе	3 829	556	3	14,5
Баните	2 221	653	5	29,4
***Смолянска* област**	**58 440**	**10 999**	**4**	**18,8**

Източник: МРСП

Броят на безработните лица за месец септември 2012 г. за Смолянска област е 10 999, което е 18,8 % , при отчетено 10,6 % средно равнище на безработица за страната, и потвърждава тенденцията за увеличаване.

Най-високо е равнището в ДБТ Мадан – 24,7 %, следват ДБТ Девин – 24,2 % /която традиционно води/; ДБТ Златоград – 18,1 %; и ДБТ Смолян – 15,9 %.

На пазара на труда се диференцират групи от безработни лица, чиято реализация е значително затруднена, т.н. ***групи в неравностойно положение***. Към различните целеви групи се прилага диференциран подход, който оптимално отговаря на техните нужди.

Средномесечният дял за 2011 г. на групата на ***безработни жени над 50 г. възраст и мъже над 55 г.*** е 29,2 % за Пловдивския регион. В териториален аспект делът им традиционно варира от 44 % в ДБТ Мадан**,** до 24 % в ДБТ Пловдив. За област Смолян, така както е и за страната, дела на жените е най-висок. **Областта ни традиционно е с най-висока женска безработица** /66 % - за ДБТ Мадан и 61 % за ДБТ Златоград/ в сравнение с целия Пловдивски регион, като висок дял в тази характеристика имат именно безработни жени в тази рискова група.

Средномесечният брой на ***безработни младежи до 29 г. възраст*** в региона на Пловдив през настоящото деветмесечие на 2012 г. е 12 528 лица. В сравнение със същия период на предходната година броя им е нараснал с 1356 души, и за разлика от предишни години, нараства относителния им дял в общия брой безработни. В териториален аспект **традиционно най-малко безработни младежи поддържат регистрацията си в Смолянска област** – 1 694 души средномесечно /14,1 %/, за сравнение в Пловдивска и Пазарджишка област данните са съответно 23,8 % и 21,3 %. По ДБТ средномесечният относителен дял варира от 11,9 % в Златоград, до 25,6 % в Асеновград. Основен фактор за тези данни в областта ни е големия миграционен поток към по-големите градове в страната и обезлюдяването на областта.

Продължително безработните /с регистрация над 1 г./ през годината са 20 449 лица за регион Пловдив /34 %/. Има намаление спрямо същия период на миналата година със 94 души., или с 0,4 %. В област Смолян продължително безработните са 36 % от общия брой безработни, т.е. 4 357 лица.

Дейността при обслужване на ***лицата с увреждания*** е насочена към социално-икономическата интеграция на тези лица, като се акцентира върху възможностите и способностите за работа на тази рискова група. Общият брой на тези лица в сравнение с 2011 г. нараства с 15 % за Пловдивския регион, което е с три пъти повече в сравнение с от предходния период. В териториален аспект, традиционно, средномесечния брой на тази група варира от 0,6 % в ДБТ Раковски, до 8 % в Златоград. **За област Смолян делът на тази група е сравнително висок - 5,3 %, т.е. 634 лица.**

ЗДРАВЕОПАЗВАНЕ

В края на 2011 година на основен трудов договор в лечебните и здравни заведения в Смолянска област практикуват 340 лекари. Лекарите по дентална медицина са 122. Медицинските специалисти по здравни грижи са 752, от тях 506 са медицински сестри. В лечебните и здравните заведения на основен трудов договор работят и 532 души друг персонал с немедицинско образование.

Според практикуваната специалност в края на 2011 год. най-голям е дялът на общопрактикуващите лекари - 77 или 22.6% от всички лекари в областта. Осигуреността с общопрактикуващи лекари е 6.4 на 10 000 души от населението, каквато е и средната за страната. Специалистите, практикуващи спешна медицина са 32 (9.4%), детски болести - 19 (5.6%), хирургия - 18 (5.3%). В структурата на лекарите по специалности следват: нервни болести - 16 (4.7%), вътрешни болести и акушерство и гинекология - по 15 (4.4%) и кардиология - 13 (3.8%).

В зависимост от лечебното заведение, в което работят на основен трудов договор, медицинските специалисти в областта се разпределят по следния начин:

- в заведения за болнична помощ практикуват 156 лекари, 355 медицински специалисти по здравни грижи и 312 души друг персонал с немедицинско образование.
- в заведения за извънболнична помощ работещите на основен трудов договор лекари са 144, а лекарите по дентална медицина са 122. Тук се включват и всички лекари (118), които работят в индивидуални и групови практики за първична и специализирана медицинска помощ. Медицинските специалисти по здравни грижи са 71 и 41 - друг персонал с немедицинско образование.
- в други здравни заведения (вкл. детски ясли и кабинети в училища) на основен трудов договор работят 40 лекари и 326 медицински специалисти по здравни грижи.

Данните за броя на практикуващите лекари към 31.12.2011 год. по видове заведения показват, че в сравнение с предходната година се наблюдава намаление на общия брой на лекарите с 21 или 5.8%.

Практикуващи лекари (физически лица) на основен трудов договор в лечебните и здравни заведения в област Смолян към 31.12.2010 и 2011 година по видове заведения

(брой)

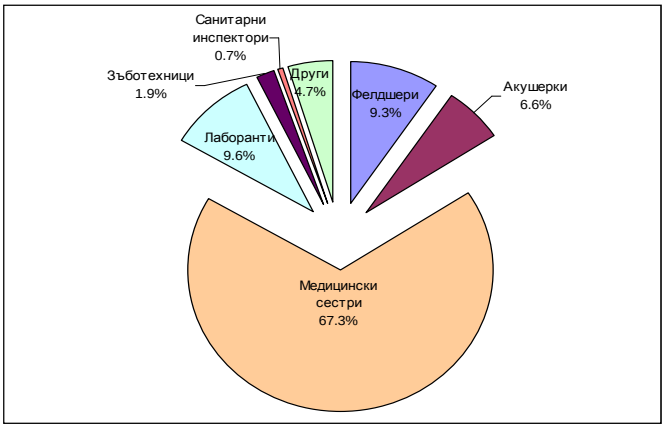
Видове лечебни заведения	**2010**	**2011**
Лекари- общо	361	340
Лечебни заведения за болнична помощ	168	156
Лечебни заведения за извънболнична помощ	152	144
в т.ч. индивидуални и групови практики за първична помощ	73	77
индивидуални и групови практики за специализирана помощ	50	41
Други здравни заведения	41	40

Източник: НСИ

Увеличава се броя на практикуващите лекари по дентална медицина с 5 или 4.3%.

С 6.2% или с 50 намалява броя на медицинските специалисти по здравни грижи, в т.ч. намалението на медицинските сестри е с 4.9% или 26.

Медицински специалисти по „Здравни грижи" в лечебните и здравни заведения в област Смолян към 31.12.2011 год.

Източник: НСИ

Осигуреността с лекари - 28.2 на 10 000 души от населението в края на 2011 год. е под средното за страната - 38.8, а осигуреността с лекари по дентална медицина - 10.1 на 10 000 души от населението е над средното за страната - 9.1.

При анализиране на данните за осигуреност на населението с медицинска помощ трябва да се имат предвид специфичните особености на медицинското обслужване. Лечебните заведения не са свързани пряко с обслужването на населението на едно населено място, достъпът до медицинска помощ е свободен. Голяма част от заведенията обслужват населението на една област, а специализираните заведения обслужват населението на няколко области. Заведенията с национален обхват, независимо от тяхното местонамиране обслужват населението на цялата страна.

Към края на 2011 год. в областта функционират 7 заведения за болнична помощ със 747 легла в тях. Осигуреността на населението с болнични легла е 620 на 100 000 души при средно за страната - 647. Пет са многопрофилните болници в областта с 556 легла.

Заведенията за извънболнична помощ са 28 с 4 легла за краткосрочно лечение, другите здравни заведения са 5 със 70 легла.

Със 7% е намалял легловият фонд в областта в сравнение с 2010 год. Намалява броя на заведенията за болнична помощ. В съответствие с измененията в Закона за лечебните заведения дейността на Областен диспансер за ПФЗС преминава към многопрофилната болница.

Към другите здравни заведения се отнасят Центъра за спешна медицинска помощ, Регионалната здравна инспекция, Дома за медико-социални грижи за деца и хосписите.

През 2011 г., в сравнение с края на 2010 г., броят на тези заведения намалява поради структурните промени, извършени в системата на здравеопазването и обединяването на Регионалния център по здравеопазване и Регионалната инспекция за опазване и контрол на общественото здраве.

Сериозен проблем е осигуряване на нормален достъп до медицински услуги на част от населението на областта. Необходимо е да се настоява за отчитане на планинския характер на областта, осигуряване на допълнителни средства и **осигуряване на съществуването и функционирането на болнични заведения в по-малките населени места. Такъв проблем е необходимостта от функциониране на болницата в гр. Девин**.

ОБРАЗОВАНИЕ

В количествено отношение кризата в образованието се изразява в закриване на учебни заведения и паралелки, в намаляване на броя на учениците и на персонала (виж Таблица Обр. - 1 “Образование”). Тези процеси са характерни и за националната образователна система. През периода 1999-2004 г. броят на предучилищни заведения (обединени детски заведения, целодневни и полудневни детски градини) в областта е намалял от 96 на 78,а броят на децата от 3 682 на 3 499. Подобни процеси, протичат и при общообразователните училища - техният брой е намалял от 95 на 75, броят на учениците от 23 388 на 19 776, а на учителите - от 2 132 на 1 729.

Таблица Обр. - 1 “Образование”

/брой/

Учебни заведения	Цело - дневни детски градини	Полу - дневни детски градини	Общо-образов уч-ща	Проф. гимназии и уч-ща по изкуствата (III-та степен)	Проф. гимназии и уч-ща (II-ра и I-ва степен)	Специални училища
1999/2000						
Учебни заведения	78	18	95	11	3	4
Учители /преподаватели/	385	18	1628	343	84	77
Учащи се	3459	223	18190	3256	1395	547
Паралелки (само за уч-щата)	x	x	969	144	64	44
2000/2001						
Учебни заведения	73	18	82	11	3	4
Учители /преподаватели/	353	18	1445	333	72	65

Учащи се	3108	250	17250	3350	1310	529
Паралелки (само за уч-щата)	x	x	897	149	59	39
2001/2002						
Учебни заведения	71	16	80	11	3	4
Учители /преподаватели/	333	16	1380	318	75	68
Учащи се	3051	193	16347	3348	1378	447
Паралелки (само за уч-щата)	x	x	844	152	64	31
2002/2003						
Учебни заведения	65	23	74	11	3	4
Учители /преподаватели/	337	23	1271	333	97	49
Учащи се	3249	277	15481	3397	1586	500
Паралелки (само за уч-щата)	x	x	763	152	75	34
2003/2004						
Учебни заведения	59	19	75	11	4	3
Учители /преподаватели/	346	19	1244	339	100	46
Учащи се	3299	200	14412	3477	1448	439
Паралелки (само за уч-щата)	x	x	737	159	69	29

Източник: НСИ

Основните причини за упадъка на образователната система са намаляващият брой на децата, недоброто финансово състояние на общините, които нямат възможност да поддържат съществуващата мрежа от заведения, миграцията, обезлюдяването и застаряването на областта и на отделни нейни общини и селища.

Особено силно е засегната мрежата от предучилищни заведения и училища в общините Баните, Борино, Мадан, Неделино, Рудозем. Общинските и училищните власти обаче пристъпват към закриване на паралелки и учебни заведения в краен случай и се опитват да използват образованието като антимиграционен фактор. От друга страна, мрежата от учебни заведения в общини, които са в относително по-добро икономическо състояние (Чепеларе, Смолян) е по-слабо засегната, което е поредно доказателство за връзката между икономическо и социално развитие. Налице са следователно признаци, че местните власти разчитат на образованието като на инструмент за запазване на човешкия потенциал в региона и отделните негови селища.

Върху териториалната организация и качеството на образователния процес влияние оказват и други две специфични особености на област Смолян, а именно - географските и инфраструктурните характеристики.

Селищата в областта се намират на надморска височина от 800-1000 м. и често на големи разстояния от общинския център. Планинският терен е силно пресечен, а не малка част от пътищата не са асфалтирани. Продължителността на зимния период е около 5 месеца в годината. При тези обстоятелства извозването на учениците до средищни училища е изключително трудно, налага се учениците да пътуват ежедневно час или дори два до средищното училище, а в някои случаи по обективни причини невъзможно. Този факт в съчетание с продължаващата тенденция към намаляване на броя на учениците е предпоставка за формиране на маломерни и слети паралелки и за понижаване на качеството на учебния процес.

За осъществяването на идеята за средищните училища там, където е това е възможно, е необходимо да се изгради съвременна пътна инфраструктура, да се подсигурят достатъчно средства за поддръжката на пътната мрежа при тежки зимни условия, както и да се подсигурят транспортни средства пригодни за високопланински преходи. Необходимо е да се осигурят

общежития, като се ремонтира наличната материална база и не на последно място да се организира столово хранене, което има важно значение за правилното развитие на подрастващите.

Друг проблем е състоянието на сградния фонд, необходимостта от ремонти на покривни конструкции, остъкляване на прозорци, ремонт на парни инсталации и подмяна на котли. Проблем е и несъответствието на материалната база с изискванията за аварийна и противопожарна безопасност. Затрудненото финансиране при поддържането на учебните заведения, както и амортизацията на материалната база са основните причини учебните заведения да не са обезопасени. Често материалната база не е достатъчна за качественото онагледяване на съвременен учебен процес. Оборудването от години не е обновявано. В голяма част от училищата в това число и в общинските центрове липсва съвременна компютърна техника и връзка с Интернет.

Кадровата обезпеченост, особено в по-големите селища, е много добра. Известен недостиг на учители има по английски и немски език, информатика и учители-специалисти в професионалните училища. Поради липса на финансови средства е малък броят на учителите, които повишават своята квалификация. Квалификацията на педагозите е сведена до участието им в работни съвещания по общини и епизодични посещения на курсове.

На територията на областта функционират следните основни и обслужващи звена от структурата на висшите училища:

- Филиал на ПУ "П. Хилендарски" – гр.Смолян. Студентите се обучават по специалностите предучилищна и начална педагогика, български и руски, български и история, физика и математика, биология и химия, история и география.
- Технически колеж - Смолян към ПУ "П. Хилендарски". Специалности: електроенергетика, транспортна техника и технологии, и машиностроителна техника и технологии, комуникационна техника и технологии.
- Учебно-научен комплекс "Родопа" към Варненския свободен университет. Специалностите, по които се обучават студентите са икономически и от социално-културната сфера.

ПРОФЕСИОНАЛНО ОБУЧЕНИЕ

Що касае професионалното обучение, в областта функционират 13 професионални гимназии, като отделните специалности и професии се определят ежегодно във връзка с потребностите на пазара на труда и спецификата на социално-икономическото развитие на областта и традициите на региона. За учебната 2004/2005 г. е утвърден прием в 75 паралелки, с 3 по-малко по сравнение с учебната 2003/2004 г. Макар и покриващи икономическия профил на областта, много е трудно да се направи оценка за реализуемостта на тези специалности поради отсъствие на система за обратна връзка и поради миграционни процеси.

КУЛТУРА И КУЛТУРНО НАСЛЕДСТВО

На територията на областта функционират 4 музея, 174 библиотеки, 1 кино и 1 художествена галерия. **Важен въпрос е да се възстанови и запази театърът и трупата към РДТ „Николай Хайтов" в Смолян.**

Важна роля в културния живот на областта имат Среднородопският исторически музей "Стою Шишков", съдържащ 150 000 експонти, Градската художествена галерия, съдържаща няколко хиляди творби, Родопският драматичен театър, Регионална библиотека "Н. Врачев", Държавен ансамбъл за народни песни и танци ДАНПТ "Родопа", Детско юношески фолклорен ансамбъл ДЮФА "Орфей".

На територията на областта има 73 читалища, към тях функционират художествено-творчески състави. Проблемите на читалищата са свързани с ограничените финансови възможности на общинските бюджети и невъзможността на повечето от читалищните

настоятелства да търсят и намират допълнителни средства самостоятелно. Затова в момента голяма част от тях функционират главно с библиотечна дейност.

Сред архитектурните паметници и комплекси на територията на областта интерес представляват: Архитектурен резерват с. Широка лъка - едно от най-запазените села в Средните Родопи; Архитектурен комплекс "Агушев конак" в с. Могилица - изключителен възрожденски ансамбъл, най-големият запазен до днес феодално-аристрократичен, жилищно-стопански комплекс в Средните Родопи; Църковен ансамбъл "Св. Анастасий" – 1834 г. гр. Чепеларе, Узунска къща, гр. Чепеларе - декларирана като художествен паметник; Няколко архитектурни комплекса в гр.Златоград с общо 108 обема.

Интерес представляват историческите паметници, 2 от които са с национално значение - връх Средногорец до с. Полк. Серафимово, наречен "Родопската Шипка" и родна къща на Кирил Маджаров гр. Смолян.

Археологическите паметници в областта са 8, 7, които са с национално значение. За съжаление тяхното състояние не е особено атрактивно.

По-важните традиционни инициативи от културния календар на областта са: фолклорният събор с национално значение "Рожен", който е необходимо да се възстанови и запази за поколенията; карнавалните игри с маски в с. Широка лъка – "Песпонеделник"; празникът "Предой" – традиционен за с. Могилица; майските културни тържества; националните детски фолклорни "Орфееви празници"; празниците на изкуствата "Орфеада"; международният фестивал на църковните хорове; международният театрален фестивал "Бурборак".

6. Техническа инфраструктура

Водоснабдителна система:

Водоснабдяването на населението в област Смолян се извършва от

“В и К”ЕООД - Смолян. Дружеството е изцяло държавна собственост и е регистрирано през 1991 г. Предметът на дейност е водоснабдяване, канализация, пречистване на водите, инженерингови услуги в страната и чужбина и експлоатация на водоснабдителни водоеми.

Дружеството обслужва 130 населени места на територията на 10 общини, с население 122 518 души. Средната степен на водоснабденост за област Смолян е 90,8 %. Необхванати населени места с водоснабдителна услуга по общини са показани в таблицата:

Община	**Брой необхванати населени места**	**Неохванато население**	**Степен на обхванатост**
Баните	10	1594	94 %
Борино	0	0	100 %
Девин	2	13	100 %
Доспат	0	0	100 %
Златоград	6	822	94 %
Мадан	38	3885	71 %
Неделино	14	3210	62 %
Рудозем	7	978	91 %
Смолян	26	162	96 %
Чепеларе	5	383	96 %
Общо:	108	11047	90,8 %

Източник: НСИ

От посочените данни се вижда, че в общините Неделино, Баните и Мадан има значителен брой жители, необхванати с централно водоснабдяване.

Към края на 2004 г. с режимно водоподаване са три населени места. В експлоатация са над 450 бр. извори с малки дебити, които в значителна степен се колебаят в зависимост от наличието на валежи. Това обуславя и наличието на сезонни водоснабдителни режими.

В експлоатация са 1 459 км водопроводна мрежа. Годишно се реконструира около 25 км или 1,7 %, което е крайно недостатъчно. От 23 520 бр. водопроводни отклонения, годишно се подменят 800 бр. или 3,4 %, което също е недостатъчно.

Община	**Вътрешни водопроводи-км.**	**Външни водопроводи –км.**	**Общо Км.**
Баните	40	50	90
Борино	38	14	52
Девин	72	45	117
Доспат	50	24	74
Златоград	38	38	76
Мадан	87	45	132
Неделино	11	18	29
Рудозем	91	53	144
Смолян	248	226	474
Чепеларе	98	48	146
Общо:	773	561	1334

Източник: НСИ

Загубите на вода по водопроводната мрежа за областта надвишават 70 %, като годишно се намаляват с по 2 %. Съобразно големите загуби, темпът на намалението е крайно незадоволителен. За постигане на допустимите загуби от 25 %, при този темп на възстановяване, ще са необходими 16 години. Целта на дружеството е през 2015 г. да снижи загубите до 40 %.

Непрекъснатостта на водоснабдяването за дружеството е 97,8 %. Наличието на 1 000 км азбестоциментови водопроводи, увеличава степента на аварийност. Годишно се отстраняват около 950 аварии при средно ремонтно време 5,2 ч.

Изключително важен елемент при водоснабдяването е качеството на питейната вода. Последните проби за 2004 г. показват, че по химични показатели е достигната стандартност 98,4 %, а по микробиологични – 86,2 %. Средната стандартност за дружеството е 92,6 %. В експлоатация са седем пречиствателни станции за питейни води.

Проблем, оказващ влияние върху качеството на питейната вода, е наличието на значителен брой плитки водоизточници с малък дебит. При снеговалежи, дъждове и снеготопене, те рязко влошават качеството на водата. При тези източници се организира непрекъснато обеззаразяване. Благодарение на тези мерки, микробиологичните показатели от 69,5 % през 2000 г. са подобрени на 86,2 през 2004 г. Тенденцията за трайно повишаване на стандартността е тя да достигне 95 %. Това ще се постигне със монтиране на дозаторни помпи за автоматично обеззаразяване и възстановяване на хлораторни инсталации. За 2003-2004 г. са монтирани 15 бр.

Степента на обхват на населението с канализационни услуги е 61 %. Канализирани са 24 населени места с обща дължина на канализационната мрежа 130 км. В експлоатация е една пречиствателна станция за отпадни води в к. к. Пампорово.

Структурата на консумацията на вода е 67 % от населението и 33 % от обществения сектор. От 01.08.2000 г. цената на помпажната вода е 1,22 лв./м^3, а на гравитачната 0,86 лв/м^3, при съотношение 53 към 47 %.

За отбелязване е фактът, че през последните години, консумацията на вода намалява средно годишно с 1,7 %. Това се дължи най- вече на намаляване на населението в областта.

Транспортна мрежа

Поради специфичните природни дадености автомобилният транспорт се явява единственият вид транспорт в област Смолян. Обслужването на населението с пътнически, товарен и таксиметров транспорт се осъществява изцяло от частни фирми.

За превоз на пътници в областта са регистрирани 128 фирми с 427 автобуса. За международни пътнически превози са регистрирани 7 фирми с 24 автобуса. Фирмите, извършващи превози на товари са 117 с 471 товарни автомобила и 126 товарни ремаркета. За извършване на международни превози са регистрирани 81 транспортни фирми с 297 влекача и 262 ремаркета. Таксиметровите превози се изпълняват от 143 фирми с 296 леки таксиметрови автомобила.

В областта много добре е организиран и функционира пътническият транспорт. Общинските и Областната транспортни схеми, напълно задоволяват нуждите на населението. Съгласно Областната транспортна схема, се изпълняват 58 маршрутни разписания, чрез които се осъществява връзки между общините и областният град.

Републиканската транспортна схема включва 65 маршрутни разписания. Чрез тяхното изпълнение, населението на Областта има възможност да пътува до съседните областни градове и столицата. Област Смолян има директни транспортни връзки с гр. Пловдив, Кърджали, Хасково и Пазарджик. За столицата се изпълняват 11 курса.

Напълно са задоволени нуждите на населението и от товарен и таксиметров транспорт.

На 1000 жители в област Смолян се падат по 214 леки автомобила, при средно за страната 296 и за София 457 бр.

Нормалното функциониране на автомобилния транспорт, изисква хубави и добре поддържани пътища.

В област Смолян съществува сравнително добре изградена пътна мрежа. Общата дължина на пътищата е 1 256 км. Републиканската пътна мрежа включва 606 км пътища, а общинската пътна мрежа е 650 км.

Поради особеността на терена в областта няма първокласни пътища. Пътищата от втори клас са 110.283 км. Третокласните пътища са 428.728 км, а четвъртокласните – 650 км.

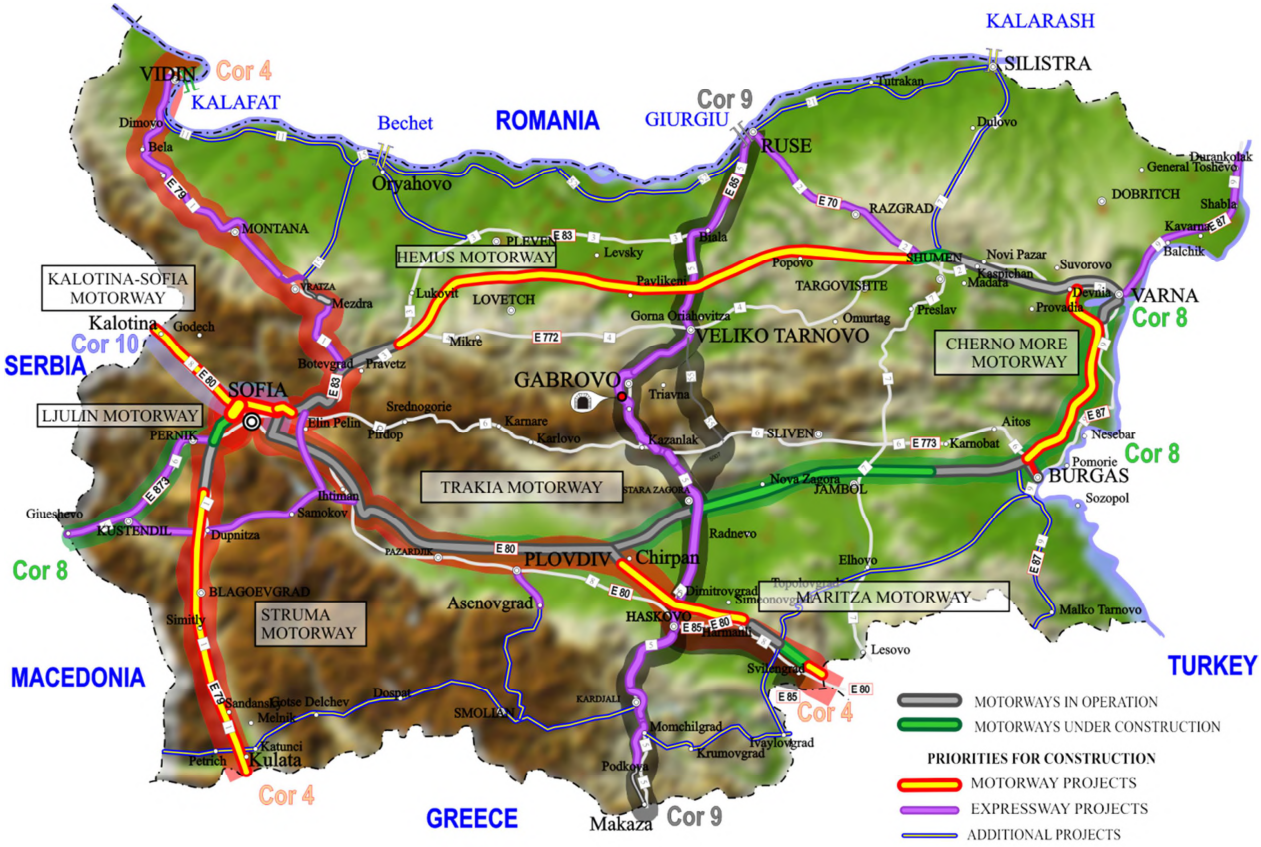
<u>Най-важните обобщения за Смолянска област може да се формулират по следният начин</u>:

- Единствена няма достъп до ЖП мрежа.
- Няма пряк достъп до пристанища и летище, които да са на територията на областта.
- 100 % сме на автомобилен транспорт, в планински условия.
- Недостатъчен брой ГКПП – трансгранични връзки.
- Лошо състояние на наличните транспортни връзки.

Това се илюстрира от приложените по-долу карти.

Приоритети за изграждане на пътната инфраструктура на република България до 2020 година за пътищата с общоевропейско и национално значение представени от страна на МРРБ през 2013 г. на РСР на ЮЦР.

Сравняване възможностите и близките перспективи между област Видин и Смолян по отношение на транспортната инфраструктура:

Област	Лети ще	Железопътен транспорт	Пристан ище	Трансевропейски коридори	Първокласни пътища	Второкласни пътища
Видин	**Да**	**Да**	**Да**	**Да - 2** (№ 4 и № 7)	**Да - 1** (Път Е 79)	**Да - 3** (Път II – 11; II – 12; II – 13)
Смолян	**Не**	**Не**	**Не**	**Не**	**Не**	**Да - 1** (Път II-86)

Въпреки, че път II-86 – Пловдив – Смолян – Рудозем в разширената TEN-T мрежа и е приоритетен за ЮЦР, все още не е възложено изготвяне на идеен и работен проект от страна на АПИ, в качеството на компетентен орган по този въпрос.

В рамките на Проект „Трансгранични транспортни връзки и комуникации – основа за подобряване качеството на живота в пограничните райони" CONNECTION към Програма „Европейско териториално сътрудничество Гърция – България 2007 – 2013" през 2012 г. е разработена **Стратегия за устойчиво развитие на транспортната инфраструктура в транс-граничния регион**.

Възложената от Областна администрация Смолян външна консултантска услуга е изпълнена от Институт за транспортни изследвания, София.

Целта на задачата е да се подпомогне решаването на следните няколко проблема за област Смолян:

- Липса на транспортна комуникация в тези погранични райони на РБългария и РГърция.
- Неизградена транспортна инфраструктура на европейско ниво.
- Проблем с хармоничното, балансирано и устойчиво икономическо развитие на трансграничния регион.
- Усилване на връзките и подобряване на контактите между хората от пограничните райони.

Стратегията представлява дългосрочна програма, която е конкретизирана на базата на средносрочни и краткосрочни цели и приоритети. Тя цели да очертае общата рамка за изготвянето и изпълнението на подсекторни концепции/програми за развитието на транспортната инфраструктура до 2020 г. за трансграничния регион СМОЛЯН-КСАНТИ-ДРАМА.

Основни приоритети оси по транспортната инфраструктура в транс-граничния регион

След подробния и задълбочен преглед на всички налични стратегически документи с международен, национален и регионален характер предлагаме в настоящата стартегия да залегнат следните основни приоритетни оси:

Приоритетна ос 1: Привеждане на наличната пътна инфраструктура в добро експлоатационно състояние

Приоритетна ос 2: Модернизация и развитие на пътната инфраструктура по националните и транс-европейски транспортни оси

Приоритетна ос 3: Възстановяване и развитие на регионалните и местни транспортни връзки

Приоритетна ос 4: Развитие на интермодалността на транспорта

Приоритетна ос 5: Оптимизиране и подобряване на обществения транспорт

Приоритетна ос 6: Техническа помощ за подготовка на необходимите проучвания и проекти

Енергийна мрежа

Област Смолян получава ел.енергия чрез магистралните електропороводи 110 и 220 kv от област Пазарджик, Пловдив и Кърджали. Далекопроводът 220 kv, влизащ от обл. Пазарджик, стига до подстанция Девин и там се трансформира в 110 kv. От Девин, продължава към подстанция Смолян.

Далекопровод "Северни Родопи" – 110 kv, захранва областта от Пловдивска област – подстанция Комбинат за цветни метали /КЦМ/.

Чрез подстанциите в Ардино, Гледка и Бенковски, получаваме ел. енергия от направление Кърджали.

Общо дължината на електропорводите ВН, на територията на област Смолян са с дължина 230 км, като 220 kv са 30 км и 110 kv 200 км.

На територията на областта са построени две ВЕЦ - Тешел и Девин. В последните години се изградиха и няколко малки ВЕЦ по реките Арда, Широколъшка река, Буйновска и др.

Съобщителна мрежа

Смолянска област е с добро покритие на операторите.

Пощенски услуги

В област Смолян основен пощенски оператор е ТП "Български пощи" – гр.Смолян. Съгласно Закона за пощенските услуги, дружеството задължително предоставя чрез изградената мрежа, универсалната пощенска услуга на територията на цялата страна, включително и при икономически неизгодни условия.

ТП "Български пощи"-Смолян има изградена мрежа от 66 пощенски станции, обособени в 5 районни пощенски станции. Ръководството и координацията на мрежата се реализира от управлението на ТП "Български пощи" Смолян, намиращо се в областния град.

Териториалното поделение обслужва 138 802 жители, като в градовете те са 73 170 и в селата 65 632 жители. Една пощенска станция обслужва 2 136 жители и 49 кв. км площ, при средно за страната съответно 2 692 жители и 35,88 кв. км площ. Универсалната пощенска услуга на територията на областта се извършва в 238 населени места от които:

С пощенски станции – 61;

Без пощенски станции - 177, от тях с пощенски агентства - 5 и с междуселищни пощальони по граждански договор – 172.

Пет дни седмично, универсалната пощенса услуга, се извършва в 62 населени места с население 113 016 жители, което представлява 81.6 % от общо обслужваното население.

Освен универсалната пощенска услуга ТП "Български пощи" – Смолян, извършва и неуниверсални пощенски услуги, които включват още 12 вида услуги.

7. Териториална структура

Урбанизация и селищна мрежа

На територията на Смолянска област има 10 общини (Баните, Борино, Девин, Доспат, Златоград, Мадан, Неделино, Рудозем, Смолян, Чепеларе) с 242 населени места, 8 от които са градове. Населението на областта е 120 456 души, от които 52,44 % градско население. Гъстотата на населението е около 42 души на кв. км.

Общини	Обща площ /дка/	Земеделски територии	Горски територии	Населени места и др. урбанизирани територии	Водни течения и водни площи	Терито-рии за добив на полезни изкопаеми
Общо	**3192846**	**850949**	**2093453**	**58328**	**25683**	**152980**
Баните	301165	111807	163281	5224	1022	18799
Борино	173204	51514	105036	1286	290	14748
Девин	573684	144692	383245	5030	4189	35033
Доспат	282697	65917	197006	3292	10721	4405
Златоград	171537	33398	128819	4655	1856	2353
Мадан	174951	41795	120989	8277	1263	1295
Неделино	102252	38663	59226	2706	470	770
Рудозем	182919	26620	146388	5752	1156	2353
Смолян	853997	232127	540147	16197	3845	58122
Чепеларе	376440	104416	249316	5909	871	15102

Източник: НСИ

Териториално-урбанистичната структура е изградена около един областен център – град със средна големина. Сравнително равномерно е развита мрежата от населени места, като анализът сочи, че като цяло преобладава градското население. Във всички населени места се наблюдава намаляване на населението, като 5 от тях са напълно или частично обезлюдени. През последните 5 години урбанизираните територии са се увеличили с 1 150 дка за сметка на горските територии и с 230 дка – за сметка на земеделските земи. Това е в резултат на изграждане на големи инфраструктурни обекти от национално значение в областта на енергетиката и транспорта, както и на активност на частни инвеститори в областта на туризма и изграждане на алтернативни енергийни източници.

Общини	Територия - кв.км. /към 31.12.2000/	Брой населени места /към 31.12.2003/	Гъстота Н.м./100кв.км /към 2012 г./	Население
Общо	**3192,9**	**242**	37.7	120456
Баните	301,2	20	16.7	5031
Борино	173,2	5	20.8	3597
Девин	573,7	16	22.3	12800
Доспат	282,7	8	31.9	9008
Златоград	171,5	11	71.2	12207
Мадан	175,0	44	69.6	12188
Неделино	102,3	16	69.3	7088
Рудозем	182,9	23	54.7	10007
Смолян	854,0	86	47.9	40941
Чепеларе	376,4	13	20.2	7589

Източник: НСИ

Слабоурбанизираните райони са обикновено изостанали селски, планински и крайгранични райони. Това са територии с ниска гъстота на населението и точково разположение на села. Те се характеризират с ниско ниво на качеството на живота и с непрекъснато намаляващо население и функции.

Като особеност и предимство на по-голямата част от територията на област Смолян трябва де се подчертае добре запазената природна среда, наличие на територии без човешка намеса, надарени с красива природа, еталон на биоразнообразието и природното равновесие.

Състояние на околната среда

Екологично състояние

При анализа за опазването на околната среда се потвърждават изводите, че чистата природна среда е едно от специфичните предимства на областта. Едновременно с това тази силна страна не е достатъчно пълно и всеобхватно експлоатирана. Отчита се, че формите за използване на това предимство като развитие на екотуризъм, развитие на дейности по култивираното отглеждане на билки, гъби, горски плодове и др., създаване на търговска марка, която да позволи появата на продукти от селското стопанство, които да са в тази пазарна ниша и други не са се реализирали през изминалия период.

За да се оцени състоянието на околната среда в област Смолян е направено проучване на достъпната информация по отделните компоненти на околната среда – вода, въздух, почви, биоразнообразие и по фактори на въздействие – отпадъци, шум, радиационно замърсяване.

Въздух

Информацията за 2011 г., получена от годишния отчет за работата на РИОСВ-Смолян показва, че провежданият на територията на областта имисионен контрол е отчел 361 измервания за ФПЧ10, от които наднормените стойности са 119 броя, като през ноември и декември са отчетени по 25 наднормени стойности с максимална стойност 189,86 µg/m3. При анализ на резултати за 2011г. е видно, че 70% от годишната стойност на ФПЧ10 е през зимните месеци, като през четирите месеца-януари, февруари, ноември и декември имаме месечна концентрация над 70 µg/m3.

Общият брой наднормени стойности за цитираните 4 месеца е 91бр. или 76% от годишните превишения. Основни източници на прах са промишлеността, транспорта, енергетиката и битово отопление. През отоплителния сезон на локално ниво основен източник на замърсяване с прахови частици е изгарянето на твърди и течни горива в бита и зимното опясъчаване. Причина за значителният брой превишения са и географското разположение на града и специфичните метеорологични условия /ниска скорост на вятъра, наличие на инверсии и др./. Това е особено актуално през зимния сезон, при които се намалява възможността за разсейване на атмосферните замърсители.

Финитe прахови частици се емитират в атмосферата директно (първични емисии) или се образуват от емитираните в атмосферата газове - прекурсори на фини прахови частици (вторични емисии).

Води

През 2011 годината са извършени проверки на пречиствателните станции за отпадъчни води в населените места Смолян, Мадан, Рудозем, Златоград, с. Проглед и к.к. “Пампорово”.

Замърсяването на водите във водоприемниците се получава най-вече след заустване на отпадните води от по-големите населени места и общински центрове с изградена над 70% канализационна мрежа и наличие на главен събирателен колектор. В останалите общински центрове продължават да се строят канализационни мрежи и събирателни колектори до площадките, определени за изграждане на ГПСОВ.

В промишления сектор с най-голяма степен на замърсяване са отпадъчните води от хранително-вкусовата промишленост, миннодобивната и минно-преработвателната.

По-голямата част (90 %) от обектите на отрасъл "Транспортна дейност, автосервизи и автомивки" са с изградени пречиствателни съоръжения (каломаслоуловители). Повечето от тях са в добро състояние. План за управление на речните басейни (ПУРБ) в Източнобеломорски район за водните тела са подготвени конкретни програми от мерки, чрез реализацията на които трябва да се постигне добро състояние на водите.

Земи и почви

Баланс по видове територии по предназначение за 2011 г.

№	Вид на територията	Имоти, бр.	Площ (дка)	Площ (%)
1	За нуждите на селското стопанство	307966	853874.6	26.3
2	За нуждите на горското стопанство	32488	2244544.2	69.86
3	Населени места	2454	78107.3	2.43
4	Водни течения и водни площи	1321	24213.3	0.75
5	Добив на полезни изкопаеми	21	207.3	0.01
6	За нуждите на транспорта	1434	11875.2	0.37
	Общо	345684	3212821.9	100.0

Източник: НСИ

Извършва се мониторинг на почвите на територията на областта от РИОСВ-Смолян по Националната система за почвен мониторинг I и II ниво, като от извършения анализ на почвените проби, наднормените стойности са за олово, мед, цинк, кобалт, никел. Трябва да се има предвид това, че районите на изследване се намират в богати на руди земни пластове, поради което много от резултатите са над допустимите концентрации.

За намаляване на въздействието на минно-добивната и преработвателна дейност върху компонентите на околната среда, в частност компонент почви се изпълняват ремедиационни мероприятия за преструктуриране на рудодобива и поетапно закриване на неефективни производствени мощности в страната.

Няма информация за замърсяване на почвите в областта с разрешени продукти за растителна защита, както и за замърсяване с органични замърсители.

Съществените проблеми са свързани с ерозията на почвите, локалното замърсяване с тежки метали и съществуването на обширни територии с нарушена почвена покривка от дейността на добивните предприятия.

Защитени територии

Характерни за областта са горските екосистеми. Здравословното състояние на горите на територията на РУГ- Смолян е добро. Въпреки възникването на пожари в Горски фонд, всички пожари са низови и не са унищожени значителни количества горски масиви. Последното се дължи основно на бързото овладяване на възникналите такива.

На територията на област Смолян се намират 48 защитени територии. Категориите, съгласно Закона за защитените територии са:

Резерват, Национален парк, Прародина забележителност, Поддържан резерват, Природен парк, и Защитена местност. Защитени територии на територията на област.

През 2011 година е проведена процедура и обявена защитена местност „Храстево", която всъщност е съществувала до 1955 година, като прероден паметник-Резерват „Храстево" край

град Девин. Целите са опазването и съхраняване на уникални гори с групова структура и възраст на над лесните дървета 340-450 години.

За 2011 г. по състоянието на защитените територии не се установени негативни промени или увреждания, спрямо предходните години

Натура 2000

Натура 2000 е общоевропейска мрежа, съставена от защитени територии, целяща да осигури дългосрочното оцеляване на най-ценните и застрашени видове и местообитания за Европа в съответствие с основните международни договорености в областта на опазването на околната среда и биологичното разнообразие.

Местата, попадащи в екологичната мрежа се определят в съответствие с две основни за опазването на околната среда Директиви на Европейския съюз – Директива 92/43/ЕЕС за опазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна (наричана накратко Директива за хабитатите) и Директива 2009/147/ЕС за опазване на дивите птици (наричана накратко Директива за птиците).

Основните изисквания на двете директиви са отразени в българското законодателство чрез Закона за биологичното разнообразие (ЗБР), приет от Народното Събрание през 2011г.

Съгласно Закона за биологичното разнообразие (ЗБР) мрежата от защитени зони включва:

-защитени зони за опазване на дивите птици (кратко - за птиците);

-защитени зони за опазване на природните местообитания (хабитати) и на дивата фауна и флора (кратко - за хабитатите), установяването на които протича по различни процедури .

Въз основана на него в страната се обявяват защитени зони като част от националната екологична мрежа. Това са места от територията и акваторията на страната, които отговарят на изискванията за наличие на важни за биологичното разнообразие растителни и животински видове, и типове природни местообитания, включени в Приложенията на Директивата за хабитатите.

Защитени зони обхващащи територии на област Смолян са дадени в Приложение №4.

Представяне на защитените зони по Натура 2000 на европейско ниво - Приложение №5.

Депа за битови отпадъци

На територията на област Смолян действат 4 регионални депа, които отговарят на изискванията на Наредба №8 от 24.08.2004г. за условията и изискванията за изграждане и експлоатация на депа и на други съоръжения и инсталации за оползотворяване и обезвреждане на отпадъци:

- Регионално депо за неопасни отпадъци за общините Смолян, Чепеларе и Баните;
- Регионално депо за неопасни отпадъци за общините Мадан, Златоград и Неделино;
- Регионално депо за неопасни отпадъци за общините Доспат, Девин, Борино и Сатовча;
- Депо за неопасни отпадъци за община Рудозем.

През 2011г. е извършено надграждане на тялото на Регионално депо за неопасни отпадъци с.Барутин, с което се гарантира поне още 5-6 години експлоатация. Преработен е проекта на Регионално депо Мадан за етапно разширение и предстои започване на строително монтажните работи.

През 2011 г. е продължило строителството на Регионално депо за неопасни отпадъци Смолян по реконструкцията и модернизацията. Депото е с пълна проектна готовност, уредена е собствеността на земята, има Решение по ОВОС, има издадено Комплексно разрешително и от края на 2006г. е започнато строителството.

Във връзка с чл. 29, ал. 1, т.1 от ЗУО общините изготвят програми за управление на дейностите по отпадъци, в т.ч. и за разделно събиране на отпадъци, като в 9 от десетте общини на територията на област Смолян се извършва разделно събиране на отпадъците.

Събирането и транспортирането на битовите отпадъци е задължение на общините, като дейността в повечето общини е предоставена на оператори. В региона са обхванати почти всички населени места с изключение на тези с труден достъп и население под 20 човека.

До 2010 г. е преустановена експлоатацията на всички депа, които не отговарят на нормативните изисквания. С готови проекти за ликвидация са депата на общините - Баните, Златоград, Чепеларе. През 2011г. са одобрени средствата за ликвидиране на депото на община Баните. Върху терена на общинското депо в ликвидация на община Доспат е изградена инсталация за производство на ел.енергия от биомаса, с което се ликвидира депото. На общинското депо в Неделино също по проект е изпълнен първи етап от ликвидацията, предстои да се направи техническа и биологична рекултивация.

През 2011г. в община Смолян е приета общинска стратегия за поетапно намаляване на биоразградимите отпадъци на Община Смолян, със срок на действие 2011-2020г. Стратегията обхваща дейностите, свързани с управлението на биоразградимите отпадъци, образувани на територията на община Смолян. За целта от Община Смолян са закупени и раздадени на населението 200 бр. компостера, също така са разположени 300 бр. кофи за събиране на биоразградими отпадъци. В парковете и градините на гр. Смолян са разположени 20 бр. компостера за компостиране на биоразградимите отпадъци от зелените части. Предвижда се изграждане на два открити компостни центъра в с. Турян и с. Смилян, въвеждане на фамилно компостиране в част от гр. Смолян, както и в някои от по-големите села в общината.

Сериозен проблем в района се очертава управлението на строителните отпадъци. Само в 5 общини (Рудозем, Мадан, Смолян, Златоград и Девин) има отредени площадки за строителни отпадъци, където се контролират постъпващите отпадъци. В останалите общини няма такива депа, което води до безконтролно изхвърляне на отпадъците в контейнерите за битови отпадъци, на неразрешени места и образуване на нерегламентирани сметища. По данни от общините депонираните строителни отпадъци в регионалните депа през 2011г. са 5017.82 тона.

Голяма част от отпадъците депонирани на регионалните депа са рециклируеми, но няма действащи сепариращи инсталации и за сега не се планират такива за изграждане. Необходимо е в бъдеще да се засили контрола на системата за разделно събиране на отпадъци от опаковки и изграждането на сепариращи инсталации.

Шум

През 2011 г. са направени контролни замервания на 16 обекта за измерване на шума излъчван от тях, като не се наблюдават съществени изменения на отчетените нива на шума.

В общините на територията на областта не съществуват сериозни проблеми по отношение на шума. Проблемите, които все пак съществуват, са свързани с шумовото натоварване по пътища, по които преминава по-голям трафик или големи товарни машини.

Някои изводи в областта на екологията за областта

1. Основни източници на прах са промишлеността, транспорта, енергетиката и битово отопление. През отоплителния сезон на локално ниво основен източник на замърсяване с прахови частици е изгарянето на твърди и течни горива в бита и зимното опясъчаване. Причина за значителният брой превишения са и географското разположение на града и специфичните метеорологични условия /ниска скорост на вятъра, наличие на инверсии и др./

2. Замърсяването на водите във водоприемниците се получава най-вече след заустване на отпадните води от по-големите населени места и общински центрове с изградена над 70% канализационна мрежа и наличие на главен събирателен колектор. Също така, когато говорим за замърсяване на повърхностно-течащи и стоящи води, е необходимо да се има предвид, че повечето места в региона са разположени главно в горните течения на реките, чийто отток в по-голямата част от годината е около средния и по-малък от средния.

3. Резултатите от мониторинга на почвите през 2011 г – II ниво, вкисляване, показват висока киселинност на почвите – почвите от всички пунктове са показали киселинно-алкалното равновесие в почвата pH < 4, или равно. Което е ориентировъчен показател за висока киселинност на почвите, дължаща се на процесите на изветряне на първичните минерали и е свързан с тяхната хидратация и с излужването на освободените от състава на кристалните решетки алкалоземни и алкални катиони. Извършен е мониторингът на почвите на територията на РИОСВ-Смолян по Националната система за почвен мониторинг. Изпитвани са почви по националната система за почвен мониторинг I и II – ниво, вкисляване от пунктове съответните пунктове. Изпитванията са проведени от Регионална Лаборатория – Смолян.

4. В област Смолян са обхванати почти всички населени места от оганизираното сметосъбиране и сметоизвозване, с изключение на тези населени места с труден достъп и население под 20 човека, като обхванатото населението в тази система е 99,60%.

Независимо, че има организирано сметосъбиране и сметоизвозване при извършените проверки от РИОСВ – Смолян се установява, че част от населението продължава да изхвърля отпадъци по скатовете към пътищата, деретата и реките.

Засилен е и контрола за чистотата на пътищата от републиканската пътна мрежа, както и състоянието на пътните отбивки.

В някои общини има проблем със строителните отпадъци, тъй като само в 5 общини (Рудозем, Мадан, Смолян, Златоград и Девин) има отредени площадки за строителни отпадъци, където се контролират постъпващите отпадъци.

5. По компонент биологично разнообразие няма загуба на видове. По отношение на мечките, както и на други видове е необходима комплексна политика, която да обхваща както опазването на биологичното разнообразие, така и валоризиране на конкретни ползи към местното население.

По състоянието на защитените територии не се установени негативни промени или увреждания, спрямо предходните периоди.

Най- добрият начин за онагледяването на анализа се базира на няколко графики и резултати на национално и регионално ниво, които са представени в Приложение № 6-14.

IV. SWOT – АНАЛИЗ

SWOT–анализът определя силните и слабите страни, възможностите и заплахите пред социално-икономическото развитие на област Смолян

СИЛНИ СТРАНИ	СЛАБИ СТРАНИ
• Областта е разположена в Родопите - една най-съхранените от гледна точка на биоразнообразието планини в Европа. • При реализиране на необходимите транспортни и трансгранични връзки има благоприятното географско местоположение. • Богати природни ресурси. • Развити курорти, с голям потенциал за надграждане от зимен към целогодишен туризъм. • Изключително богатство от защитени видове и мрежа от защитени територии. Екологично чист район. • Силен горски сектор с богато разнообразие на дивеч и ценни растителни видове. • Богато културно-историческо наследство, наличие на значителни природни ресурси. • Традиции и опит на местното население в предлагането на туристически услуги. Наличие на известни курорти за различни видове туризъм – зимен, спа, селски, екологичен – Баните, Девин, Златоград, Пампорово, Чепеларе, Смолян и др. • Наличие на перспективи и планове за обогатяване на туристическия продукт с нови възможности – СТЦ „Перелик“, свързване на Пампорово и Мечи чал с лифтова връзка, развитие на спа туризъм с нови възможности – минералните води в Беденски бани, Златоград, потенциални такива възможности в Неделино, Рудозем, Мадан и др. • Предстоящо откриване на ГКПП „Елидже“ при Рудозем и възможности и за още преходи по границата с Гърция. • Производствен опит и традиции в областта на туризма, производство на кабели, дърводобив, производство на ски, козметика, картофопроизводство, шивашка и трикотажна промишленост.	• Намаляване на населението на областта. Отрицателен естествен прираст и най-висока безработица. • Ниски доходи и ниска покупателна способност на населението, в съчетание с по-скъпа издръжка и по-високи разходи за живот и бизнес в планината. • Малък дял на средни предприятия и висок дял на микропредприятията. • Малки инвестиции през годините, които да водят до трайни работни места. • Неразвита и лошо поддържана инфраструктура, водеща до изолираност на областта от големите центрове. • Голямо забавяне при реализиране на трансграничните връзки с Гърция. • Селското стопанство в този вид не е алтернатива за развитие и поминък. • Повишаване нивото на бедност и миграция. • Изключително големи различия спрямо останалите области от Южен централен район и по комплексни показатели и перспективи – едни от най-негативните за страната. • Недостатъчна обвързаност между образованието и бизнеса • Технологично остаряла производствена база в редица предприятия • Понижаване нивото и затруднен достъп до здравното обслужване поради неравномерно разпределение на болничните заведения в областта, наличие на общини без такива. • Ликвидиране на цели отрасли по време на прехода към пазарни условия.

• Възможности за развитие на планинско земеделие и животновъдство.	
ВЪЗМОЖНОСТИ	ЗАПЛАХИ
• Реализиране на пилотен модел за Смолянска област през 2014-2020 г., като район с особени географски характеристики и необходимост от прилагане на интегриран подход, с директно финансиране от фондовете на ЕС. Прилагане на новият инструмент с подход отдолу-нагоре – ВОМР. • Отваряне на границата и икономически значим път по направлението Пловдив-Смолян-Рудозем-Ксанти. Има категорично решение на РСР на ЮЦР за спешната необходимост да се реализира връзка при ГКПП „Елидже. • Подобряване състоянието на пътищата от общинската и от Републиканската пътна мрежа. • Изготвяне на необходимата проектна документация и започване изграждането на път II-86 от разширената TEN-T мрежа през периода на стратегията. Започване изграждането на Южната тангента. Категорично решение на РСР на ЮЦР за спешната необходимост да се реализира. • Бързо реализиране на трансгранична връзка при Елидже, както и на другите възможни места. • Разширяване възможностите на туристическата индустрия. Обогатяване с нови центрове, обекти и форми. • Налагане на общ бренд за областта, съпроводен с комплексна марткетингова стратегия, иновативни производствени методи и стартово финансиране. • Прилагане на клъстерният подход, иновации и нови технологии за организиране на производство на крайни продукти от областта и планината, в сътрудничество с	• Да не се реализира пилотен модел за комплексно развитие на Смолянска област, който да се приложи и към други планински общини от района, поради липса на воля от страна на централните институции и на обективни възможности. • Да се забави още отварянето на границата и икономически значим път по направлението Пловдив-Смолян-Рудозем-Ксанти при ГКПП „Елидже. • Да се забави още възлагането на процедурите по изготвяне на необходимата проектна документация и започване изграждането на път II-86 от разширената TEN-T мрежа през периода на стратегията, както и на Южната тангента. • Да не заложат конкретни проекти със стратегическо значение за развитието на областта и за реализиране на потенциала на планината по отделните оперативни програми. • Да не се приложи цялостен механизъм за реализиране на инструментите ВОМР и ИТИ за 2014-2020 г. • Да не се реализира интегриран подход на финансиране на проекти, а да бъде „на парче“, като всяка една програма работи в нейна рамка и изисквания. • Влошаване на възрастовата структура на работната сила при продължаване на тенденцията за общото застаряване на населението. • Отрицателният естествен прираст и неблагоприятно влияние върху възпроизводството. • Обезлюдяване, което води до стопанския упадък. • Недостатъчното предлагане на работни места за млада и

водещи фирми от различни браншове. • Обединяването на усилията на бизнеса, общините и на други области за подготовка на програми и проекти със стратегическо значение. • Използване на опита на държавите от Алпийския и Дунавския район за изготвяне и прилагане на Родопска конвенция и стратегия, с цел по-пълно реализиране потенциала на планината. • Разработване и реализиране на проекти в областта на устойчивото стопанисване на горите, запазване и валоризиране на биоразнообразието и екоравновесието • Създаване на предпоставки за задържане на населението в малките градски и селски общини чрез разработване и реализиране на програми и проекти, включително с новите инструменти през този програмен период – интегриран подход – ВОМР, ИТИ и др. • Доизграждане, усъвършенстване и технологично обновление на инфраструктурата чрез включване в проекти на национални, европейски и други програми. • Формиране на ресурсно обезпечен, интегриран подход за реализиране потенциала на планината.	висококвалифицирана работна ръка вкл. и в сферата на високите технологии, както и недостатъчно техническо образование и квалификация на търсещите реализация. • Продължаващата тенденция към голяма безработица. • Липса на достатъчно средства за подобряване на състоянието на републиканската и общинска пътна мрежа. • Недостиг на финансови средства за реализиране на проекти в областта на ефективното използване на природните ресурси и опазване на околната среда. • Да не се създадат своевременно възможности за създаване на работни места във високотехнологични направления. • Да не се изгради своевременно партньорство с бизнеса за осигуряване на адекватна квалификация и внедряване на съвременни високотехнологични производства.

Стратегическата част на ОСР Смолян се стреми да се впише хармонично в предвижданията на документите, задаващи насоките в регионалната политика на европейско, национално и регионално ниво. Стратегията вплита в своите принципи постановките на Националната програма за развитие „България 2020", Националната програма за реформи на РБ, секторните стратегии, НСРР, НКПР, РПР на ЮЦР и др., целите на Кохезионната политика на ЕС, стратегията Европа 2020 и др.. Стратегическата част на ОСР продължава принципите заложени в актуализираната ОСР 2007-2013 г., актуализираните ОПР на общините от областта, както и докладите и оценките за изпълнението на тези документи от системата за планиране на регионалното развитие. Стратегическата част на ОСР има силно териториално измерение се стреми главно към намаляване на регионалните различия. Като допълнителни надграждащи документи над стандартните изисквания се явяват разработените и приети с решения на Областен съвет за развитие и подкрепени от Регионалния съвет за развитие на Южен централен район - План и Модел за устойчиво развитие на Смолянска област и Стратегия за развитие на транспортната инфраструктура в трансграничния район Смолян - Ксанти, Драма.

Стратегията се стреми да отговори на ключови предизвикателства, пред които е изправена областта - негативни демографски тенденции, изолираност, изостанала транспортна инфраструктура, по-нисък стандарт на живот и по-скъпа издръжка на населението и бизнеса.

По-важните аспекти от политиките за сближаване на ЕС, касаещи с които се стремим да бъде съобразена стратегията са:

- необходимостта да се подкрепи хармоничното развитие на ЕС чрез мобилизиране на вътрешния потенциал на всички региони и намаляване на неравенството между нивата на развитие на европейските региони, както е предвидено в член 174 от Договора за функционирането на Европейския съюз;
- необходимостта от нова политика за сближаване за всички региони, адаптирана към тяхното равнище на развитие;
- създаването на нова междинна категория региони, чийто БВП на глава от населението е между 75% и 90 % от БВП на Общността, с цел да замени действащата понастоящем система за постепенно оттегляне и постепенно въвеждане на подкрепата, за да се ограничи наблюдаваният прагов ефект при праг от 75 % от БВП на Общността (сегашен праг на допустимост между цел 1 и цел 2) и да се гарантира еднакво третиране на регионите;
- необходимостта от отчитането и на други показатели, допълващи БВП, за да бъдат отразени по-добре степента на развитие на всеки регион и възникващите в него специфични проблеми на социално и териториално сближаване (подрегионални различия, разлики в доходите, равнище на безработицата, достъп до услуги от общ интерес (УОИ), достъп и оперативна съвместимост на транспортните средства, качество на околната среда, социално благополучие, равнище на образование и др.), на базата на списък с териториални показатели, с източник EUROSTAT и ORATE [1];
- въвеждането на принципа за по-голяма гъвкавост при организирането на оперативните програми, за да може да се действа на различни териториални равнища (подрегионално, регионално, мултирегионално и макрорегионално) в зависимост от териториалните специфики или функционални пространства, като например речните басейни, планинските райони и др.
- определянето на приоритетна териториална цел в допълнение към темите, свързани със Стратегията „Европа 2020", както и вземането под внимание на регионите с териториални специфики по член 174 от Договора за функционирането на Европейския съюз;

[1] Европейска мрежа за наблюдение на устройството на територията (ORATE/ESPON).

Процесът на разработването на ОСР трябва се съобразява и с постановки, заложени и в други стратегически и нормативни документи на ЕС, като:

- *Лисабонската стратегия* 2000 г., в която главният акцент е поставен върху необходимостта от развитие на икономика, базирана на знанието чрез адаптиране към промените в информационното общество и ускоряване на научноизследователската и развойната дейност, както и усъвършенстване на социалния модел чрез инвестиране в развитието на човешките ресурси и провеждане на активна политика на заетост.
- *Допълненията към Лисабонската стратегия*, направени в областта на устойчивото развитие, както и изискването за заделяне на не по-малко от 3 % от БВП на страните членки за научноизследователска и развойна дейност, което е потвърдено и доразвито в Стратегията „Европа 2020".
- *Хартата на Общността за основните социални права*, в която са формулирани правата на работещите в ЕС – свободно движение, справедливо заплащане, по-добри условия на труд, социална защита, равностойно отношение към жените и мъжете, закрила на децата, на възрастните и на хората с увреждания и др.
- *Хартата от Лайпциг за устойчиви европейски градове*, в която са заложени общите принципи и стратегии на политиката за развитие на градските райони - интегрирано развитие на градските райони, балансирана териториална организация на основата на европейската полицентрична градска структура и др..
- *Решението на Европейския парламент от 23 май 2007 г.* относно въздействието и последиците от структурните политики за кохезията на ЕС [2] и др.

Разработването на ОСР на област Смолян за 2014-2020 г. е в синхрон с основополагащи национални стратегически документи.

От програмните и стратегическите документи тясна връзка с предмета на поръчката имат Националната програма за реформи за 2010-2013 г., Националната програма за развитие „България 2020", Национална концепция за пространствено развитие на България за периода до 2020 г., Националната стратегия за регионално развитие на Република България за периода 2014-2020 г., Регионалният план за развитие на Южният централен район за периода 2014-2020 г., и др.

Разписаната в тази последователност стратегия беше подложена на обсъждане със заинтересованите страни, като направените препоръки бяха отразени в окончателния проект на ОСР Смолян 2014-2020 г. Бяха взети под внимание и резултатите от научно-приложната конференция „ИКОНОМИКАТА НА РОДОПИТЕ – РЕГИОНАЛНИ ПРОБЛЕМИ И ПЕСРСПЕКТИВИ".

[2] Вж. Официален вестник на Европейския съюз, C 102 E/286, 24.4.2008

V. Стратегическа част

Визия на Областна стратегия за развитие на област Смолян

Визията за развитие на област Смолян, формулирана в Областната стратегия за развитие е резултат от отразяване на желаното състояние за социално – икономическото развитие на територията записано в актуализирания вариант на Областната стратегия за развитие на област Смолян, 2007 – 2015 г, (извършена актуализация през 2012) , а именно „С обединени усилия да превърнем уникалните дадености на Смолянска област в атрактивна, предпочитана и просперираща област" , целите заложени в РПР на Южен Централен Район за 2014 – 2020, и установените в резултат на анализа активи, дефицити и потребности за развитие на територията. Отчитайки всички тези обстоятелства е формулирана следната визия:

Област Смолян – просперираща област, атрактивна и предпочитана туристическа дестинация, със съхранена природна среда, запазено биологично разнообразие, изградена и добре поддържана техническа и бизнес инфраструктура, осигуряваща трансгранична свързаност и обмен, балансирано развитие и високо качество на живот.

Отчитайки това желано състояние за развитие в средносрочен и дългосрочен аспект са формулирани и стратегическите цели за развитието на областта в периода 2014 – 2020 г.

Стратегическата рамка за развитие на област Смолян за периода 2014-2020 г. се структурира в система от стратегически цели, които **конкретизират стъпките към реализиране Визия за развитие на областта.**

Те са насочени към:

- Развитието на територията на областта като интегрирана система, състояща се от отделни, но взаимосвързани и взаимообусловени функционално-пространствени компоненти;
- Усвояването на наличните стратегически предимства на територията;
- Решаването/смекчаването на най-сериозните проблеми на отделните функционално-пространствени подсистеми в рамките на урбанизираната територия.

Стратегически цели на Областна стратегия за развитие на област Смолян, 2014 – 2020

Реализирането на стратегическите цели ще осигури адекватна база и предпоставки за постигането на визията на областта, повишаване на икономическата и социална кохерентност в рамките на областта и Южен централен район и преодоляване на периферността на района. Дефинираните цели са следните:

Стратегическа цел 1. ***Преодоляване на изоставането в икономическото развитие на областта и достигане на темп на растеж, по-висок от средните стойности за Южен централен район.***

Постигане на устойчив икономически растеж, базиран на нови технологии, знания и умения, валоризиране на природното и културно наследство за щадящо природата развитие на туристическия сектор в съчетание и взаимодействие с аграрния сектор и преработващата промишленост. То е комплекс от цялостното социално-икономическо развитие на областта, в чиято основа стои доходът и стандартът на живот на местното население. Те от своя страна са в пряка зависимост от работните места, тяхната структура, производителност и размер на „добавената стойност“ и валоризиране на даденостите на планината.

Стратегическа цел 2. ***Повишаване на достъпността и намаляване на влиянието на периферността на областта.***

Важен фактор за повишаване на инвестиционната привлекателност и намаляване на разходите за живот и бизнес е достъпността на територията. За постигането на тази цел се формулират приоритети и планират мерки, които да осигурят нормална транспортна достъпност на областта, съвременна техническа и комунална инфраструктура, модерни информационни и комуникационни технологии достигащи и до малките населени места. Оползотворяване на възможностите за трансгранично сътрудничество с Република Гърция и осигуряване на достъп до нейната инфраструктура ще подобри условията за живот и бизнес на територията на областта.

Стратегическа цел 3. ***Социално сближаване и развитие чрез инвестиции в човешки капитал и социална инфраструктура.***

Подобряване на социалния, здравния и образователния статус на населението на областта за повишаване качеството на живот и осигуряване на по-добри показатели по отношение на заетостта на икономически активното население, производителността на труда и равнището на доходите. Намаляване на различията в степента на социално развитие в сравнение с водещите области в Южен централен район. Активно сътрудничество между местните власти, бизнеса и структурите на гражданското общество за високо качество на управлението и ефективно оползотворяване на ограничените ресурси. Изхождайки от факта, че Смолянска област е в най-неблагоприятно положение, то сериозна алтернатива за мобилизиране на местният потенциал и извеждане на пилотни инициативи се явява реализиране на инструмента Водено от общността местно развитие, ако той бъде елемент от българската политика през новият програмен период.

Стратегическа цел 4. ***Добро планиране и управление, сътрудничество и междуобщинско кооперирание.***

Прилагане на принципите на солидарност, споделена отговорност, междуобщинско кооперирание и активно сътрудничество между местните власти, бизнеса и гражданските организации за постигане на максимално ефективно използване на ресурсите и висока възвращаемост на вложените средства, чрез необходимата концентрация. Един от важните елементи за прилагане на пилотни инициативи, които могат да изведат възможностите на планината в интерес на местните хора е реализиране на инструмента Водено от общността местно развитие на територията на областта.

Визия:

Област Смолян – просперираща област, атрактивна и предпочитана туристическа дестинация, със съхранена природна среда, запазено биологично разнообразие, изградена и добре поддържана техническа и бизнес инфраструктура, осигуряваща трансгранична свързаност и обмен, балансирано развитие и високо качество на живот.

СЦ 1. Преодоляване на изоставането в икономическото развитие на областта и достигане на темп на растеж, по-висок от средните стойности за Южен централен район.

СЦ 2. Повишаване на достъпността и намаляване на влиянието на периферността на областта.

СЦ 3. Социално сближаване и развитие чрез инвестиции в човешки капитал и социална инфраструктура.

СЦ 4. Добро планиране и управление, сътрудничество и междуобщинско кооперирание.

ПРИОРИТЕТНИ ОБЛАСТИ НА ИНТЕРВЕНЦИИ

Настоящата стратегия обхваща пет основни приоритетни области на интервенции, в които ще се фокусират инвестиционни ресурси и институционална подкрепа. Очертаните области на интервенция ще осигурят засилване влиянието на силните, ограничаване влиянието на слабите страни, оползотворяване на потенциала на възможностите и минимизиране на заплахите пред развитието на областта. Тези приоритети са следните:

Приоритетна област 1. **Устойчив туризъм**

Приоритетна област 2. **Иновации и инвестиции за икономически растеж и заетост**

Приоритетна област 3. **Инфраструктура**

Приоритетна област 4. **Околна среда**

Приоритетна област5.**Човешки капитал и услуги в подкрепа на бизнеса и гражданите**

Всеки един от приоритетите, обхваща специфични интервенции, насочени към изпълнение на определените по-горе четири стратегически цели. Приоритетните области се отнасят и в повечето случаи са насочени към изпълнение на повече от една стратегическа цел. Целта е да се осигури по-голяма обвързаност на стратегията и преодоляване на секторния характер на стратегическата рамка. Необходимо е да постигне такава концентрация на ресурсите, която да позволи бързо и ефикасно развитие потенциала на областта.

Мерки в обхват на дефинираните интервенции

Приоритетна област 1. Устойчив туризъм

Мярка 1.1. – Транспортна достъпност.

Мярка 1.2. – Популяризиране на културното и природно наследство на областта.

Мярка 1.3. - Разработване на комплексни туристически продукти и маршрути.

Мярка 1.4. - Развиване на СТЦ Перелик, Пампорово, Чепеларе.

Мярка 1.5. - СПА туризъм.

Мярка 1.6. - Познавателен туризъм. Еко туризъм, зони НАТУРА – 2000. Ловен туризъм.

Мярка 1.7. – Осигуряване и гарантиране на качество и ниво на услугите и предлаганите продукти.

1.1. Транспортна достъпност.

Достъпът до и вътре в областта се осъществява само с автомобилен транспорт. Няма пътища от първи клас.

- Основното пътно трасе II-86 свързва областта с вътрешността на страната по направлението „Пловдив – Чепеларе - Смолян – Рудозем". Предстои отваряне на ГКПП Елидже и свързване с Ксанти. Път II-86 - Пловдив - Смолян – Рудозем е част от разширената TEN-T мрежа и предстои да се превърне в скоростна международна транспортна връзка към Северна Гърция.
- Втори по значение за туристопотока е III-то класният път в направлението „север-юг" от района на Тракийската долина през Кричим – Девин – Смолян, или след Девин към Борино и Доспат.
- Третият по важност за туризма в региона път III-197 е в направление "изток – запад": Гоце Делчев – Доспат – Смолян – Кърджали. Това направление се явява част от концепцията за изграждане на Южната хоризонтала – Гоце Делчев – Доспат – Смолян – Кърджали – Бургас.
- Път III-864 : Мадан – Златоград – Подкова, където на територията на Кърджалийска област може да се осъществи връзка с железопътен транспорт.
- Важен фактор за достъпа до областта на чуждестранните туристи е наличието на летища в близост. На 90 км от областния център се намира летище Пловдив, което има ключово значение за цялата област, но най-вече – за КК Пампорово. На 150 км от областния център отстои летище Кавала - Гърция, което до момента се е ползвало като алтернативно на летищата София и Пловдив при неподходящи метеорологични условия за обслужване на туристи за Пампорово. При отваряне на прохода Елидже това летище се очаква да играе съществена роля като приемно за туристи от вътрешността и столицата на Гърция, както и за туристи от Израел.
- Близостта да Северна Гърция и Бяло море, в съчетание с развитието на инфраструктурата и отварянате на границата между двете държави, създава нови перспективи пред дестинацията.

1.2. Популяризиране на културното и природно наследство на областта – осигуряване на достъпност, подходящо експониране, атракции и интерпретация. Конкретни действия за реализиране на девиза - „Родопите - гостоприемство в четири сезона".

- Постигане на координация на областно равнище между частния туристически сектор, браншовите организации, публичните структури, научните и образователни институции, комисиите по туризъм, туристическата асоциация;
- Създаване на междуобщинска рамка за управление на културното и природно наследство в областта;
- Ефективен туристически маркетинг на областта като разпознаваема дестинация, с

разнообразна туристическа атрактивност;
- Иницииране на проучвателни дейности за оценка на състоянието и значимостта на историческите обекти;
- Откриване на непознати исторически обекти и поставянето им под юридическа защита (регистриране като културна ценност);
- Физическо възстановяване, консервация, реставрация и реновиране на културните ценности (паметници), в съответствие с утвърдените международни и национални принципи;
- Стимулиране на проучването, опазването, валоризацията и капитализацията на културно-историческото наследство;
- Въвеждане на регламенти за управление на културното наследство, определящи допустимите функции и рекламни дейности;

1.3. Разработване на комплексни туристически продукти и маршрути в т.ч. трансгранични

- Създаване на регионален културен календар, в който да промоцират предварително ежемесечно събитията на територията на областта;
- Популяризиране на биологичното разнообразие и изграждане на екотуристическа инфраструктура;
- Популяризиране на възможностите за алтернативен туризъм /екстремни походи -въжени тролей, спускане с рапели над река и др./;
- Организиране на лагери за деца с чуждоезиково обучение;
- Популяризиране на селския туризъм;

1.4. Развиване на СТЦ Перелик, Пампорово, Чепеларе – ски и целогодишен туризъм.

- Изграждане на нови и при необходимост осъвременяване на съществуващите съоръжения и материална база;
- Популяризиране на възможностите за ски туризъм;
- Ефективен туристически маркетинг на областта като разпознаваема дестинация, с разнообразна туристическа атрактивност;
- Популяризиране на възможностите за конна езда;

1.5. СПА туризъм – Девин, Баните, в перспектива – Пампорово, Златоград, Мадан, Неделино, Рудозем и др.

- Изграждане на нови и при необходимост осъвременяване на съществуващите съоръжения и материална база;
- Използване на ресурса от минерални извори, с който областта разполага;
- Изграждане на цялостна концепция за използване потенциалът на Родопите за спа, балнео, лечебен, познавателен, културен, приключенски и други видове туризъм, климатолечение и други форми за възстановяване, профилактика и дълголетие;
- Популяризиране на възможностите за зелени училища;

1.6. Познавателен туризъм. Еко туризъм, зони НАТУРА – 2000. Ловен туризъм.

- Изработване и реализация на съвместни междуобщински проекти за съхраняване и социализация на културното наследство в областта, обединени около общи исторически теми и пътища;
- Обхващане в единна мрежа на еко маршрути и еко пътеки;
- Свързване на рекреационните зони и ландшафти чрез развитие на система от културни и исторически маршрути;
- Изтъкване и популяризиране на историческите, културни и природни ценности на областта като единна система, с тематично и териториално обхващане на областта;
- Валоризиране на природните дадености в полза на местното население.

1.7. – Осигуряване и гарантиране на качество и ниво на услугите и предлаганите продукти.

- Прилагане на строги критерии и изисквания.
- Въвеждане на сертификатна марка и механизми гарантиращи качество и устойчивост на предлаганите продукти и услуги.
- Предлагане на местни изделия и производства по класически технологии, с местни суровини и материали.
- Съхраняване на традициите и обучение на хората.

Стратегически проекти, както за туристическата индустрия, така и за цялостното устойчиво икономическо развитие са:

- реализирането на Спортно-туристически център "Перелик";
- свързването с лифтова връзка на к.к. Памопрово с Мечи чал при Чепеларе;
- комплексно развитето на спа и лечебен туризъм. Довеждане на лечебна вода до Златоград, к.к. Пампорово. Проучване и при положителни възможности и до Мадан, Неделино, Рудозем и др.;
- подкрепяне на цялостно развите на съпътстващите дейности към основните туристически услуги;
- развитието на регионален бренд и ефективното му прилагане към продуктите от планината са ключ към осигуряване на устойчиво регионално развитие.

Приоритетна област 2. Иновации и инвестиции за икономически растеж и заетост

Мярка 2.1. – Инвестиции в преработваща промишленост.

Мярка 2.2. – Стабилизиране и модернизация на добивната промишленост.

Мярка 2.3. – Инвестиции за развитие на биологично и/или алтернативно животновъдство и земеделие.

Мярка 2.4. – Енергийна ефективност и ВЕИ.

Мярка 2.5. – Подкрепа за запазване и развиване на съществуващите производства и бизнес. Създаване на условия за привличане и създаване на нови производства и услуги.

2.1. Инвестиции в преработваща промишленост и машиностроенето.

- Осигуряване на административни стимули;
- Подкрепа за развитие на клъстери и браншови организации на производители. Създаване на мрежа на територията на областта от предприятия, работещи в тази сфера;
- Подкрепа за защита на географски означения на характерни регионални продукти;
- Насърчаване потреблението на регионалните продукти;
- Развитие на производства за използване на отпадъчната продукция от горската промишленост, животновъдството, бита и земеделието;
- Работа в мрежа с организации, подкрепящи икономическото развитие на международно, национално, регионално и местно равнище;
- Реализиране в максимална степен на възможностите за изработване на завършени, крайни изделия, а не само на суровини и полуфабрикати.

2.2.Стабилизиране и модернизация на добивната промишленост.

- Подкрепа за развитието на веригата на реализация на продуктите от хранително-вкусовата промишленост;
- Подкрепа за развитието на производства с по-висока добавена стойност;
- Подкрепа на предприемачеството в областта;
- Реализиране в максимална степен на възможностите за изработване на завършени, крайни изделия, а не само на суровини и полуфабрикати.

2.3. Инвестиции за развитие на биологично и/или алтернативно животновъдство и земеделие.

- Подкрепа за развитие на клъстери и браншови организации на производители. Създаване на мрежа на територията на областта от предприятия, работещи в тази сфера;
- Подкрепа за защита на географски означения на характерни регионални продукти;
- Насърчаване потреблението на регионалните продукти;
- Осъществяване на бързи мерки за подпомагане оцеляване и развитие на малките млекопроизводители;
- Осъществяване на бързи мерки за подпомагане оцеляване и развитие на планинското овцевъдство в Родопите;
- Осъществяване на бързи мерки за подпомагане оцеляване и развитие на планинските ферми, създаване на нови овощни и други насаждения;
- Подкрепа за организиране на производство до краен продукт.

2.4. Енергийна ефективност и ВЕИ.

- Осигуряване на стимули за МСП, които изпълняват мерки за енергийна ефективност на производствата;
- Стимули за МСП, които въвеждат местни системи за добив и използване на енергия от възобновяеми енергийни източници;
- Стимули за поставяне на мощности за добив на топлинна и електро енергия от слънцето на покривите на стопански сгради и съоръжения;
- Оползотворяване на биомасата и отпадъчните продукти от горският сектор.

2.5.Подкрепа за запазване и развиване на съществуващите производства и бизнес. Създаване на условия за привличане и създаване на нови производства и услуги.

- Осигуряване на институционална подкрепа за запазване и развиване на съществуващите производства и бизнес;
- Създаване на условия за привличане и създаване на нови производства за реализиране на крайни продукти и осигуряване на по-висока принадена стойност, която да остава в областта;
- Осигуряване на допълнителни възможности за организирано представяне на производителите и региона като цяло, в подкрепа осъществяване на директни договори и продажби;
- Обединяване на усилията за осъществяване на единен маркетинг, логистика, доставки и реализация в сферите, където има условия за това;
- Привличане на допълващи производства за изработване на завъпшени изделия и продукти.

Приоритетна област 3. Инфраструктура

Мярка 3.1. – Привеждане на наличната пътна инфраструктура в добро експлоатационно състояние.

Мярка 3.2. – Модернизация и развитие на пътната инфраструктура по националните и транс-европейски транспортни оси.

Мярка 3.3. – Възстановяване и развитие на регионалните и местни транспортни връзки.

Мярка 3.4. – Развитие на интермодалността на транспорта.

Мярка 3.5. – Оптимизиране и подобряване на обществения транспорт.

Мярка 3.6. – Въвеждане на възобновяеми и енергоефективни източници на енергия.

Мярка 3.7. – Изграждане на модерна ИКТ инфраструктура.

Мярка 3.8. – Водоснабдителни съоръжения и мрежи. Улични мрежи и благоустрояване на населените места.

3.1. Привеждане на наличната пътна инфраструктура в добро експлоатационно състояние

С мерките по тази ос се цели повишаване качеството на предлаганата от инфраструктурата с национално значение услуга и намаляване на експлоатационните разходи на транспортните оператори и потребителите. Очакваните резултати от нейното изпълнение са:

- Постигане на добро експлоатационно състояние на наличната транспортна инфраструктура;
- Спестяване на средства в резултата на намаляване на транспортно-експлоатационните разходи на потребителите на пътната мрежа;
- Повишаване ефективността на използването на подвижния състав;
- Привличане на международен транзитен трафик;
- Повишаване нивото на безопасността на движението и намаляване на броя на пътнотранспортните произшествия;
- Осигуряване на ефективна транспортна подкрепа на българския бизнес;
- Рехабилитация на пътища в област Смолян – възстановяване;
- Рехабилитация на пътища в област Смолян - усилване:
    - Въвеждане на договори за поддържане, базирани на показатели за изпълнение
    - Внедряване на система за управление на настилките
    - Рехабилитация на пътища в област Смолян – възстановяване

3.2. Модернизация и развитие на пътната инфраструктура по националните и транс-европейски транспортни оси

С мерките по тази ос се цели създаване на условия за интегрирано планиране, модернизиране и развитие на основната транспортна инфраструктура на областта с национално и трас-европейско значение, в съответствие с обема и характеристиките на транспортното търсене. Очакваните резултати от нейното изпълнение са:

- Повишаване на капацитета и отстраняване на „тесните места” в транспортната инфраструктура с оглед безпрепятственото провеждане на нарастващи транспортни потоци по направленията на националната пътна мрежа;

- Развитие на инфраструктура за максимално ефективни превози на пътници и товари посредством намаляване и спестяване от времето необходимо извършване на пътуванията;
- Привличане на международен транзитен трафик за ефективно използване на инфраструктурата;
- Модернизация на транспортния сектор чрез инвестиции в инфраструктурата и новите технологии като предпоставка за икономическото развитие на страната;
- Осигуряване на ефективна транспортна подкрепа на българския бизнес;
- Повишаване конкурентоспособността на българската икономика;
- Изготвяна на проекти за рехабилитация на пътищата в област Смолян;
- Разработване на проект за реконструкция на път II-86 Пловдив - Рудозем с дължина 100 км;
- Предпроектно проучване на направлението от разширената TEN-T мрежа "Пловдив - Смолян - Рудозем - граница с Гърция";
- Актуализиране на стратегическите документи с национален, регионален и местен характер за включване на направлението от разширената TEN-T мрежа "Пловдив - Смолян - Рудозем - граница с Гърция";
- Разработване на предложения за допълнения и изменения на нормативната и законодателната рамка;
- Разработване на идеен проект и парцеларен план за **участък №1** по направлението от разширената TEN-T мрежа "Пловдив - Смолян - Рудозем - граница с Гърция" с дължина 50 км;
- Разработване на идеен проект и парцеларен план за **участък №2** по направлението от разширената TEN-T мрежа "Пловдив - Смолян - Рудозем - граница с Гърция" с дължина 50 км;
- Разработване на идеен проект и парцеларен план за **участък №3** по направлението от разширената TEN-T мрежа "Пловдив - Смолян - Рудозем - граница с Гърция" с дължина 50 км;
- Реконструкция на път II-86 Пловдив - Рудозем с дължина 100 км;
- Изграждане на участък №1 по направлението от разширената TEN-T мрежа "Пловдив - Смолян - Рудозем - граница с Гърция" с дължина 50 км;
- Изграждане на участък №1 по направлението от разширената TEN-T мрежа "Пловдив - Смолян - Рудозем - граница с Гърция" с дължина 50 км;
- Изграждане на участък №3 по направлението от разширената TEN-T мрежа "Пловдив - Смолян - Рудозем - граница с Гърция" с дължина 50 км;
- Разработване на стратегия за реализиране на велосипедно движение;
- Стимулиране изготвянето на подготовка на проучвания и проекти от ресорните организации и институции.

3.3. **Възстановяване и развитие на регионалните и местни транспортни връзки**

С мерките по тази ос се цели създаване на условия за възстановяване и развитие на транспортна инфраструктура с регионално и местно значение в област Смолян. Очакваните резултати от нейното изпълнение са:

- Повишаване на капацитета и намаляване на времето за придвижване и превози вътре в областта;
- Допринасяне за регионалното и местно икономическо развитие в областта;

- Оптимизиране на транспорта посредством внедряването на интелигентни транспортни системи;
- Повишаване конкурентоспособността на икономиката в област Смолян:
    - Отваряне на ГКПП Рудозем
    - ГПК Смолян
    - Обходи на населените места
    - Реконструкция на пътя Златоград - Мадан
    - Отваряне на ГКПП Арда

3.4. **Развитие на интермодалността на транспорта**

С мерките по тази ос се цели създаване на подходящи инфраструктурни и логистични условия за извършване на координиран, комбиниран транспорт и прехвърляне на превози от съществуващия автомобилен към по-екологичния електрически релсов транспорт, при оптимално използване на наличните финансови и технически ресурси. Очакваните резултати от изпълнението им са:

- Оптимизиране на координацията между видовете транспорт за ефективно използване на предимствата им и на транспортната инфраструктура;
- Развитие на логистични интермодални терминали и условия за извършване на комбиниратни превози.

3.5. **Оптимизиране и подобряване на обществения транспорт**

С дейностите предвидени по тази ос се цели създаването на благоприятни условия за ползването на обществен транспорт за трансгранични и ежедневни пътувания на гражданите с цел работа, туризъм, обучение и рекреация.

Очакваните резултати от нейното изпълнение са:

- Повишаване качеството на предлаганите от обществения транспорт превозни услуги и подобра организация на работа;
- Нарастване дела на пътуванията с обществен транспорт и намаляване на дела на пътуванията с лични моторни превозни средства;
- Намаляване на вредните емисии от замърсяване и шум;
- Повишаване качеството на трансграничните пътнически услуги с обществен транспорт
- Оптимизиране на приходите и разходите,и повишаване на ефективността, и качеството на обществените транспортни услуги посредством финансово моделиране;
- Обновяване на транспортния парк в съответствие с европейските стандарти и изисквания;
- Пилотен проект за развитие на трансграничния обществен транспорт;
- Разработване на финансов модел на трансграничния обществен транспорт;
- Разработване на предварително проучване за подобряване на трансграничния обществен транспорт;
- Подобряване на трансграничния обществен транспорт – изпълнение;
- Нов подвижен състав за обществен транспорт;
- Интелигентни транспортни системи за управление на транспорта;
- Изграждане на велосипедна инфраструктура.

3.6. Въвеждане на възобновяеми и енергоефективни източници на енергия

- Да се стимулира въвеждане на високоефективни решения, които да оползотворяват потенциала на района;
- Да се взаимства опита от въвеждане на соларни и фотоволтаични елементи на примера на подобни програми в Австрия, Германия и Чехия – „1000 соларни покрива“. Това би отчело природните дадености от най-много слънчеви дни, което е и една от предпоставките за изграждане на НАО Рожен;
- Да се използва геотермалният ресурс в областта;
- Стимулиране изграждането на ХЕК „Горна Арда“.

3.7. Изграждане на модерна ИКТ инфраструктура

- Създаване на предпоставки за привличане на високотехнологични дейности и разкриване на Работни места за висококвалифицирани специалисти;
- Осигуряване на високоскоростен интернет за развитие на всички сектори;
- Развитие на електронни услуги и електронно правителство;
- Привличане на стратегически инвеститори във високотехнологични дейности.

3.8. Водоснабдителни съоръжения и мрежи – инфраструктура и управление. Улични мрежи и благоустрояване на населените места.

- Изграждане на необходимата инфраструктура;
- Осигуряване на необходимото управление на база ВиК дружеството и водната асоциация;
- Завършване на язовир „Пловдивци“;
- Завършване на ХЕК „Горна Арда“;
- Осигуряване на редовно водоснабдяване за всички населени места, като същевременно се намаляват загубите, чрез подмяна на остарелите съоръжения и изграждане на нови.

Приоритетна област 4. Околна среда

Мярка 4.1. – Съхраняване на биологичното разнообразие.

Мярка 4.2. – Пречиствателни станции за отпадни води и канализационна мрежа.

Мярка 4.3. – Инфраструктура и управление на отпадъците.

Мярка 4.4. – Превенция на риска.

Област Смолян се намира в Южна България и е разположена в централната част на Родопите на територия от 3 192.9 кв. км или 2,9 % от територията на страната. Тя има обща граница с областите Пловдив, Пазарджик, Кърджали и Благоевград, като на юг областната граница съвпада с държавната граница с Република Гърция. Надморската височина на областта е от 450 до 2 191 м. Административно областта е разделена на 10 общини, 103 кметства и 242 населени места. Върху голяма част от територията се простират гори – 2 093 хил. дка (66%), а земеделските земи заемат 851 хил. дка (27%). Горската растителност е представена от широколистни гори - в ниските части и иглолистни гори във високите части. Областта е с една от най-големите територии по „НАТУРА-2000", съотнесени към общата площ.

4.1. Съхраняване на биологичното разнообразие.

- Ще продължи работата по разработване и изпълнение на плановете за управление на защитените територии;
- Опазване и устойчиво ползване на природната среда, природните ресурси и биоразнообразието в областта;
- Необходимо е да се въведе ясен приоритет към изпреварващо включване на мерки за валоризиране на природните дадености в полза на местните хора, а не да се залагат такива мерки за бъдещ период от време. Ефективно използване на териториите, част от „НАТУРА 2000";
- Трябва да се отчете ясно, че така съхраненото биологично разнообразие се е случило благодарение на отговорността на местните хора и отчитайки техният принос в посока на хармонично съжителствуване между хора и природа, приоритетно да се финансират дейности инициирани от местните общности, а не да се залага на външни организации;
- Една от важните възможности е създаване на фонд от част от отчисленията от такси за въглеродни емисии, който реално да стимулира оползотворяването на слънчевият потенциал, въвеждане на отопление на пелети, биомаса и природен газ, с цел по-малко отделяне на вредни емисии и прахови частици от домакинствата.

4.2. Пречиствателни станции за отпадни води и канализационна мрежа.

- Ще се отделя внимание за изграждане на канализационната система и довеждане на отпадните води до изградените пречиствателни станции;
- През периода предстои да функционират Водните асоциации, което ще даде отражение в цялостната работа на системата;
- Необходимо е обезпечаване с канализация и пречиствателни съоръжения различните категории населените места.

4.3. Инфраструктура и управление на отпадъците.

- Осигуряване на сепариращи и преработващи съоръжения;
- Намаляване на количествата отпадъци;
- Стимулиране разделното сметосъбиране и др.

4.4. Превенция на риска. Намаляване на рисковете от промените в климата – наводнения, свлачища, пожари и др.

- Най-голямото свлачище в България се намира на територията на Смолянска област. Наред с планинският характер, който предполага наличие на такива процеси е необходима насочена политика за постоянно наблюдение и превенция;
- За избягване на наводненията е необходимо да се осигурява редовно почистване на речните корита;
- За избягване рисковете от пожари ще се продължава, както превантивната работа с населението, така и ще се търси необходимостта от поддържане и обезпечаване работата на системата за ранно прихващане на горски пожари, изградена по проект на областен управител – Смолян, обезпечаване с допълнителна техника и тренировки на гасаческите групи;
- По всички направления ще продължава сътрудничеството с БАН и търсене на възможности за внедряване на иновативни методи.

Приоритетна област 5. Човешки капитал и услуги в подкрепа на бизнеса и гражданите

Мярка 5.1. – Партньорство между образователния сектор и бизнеса.

Мярка 5.2. – Осигуряване на стимули за развитие и внедряване на иновации.

Мярка 5.3. – Повишаване на образователното и квалификационно равнище на населението.

Мярка 5.4. – Социални мрежи и социална сигурност.

Мярка 5.5. – Гарантиран достъп до здравни услуги и грижи.

Мярка 5.6. – Осигуряване на качествени публични услуги на местно и регионално ниво.

5.1. Партньорство между образователния сектор и бизнеса за осигуряване на квалифицирана работна сила в съответствие с потребностите на пазара на труда

- Стимулиране взаимодействието между образованието и бизнеса за въвеждане на т.н. дуално обучение и реални знания насочени към производството;
- Стимулиране на периодични срещи за допълнително координиране на нови възможности и подпомагане на добрите постижения;
- Създаване на стимули за на регионално ниво в подкрепа на преподавателски практики, въвеждане на нововъведения и най-новите методи и технологии в обучението на учащите.

5.2.Осигуряване на стимули за развитие и внедряване на иновации в стопанската и нестопанска област.

- Използване на националните възможности, привличане на институтите на БАН за партньори;
- Развиване в диалог със съществуващите на територията на областта стопански субекти и учебни заведения на иновационният процес;
- Стимулиране задълбоченото използване на ресурсите на планината до краен продукт;
- Катализиране на задълбочено производствено и маркетингово кооперирание;
- Използване на фондовете на ЕС и други източници за развитие и внедряване на иновации.

5.3. Повишаване на образователното и квалификационно равнище на населението.

- Стимулиране въвеждането на най-доброто образование сред подрастващите;
- Подкрепа за образование през целият живот;
- Подкрепа за въвеждане на нови по-ефективни форми и запазване на добри по-стари практики на обучение.
- Обхващане възможностите за по-добра квалификация и обучение, както по възрастов, така и по географски принцип;
- Въвеждане на нови специалности и форми на обучение – включително единна концепция за водачи, гидове, аниматори и обучение на местното население на традиционни знания и добри практики за валоризиране на местният потенциал.

5.4. Социални мрежи и социална сигурност.

- Надграждане и подобряване на защитата на децата и възрастните хора в условията на живот в планински условия;
- Търсене на нови и възобновяване на по-стари форми на взаимодействие, което да подобри социалният статус на населението;
- Използване на възможностите на подкрепа от национални и европейски източници;
- Организиране на стимули за предлагане и развиване на нови форми на услуги, включително с привличане на допълнително високо осигурени ползватели на услуги за използване потенциалът на планината.

5.5. Гарантиран достъп до здравни услуги и грижи.

- Отчитане и отстояване планинският характер на областта за осигуряване на насочена визия и политика на гарантиране на местните хора и гостуващи до здравни услуги и грижи;
- Осигуряване на държавна политика в това направление;
- Осигуряване на необходимият транспортен ресурс;
- Въвеждане на комбинирани форми на обезпечаване на защита и бързо транспортиране. Проучване опита на Италия и търсене възможност за базиране на комплексно хеликоптерно звено на територията на областта, което да осигурява комплексен ресурс за здравеопазване, горска превенция, спасителни и издирвателни мероприятия, поддръжка на специфични дейности за военни дейности и други.

5.6. Осигуряване на качествени публични услуги на местно и регионално ниво. Институционално взаимодействие и сътрудничество.

- Разширяване на прилагането на електронното управление;
- Повишаване на ефективността за работа на администрацията със средствата от структурните фондове на ЕС;
- Постоянно развитие и обогатяване на професионалните качества и умения на държавните служители;
- Привличане и задържане в администрацията на високо квалифицирани специалисти.

Воденото от Общността развитие

Съгласно проекта на СП за периода 2014 – 2020 определените за целенасочено въздействие по линия на ВОМР територии са на база географски характеристики и идентифицирани социално-икономически дисбаланси:

- територии в риск – демографски, икономически и екологичен - с прогресивното намаляване на населението и нереализиран икономически потенциал;
- планинските, граничните и селските територии;
- териториите за опазване на ландшафта, природните и културни ценности;

Основните резултати, които се очакват от подкрепата на проекти на местно ниво по инструмента ВОМР, са свързани с:

- трансфер на знания и технологии на местно ниво чрез инвестиции за повишаване на капацитета на МСП за пазарно развитие, производителността на труда и намаляване на енергоемкостта и ресурсоемкостта на производството на тези територии;
- насърчаване на иновационната активност, разработването и внедряването на иновации от и на тези територии, както и насърчаване на частните инвестиции в научни изследвания и иновации;
- подобряване на достъпа до финансиране на МСП и насърчаване създаването на нови устойчиви предприятия, които да осигуряват заетост на местното население и възможности за повишаване на доходите му.
- подкрепа за създаване на нови предприятия и развитието на съществуващи, които ще осигуряват устойчиви работни места за лица, включително икономически неактивни и дълготрайно безработни лица;
- изпълнението на мерки, които водят до повишаването на доходите на лица и подобряване на качеството им на живот;
- прилагане на принцип на равните възможности при избора на операции – насърчаване на равните възможности за всички, включително възможностите за достъп за хора с увреждания и спазването на принципа за достъпност (предотвратяване на всякаква дискриминация на основата на увреждане);
- принос за изпълнението на интегрирани стратегии за местно развитие по механизма ВОМР и Интегрираната стратегия за териториално развитие и др.

От ключово значение за постигане на целите, заложени в стратегическата част на ОСР, е ефективното използване на всички възможни източници на финансов ресурс. Необходимите средства, индикативните бюджети и стратегическите проекти са дадени в приложение към този документ. В условията на икономическа нестабилност, много важно е постигането на по-високи резултати при използването на по-малко средства. В този контекст, освен обичайно използваните източници на публични финанси, ОСР предлага оперативни възможности за въвличане на частни инвеститори в партньорства с публичния сектор, както и подходящи модели за използване на различни финансови инструменти, акцентирайки върху подготовка за кандидатстване и прилагане на ВОМР. Едновременно с това, финансовата рамка отчита по подходящ начин и нуждите и приоритетите на отделните общини.

Описаната многогодишна финансова рамка на областната стратегия, макар и индикативна, се стреми да отразява реалистично потенциално наличните ресурси за реализацията на ОСР. Идентифицираните стойности се основават едновременно на заложените такива в Регионалния план на Южен централен район и на експертните оценки за необходимите ресурси за реализация на заложените в настоящата стратегия дейности и проекти. Разпределението по приоритети е съобразено с предвижданията на РПР и с приоритетите, по отношение на неговата реализация на територията на област Смолян.

Организация и координация на дейностите за постигане на целите

Ангажираност на публичните институции и местните организации в областта на регионалното развитие

Местните институции и тяхната ангажираност в областното развитие е принципна необходимост. Органите за управление са ефективни, когато функционират и действат стратегически, грижат се за бъдещето и за това как да го изградят съвместно.

Цялостната организация и координация на дейностите се осъществява и ще се осъществява съобразно **принципа на партньорство**. В процеса на актуализация на стратегическия документ бяха ангажирани както Областна администрация, така и заинтересовани страни за развитието на областта.

Функциите по изпълнението на регионалната политика в България на органите на изпълнителната власт на териториално ниво са описани в Закона за регионалното развитие.

Областна администрация и местните власти са основните участници и партньори в процеса на формиране и прилагане на регионалната политика. Участват в състава на органите, създадени със ЗРР за целите на управлението и наблюдението на регионалното развитие и в частност в Областния съвет за развитие.

Областна администрация и Областният съвет за развитие участват в изпълнението на ОСР чрез изработването, общественото обсъждане и изпълнението на Областната стратегия за развитие. Областната администрация участва във формирането на регионални и местни партньорства при подготовката, финансирането и изпълнението на проекти, реализиращи плановите документи на местно ниво.

Ролята на **националната статистика** е много важна при обосноваване решенията на политиката за регионално развитие. Териториално статистическо бюро – Смолян осигури

информация, необходима за аналитичната част на стратегията. В процеса на изпълнение на Стратегията ТСБ ще осигурява информация, необходима за наблюдението и оценката на изпълнението на ОСР.

Местните власти участват в реализирането на приоритети на Областната стратегия за развитие чрез формулирането и приемането на общински планове за развитие и програми за реализация, чрез мобилизиране на местните финансови, човешки и организационни ресурси, включително частния и неправителствения сектор за изпълнение на мерките и проектите на тези планове и програми, за развитие и прилагане на местните инициативи с над общинско значение, за осигуряване на публичност на действията на местното развитие.

Участието на **социално-икономическите партньори, неправителствения и частния сектор** в политиката на регионалното развитие в рамките на ОСР е широко застъпено.

Организациите на работодателите подпомагат реализацията на Актуализирания документ на Стратегията като обекти и бенефициенти на политиките и действията, свързани с регионалното развитие. Те разполагат със значителни възможности за подпомагане на информационни, образователни и квалификационни, посреднически и други компоненти на действията по реализация на Стратегията.

Синдикалните организации са членове на Областния съвет за развитие и като такива са основен партньор на областните власти в процеса на формиране и прилагане на регионалната политика.

Неправителствените организации имат функция на полезен коректив по отношение подготовката на Актуализирания документ на Стратегията и на реален участник в нейното изпълнение. Те имат широки възможности за подпомагане на информационни, образователни и квалификационни, маркетингови и други компоненти по реализация на Актуализирания документ на Стратегията. Голяма част от тях пряко ще участват в реализацията на проекти и действия за регионално развитие, финансирани от европейски и други фондове. Фактор за успешното им включване в реализацията на Стратегията е усъвършенствания механизъм на партньорство с тях.

Организация и координация на дейността за постигане на целите

Реализацията на Областната стратегия за развитие преминава в период на подготовка на рамката на оперативните програми и изготвянето на стратегическите и планови документи за следващия планов период. Наред с осигуряване на условия за използване на възможностите на действащите програми за намаляване на безработицата и подобряване условията на живот в областта ще се полагат усилия за максимално отстояване на интереса за включване на силните страни на района в мерки по оперативни програми за следващия планов период.

С цел подобряване на координацията ще се използва опита на планински райони от напреднали държави като Австрия, Италия и други, като се приема и План за устойчиво развитие на планински територии по методиката и модела за управление на проект “Green Mountain”.

Цялостната организация и координация на дейностите ще се осъществява съобразно принципа на партньорство.

В процеса на изготвяне на стратегическия документ бяха ангажирани както Областният управител, Областният съвет за развитие, така и всички заинтересовани страни за развитието на областта.

Областният управител организира изработването на стратегията, осигурява публичност и прозрачност на планирането и програмирането на регионалното развитие, подпомага разработването на общинските планове за развитие.

Областният съвет за развитие, в който участват всички кметове, представители на общинските съвети в областта, представител на регионалната асоциация на общините, делегиран представител на национално представените организации на работодателите и на работниците и служителите, приема стратегията.

Участието на местните власти, в лицето на кмета на общината и общинския съвет, се характеризира с разработването и изпълнението на общинските планове за развитие, в които се разработват в съответствие с предвижданията на стратегията.

Всички заинтересовани страни подпомагат дейностите по реализацията на ОСР чрез разработването на проекти за регионално развитие, чрез активно участие в процеса на вземане на решения и реализиране на стратегията.

Цялостният процес по стратегическо планиране и програмиране на областно ниво се осъществява в съответствие с приоритетите на регионалната политика в България.

Система за мониторинг

Наблюдение изпълнението на областната стратегия за развитие 2014-2020 г.

Конкретните дейности и проекти са разписани в Общинските планове за развитие. Тези документи са обвързани със съответните годишни бюджетни и други финансови ресурси.

Извършва се популяризиране на успешно реализирани инициативи и проекти чрез интернет-страницата на Областна администрация http://www.region-smolyan.org/

Осъществява се сътрудничество с организации и структури, разработващи проекти и координация на инициативите за изпълнение на дейностите, включени в ОСР;

Води се политика на отстояване пред централни органи на властта за необходимостта от насочена политика, пред фондове за своевременна подготовка и представяне на подходящи проекти и други инициативи за включване в процедури за финансиране.

Описание на необходимите действия за прилагане принципа на партньорство и осигуряване на информация и публичност.

Стратегията за развитие на област Смолян (2014-2020) е разработена на основата на прилагането на принципите на партньорство, публичност и прозрачност, като изграждането и прилагането на адекватен механизъм за това е от съществено значение за постигането на целите и приоритетите на устойчивото интегрирано регионално развитие.

Публичният и комуникационен компонент на настоящата стратегия се базира на следните водещи принципи:

- **Партньорство**

Спазването на този принцип ще осигури обединяването и координирането на усилията на всички заинтересовани страни, институции и организации на територията на областта, които желаят да работят за интегрираното устойчиво развитие и социалния просперитет в област Смолян.

- **Широкообхватност**

Информацията и комуникацията трябва да се стремят да покрият възможно по-голяма част от територията на областта, Южният централен район и страната.

- **Гъвкавост**

Мерките и дейностите по прилагане на принципите на публичност, прозрачност и партньортсво, заложени в Стратегията трябва да бъдат адаптивни, за да може да се реагира на динамичните промени чрез включването на нови послания към заинтересованите страни.

- **Активни действия**

Този принцип означава действията да се планират активно и целенасочено – знаем какви са интересите, знаем какви са целите, знаем кои са партньорите и какви резултати очакваме. Посланията трябва да бъдат "излъчени" във времето така, че да подготвят успеха на предприеманите управленски действия.

- **Екипност и партньорство**

Дейностите по изпълнението на Стратегията ще се координират от областната администрация, но е необходимо идентифциране и включване на всички възможни партньори, които могат да допринесат за просперитета на областта.

- **Обвързаност на посланията в подкрепа на успеха на изпълнение на Стратегията за местно икономическо развитие**

Съдържанието на посланията във всички публикации и събития трябва да бъдат съобразени с целите на Стратегията за развитие на област Смолян. Това означава, че винаги трябва да се търсят възможности в съдържанието на публикациите да бъдат включвани факти и информация за заложените в Стратегията дейности.

- **Всяка публикация или друг информационен продукт трябва да има ясно определена цел, идентифицирана аудитория, предварителен план за разпространение и конкретно събитие за промоция**

Спазването на този принцип ще подпомогне целенасоченото планиране и осъществяване на конкретните дейности. Този начин на планиране практически задава решенията за вида на информационния носител и продукт, за съдържанието на посланията, за оформянето (дизайна) на изданието или характера на заплануваното събитие.

- **Винаги трябва да се търсят възможности за финансиране на комуникационните дейности от повече от един източник**

Дейностите, които се предвиждат в стратегията за развитие на област Смолян, са в много случаи от интерес и за други субекти от бизнеса и/или от неправителствения сектор. Поради това още при самото планиране на дейностите се предвижда търсене на съфинансиране от различни източници, включително и мобилизиране на местни ресурси.

- **Управление и координация на прилагането на принципите за партньорство, публичност и прозрачност**

Стратегията за развитие на област Смолян е разработен чрез прилагане на принципа на партньорство чрез включване в процеса на планиране на широк кръг заинтересовани страни в процеса на обсъждане и консултиране, финансиране, изпълнение, наблюдение, оценка и контрол.

Осигуряването на необходимата и своевременна информация и публичност на процеса на разработване, съгласуване и изпълнение на Стратегията за развитие се осъществява от председателя на областния съвет за развитие и представителите на общините в съответствие с техните компетенции. В процеса на наблюдение на изпълнението на Областната стратегия за развитие, Областния съвет за развитие осигурява участието на органите на централната и

местната власт, организации, физически и юридически лица, като се спазва принципът за партньорство, публичност и прозрачност.

Елементи и етапи на оценката

Елементи на оценката:

Основните съставни елементи на оценката са:

- анализ и преценка на първоначалните резултати, организацията и качеството на прилагането;
- оценка на валидността на анализа на силните и слабите страни, възможностите и рисковете;
- оценка на продължаващата уместност и съгласуваност на стратегията;
- оценка на ефективността и ефикасността на изпълнението до момента и на очакваните въздействия съгласно определени критерии и показатели.

Специални анализи разглеждат обема и начина на разпределението на финансовите ресурси, мобилизирани в рамките на целите и приоритетите за развитие на съответните области по различни действащи програми и проекти. Оценките използват като основен източник на изходна информация данните, които получават от годишните доклади и потенциално изготвените оценки за изпълнението на ОПР на съставните за областта общини.

Етапи на оценката

Областният управител и областната администрация организират разработването на междинни и последваща оценки на стратегията и внасят за одобрение в областния съвет за развитие докладите на оценките. Евентуалните актуализации на стратегиите също се организират от областния управител и се приемат на областен съвет.

Междинната оценка на изпълнението на стратегията се извършва в средата на програмния период - втората половина на 2017 г. Тя следва да отчете постигнатия напредък по изпълнението на целите и приоритетите на ОСР, като включва оценка на първоначалните резултати от изпълнението, оценка на степента на постигане на съответните цели, оценка на ефективността и ефикасността на използваните ресурси, изводи и препоръки за евентуална актуализация на документа.

Последващата оценка се извършва след края на програмния период. Тя включва оценка на степента на постигане целите и устойчивостта на резултатите, оценка на общото въздействие, оценка на ефективността и ефикасността на използваните ресурси, изводи и препоръки относно провеждането на политиката за регионално и местно развитие.

ОСР следва да бъде актуализирана при актуализация на РПР на ЮЦР, при съществени промени в икономическите и социалните условия в област Смолян, в резултат на промени в свързаното национално законодателство или в законодателството на ЕС или на основата на резултатите от междинната или последващата оценка.

Качествени критерии за оценка изпълнението на ОСР на област Смолян

Областната стратегия за развитие се оценява, като се използват определени критерии за нейното изпълнение, които имат ключово значение за извършване на обективна междинна и последваща оценка на цялостното изпълнение на стратегията. Те са свързани с постигане на целите на ОСР и с проследяване реализацията на заложените в нея проекти и дейности:

- Доколко е налице нужда от подобряване съответствието с политиката за регионално

развитие на по-високи нива на планиране;

- Доколко стратегията е реалистична и приложима по отношение състоянието и очакваните промени в социално-икономическия профил на областта;
- Каква е политическата и социална ангажираност за изпълнение на стратегията
- Какъв е капацитета на институциите и партньорите за реализация предвижданията на стратегията;
- Доколко ефективна е стратегията за постигането на желаните резултати и въздействие;
- Доколко ефикасно са използвани финансовите ресурси за постигане на целите и изпълнение на приоритетите на стратегията;
- Доколко постановките на стратегията осигуряват устойчивост на резултатите от нейното изпълнение;
- Доколко гъвкаво е разработена стратегията;
- До каква степен стратегията използва специфичните конкурентни предимства на областта;
- Как прилагането на стратегията спомага за намаляване на вътрешнорегионалните и междурегионалните неравенства в социалната и икономическа сфери;
- Доколко стратегията стимулира развитието на различни форми на териториално сътрудничество - трансгранично, транснационално, междурегионално, вътрешно регионално, както и сътрудничество между трите сектора - публичен, частен и неправителствен;

Общи количествени индикатори за оценка изпълнението на ОСР на област Смолян

Динамика на БВП – общ и на човек
Динамика на БДС – обща и по сектори
Коефициент на Безработица
Коефициент на икономическа активност
Общ доход на лице от домакинството в лв.
Динамика на чуждестранни преки инвестиции
Динамика на реализирани приходи от строително-монтажни работи
Динамика на реализирания брой нощувки
Използвана вода (за питейни и промишлени нужди)
Капацитет на канализационната система
Качество на въздуха
Депонирани твърди отпадъци
Динамика на разходи за опазване и възстановяване на околната среда

Насоки за разработване на общинските планове за развитие

Принципите на местното самоуправление обхващат правото и реалната способност на местните власти да регулират и управляват в рамките на законовите изисквания съществена част от публичните политики и дейности, като поемат съответните отговорности, планират, прилагат и контролират дейности в полза на местните общности.

Формулирането на политики и стратегически насоки, процесите на планиране, програмиране, наблюдение и оценка на мерки, засягащи развитието на общините, трябва да бъдат извършвани в сътрудничество и партньорство с местните власти. Взаимодействието в тази насока е необходимо за ефективна подготовка и реализация на цялостната политика за регионално развитие, тъй като конкретните резултати и въздействия остават на местно ниво и общините имат ключова роля за мобилизиране на местния потенциал, активност и съдействие за постигане на целите на развитието.

Областната стратегия за развитие на област Смолян има за задача да очертае стратегическите насоки, с които общинските планове за развитие трябва да се съобразят с оглед постигане на общите цели и приоритети, залегнали в стратегията за развитие на областта.

С Областната стратегия за развитие на област Смолян се идентифицират общи проблеми и потребности и се определят общи цели и приоритети за балансирано и устойчиво развитие на територията на областта, като общините следва по подходящ начин да отразят и да интегрират тези цели и приоритети в своите собствени стратегии за развитие. В процеса на разработване на общинските планове за развитие следва да се определи конкретния начин за интегриране на общите за областта цели и приоритети на регионалното развитие, като общината може да направи своя избор и да адресира само част от приоритетите, които имат пряко отношение към развитието на общината съгласно нейната специфика.

Насоките за постигане на съгласуваност и взаимодействие в процеса на стратегическо планиране на регионалното и местното развитие се основават на няколко важни предпоставки, които следва да бъдат отчетени при разработването на областната стратегия за развитие:

- стратегическото планиране на устойчиво интегрирано развитие на областта е свързано с процес на консултиране и постигане на съгласие между общините за общите за региона приоритети, които могат да бъдат реализирани само с общите усилия на общините, като същевременно се отчита спецификата на всяка община и възможния принос, който ще бъде дефиниран в съответния общински план за развитие. По-конкретно, този консултативен процес трябва да даде ориентири за определяне на приоритетните области за междуобщинско сътрудничество, съвместно разработване и реализация на междуобщински проекти и участие в големи проекти с регионално значение;
- ресурсите за интегрираното регионално и местно развитие следва да бъдат съсредоточени в териториален, тематичен и финансов аспект там, където има най-голяма нужда и потенциал за развитие с оглед намаляване на вътрешнорегионалните различия и дисбаланси;
- важно условие и задача е да бъдат обединени усилията за по-добър достъп до средства от фондовете на ЕС за целите на регионалното и местното развитие през периода до 2020 г. В това отношение е необходимо укрепване на

административния капацитет на областно и на общинско ниво. Подобреното междуинституционално сътрудничество може да осигури допълнителни ресурси за идентифициране на проектни идеи, извършване на предварителни проучвания, осигуряване на техническа помощ и разработване на механизми за ефективно управление и контрол на проекти, съфинансирани от фондовете на ЕС или от други международни източници.

- прилагането на принципа на партньорство и постигането на съгласие по приоритетите за регионално развитие изискват добра координация между регионалните и местните власти и включване на повече партньори и участници в процеса на обсъждане и вземане на решения, което подобрява качеството на документите за планиране на развитието както на областно ниво, така и на общинско ниво;
- специално внимание следва да се обърне на въпросите, свързани с развитие на териториалното сътрудничество и сближаване, което в рамките на кохезионната политика на ЕС през следващия период ще бъде важен и ефективен инструмент за по-пълноценно използване на природния, икономическия и социалния потенциал на областите и общините. Допълнително е необходимо да бъдат анализирани и да се постигне съгласуваност и взаимодействие с перспективите за пространствено развитие и устройствено планиране на територията на областта, които засягат и териториите на общините. В това отношение е препоръчително да бъдат разгледани и отразени пространствените потенциали на територията, предизвикателствата и рисковете, вижданията и насоките за развитие на селищната мрежа и обновяване на населените места и особено на градските центрове, идентифициране на зоните за растеж и за генериране на заетост, проблемите на периферността и достъпа и др.

Стратегиите за устойчиво интегрирано местно развитие, които ще залегнат в общинските планове за развитие за периода 2014-2020 г. трябва да интерпретират и да включат в зависимост от спецификата и потенциала на общините въпросите от общоевропейски интерес и значение.

В този смисъл те се разработват в съответствие със стратегическите документи на ЕС и националните програмни документи, които ще действат през периода 2014-2020 г. Интегрирането по специфичен начин на европейските цели на развитието до 2020 г. (Стратегията „Европа 2020” за интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж) ще даде допълнителна възможност на общините да предприемат действия и да участват проактивно в политики на ЕС и на национално ниво, което ще им осигури достъп до повече финансови ресурси по ключовите сфери на развитието, без да се налага да отделят значителни собствени средства от бюджетите си.

Особено внимание ще изисква интегрирането на глобалните екологични проблеми и цели в политиката и практиката за местно планиране и управление, а също така и в документите за устройство на територията. Развитието на нисковъглеродни местни икономики, енергийната диверсификация и ефективност, както и намаляването на климатичната уязвимост могат да бъдат включени сред приоритетите за устойчиво местно развитие. Принципният подход в тази насока обхваща определяне на подходящи критерии и показатели, повишаване на знанията и уменията, изграждане на информационна база за наблюдение и оценка на състоянието и тенденциите и на постигнатия напредък.

Развитието на информационното общество и електронното управление е приоритет, който е насочен към по-широко и активно използване на информационните и комуникационните технологии в различни обществени сфери с цел подобряване на публичните услуги за населението и бизнеса и развитие на местните и регионалните пазари.

Процесът на децентрализация на управлението в България поставя нови предизвикателства, свързани с ефективното използване на информационните технологии за повишаване на конкурентоспособността на общините на основата на интелигентни и иновативни решения. Този въпрос също следва да бъде адресиран в процеса на разработване и обсъждане на общинските планове за развитие.

VI. ТЕРИТОРИАЛЕН ОБХВАТ НА РАЙОНИ ЗА ЦЕЛЕНАСОЧЕНА ПОДКРЕПА

(Определяне на териториалния обхват на общини за целенасочена подкрепа в област Смолян)

Според чл. 5, алинея 5, от ЗРР „Териториалният обхват на районите за целенасочена подкрепа се определя в областните стратегии за развитие по данни на Националния статистически институт и на административната статистика на Агенцията по заетостта". В чл.6, алинеи от 1 до 8 от същия закон са определени показателите, по които се определя териториалният обхват на общините, попадащи в тези райони.". Член 6. посочва условията на които следва да отговарят общините, а именно: „При определяне териториалния обхват на район за целенасочена подкрепа се отчита наличието на някой от следните показатели:

1. нетни приходи от продажби на един жител под 70 на сто от средната стойност за страната за последните три години;

2. равнище на средната работна заплата, по-ниско от средната стойност за страната за последните три години;

3. средно равнище на безработица над 105 на сто от средната стойност за страната за последните три години;

4. коефициент на възрастова зависимост над 120 на сто от средната стойност за страната за последните три години;

5. гъстота на населението под 70 души на един квадратен километър;

6. над 30 на сто от населените места нямат изградена пътна връзка с асфалтово покритие помежду си или с общинския център;

7. над 30 на сто от населените места са без изградена канализационна мрежа;

8. над 30 на сто от населените места ползват питейна вода с отклонение от качеството, прието като стандарт за страната, или имат режим във водоснабдяването за последните три години.

Дефинирането на райони за целенасочена подкрепа създава условия за ефективна териториална концентрация на ресурсите и намаляване на вътрешнорегионалните различия в степента на развитие на отделните общини, като се отчитат специфичните особености и нужди на територията:

- Равнището и динамиката на икономическо развитие, структурата на икономиката, заетостта и безработицата.
- Степента на изграденост на техническата инфраструктура.
- Демографската, социалната и селищната инфраструктура.
- Географско положение и наличния потенциал за постигане на целите за развитие на съответната община.

Насочването на ресурси в районите за целенасочена подкрепа е също така и инструмент за постигане на целите на държавната политика за регионално развитие.

Райони за целенасочена подкрепа според Закона за регионално развитие са общините, които имат сериозни затруднения в социално икономическото развитие. За тях се предвижда да бъдат обект на особена грижа от страна на регионалната политика на държавата, за да се постигне подобряване на социално-икономическото им

състояние. Според ЗРР тези общини се определят с областните стратегии, като се оценяват по следните посочени в чл.6 на ЗРР критерии и показатели:

Анализ на дефинициите в закона. Методи за определяне на общини за подкрепа:

В чл. 6 от закона за регионалното развитие са посочени 8 показателя и начините за тяхното измерване. За 4 от показателите се изисква проследяване на състоянието за три последователни последни години, а за останалите четири – по последни данни (тоест само за една година).

Дефинициите в закона посочват, че една община трябва да отговаря на поне един критерий, за да попадне в район за целенасочена подкрепа. В този смисъл е възприето разделянето на общините на групи според степента им на уязвимост:

- Първа (I) група – висока степен на уязвимост – отговаряща на осем (8) показателя
- Втора (II) група - отговаряща на седем (7) показателя
- Трета (III) група - отговаряща на шест (6) показателя
- Четвърта (IV) група - отговаряща на пет (5) показателя
- Пета (V) група - отговаряща на четири (4) показателя
- Шеста (VI) група - отговаряща на три (3) показателя
- Седма (VII) група - отговаряща на два (2) показателя
- Осма (VIII) група - ниска степен на уязвимост - отговаряща на един (1) показател

В зависимост от различните тълкувания на закона и според виждания на МРРБ за подкрепа биха били възможни всички общини, удовлетворяващи изискванията поне по един показател. Такива са всички общини в област Смолян, като броя на удовлетворените критерии по 8-те показателя варира между 4 и 6, тоест общините попадат в групите от трета (III) до пета (V). По тази причина за подкрепа се предлагат всички общини в съответните им групи.

Анализът на дефинициите в закона също така дава възможност за различно тълкуване при четири от 8-те показателя. Първите 4 са показатели, при които се следи развитието за три години. Възможни са три различни варианта за тълкуване:

- Да се изследва средното аритметично за показателя от трите последни години на национално нива и за конкретната община (метод 1)
- Данните за общината да изпълняват изискването за поне две от трите години (метод 2)
- Данните за общината да изпълняват изискването за поне една от трите години (метод 3)

В настоящия анализ е възприет подходът да се изследва състоянието и по трите метода. За общините от област Смолян резултатите от изследванията по първите два метода за удовлетворяване на изискванията (критериите) по първите 4 показателя съвпадат и затова не са коментирани отделно (в сумарната таблица). По отношение на третия метод се получава разлика единствено за община Девин, при която за показател 2 (равнище на средната работна заплата, по-ниско от средната стойност за страната за последните три години) се наблюдава удовлетворяване на критерия единствено за последната наблюдавана година (2011 г.). Ако това може да се коментира като тенденция към влошаване и като се вземе предвид, че общината е била досега в трета (III) група – удовлетворяваща 6 критерия, то предлагаме тя да бъде включена в четвърта категория (IV).

При определянето на общините, които могат да попаднат в категорията “райони за целенасочена подкрепа” са ползвани статистически данни на НСИ и регионалното му поделение за област Смолян за 2009 г., 2010 г. и за 2011 г.

За общините в област Смолян (10 на брой) може да бъде направен следния анализ според направените предположения:

– В обхвата на райони за силна целенасочена подкрепа (по повече от 4 критерия по показателите, групи) се предлагат следните общини: Баните, Борино, Доспат, Неделино, Рудозем, Смолян, Чепеларе и Девин

Основанието за техния избор е категоричното покриване на изискванията на поне **5 от 8-те показателя** според Закона за РР по два от цитираните методи, а с изключение на община Девин – и по трите възможни метода за оценка.

– Общините: Златоград и Мадан категорично покриват критериите по 4 показателя.

По общини:

- **Баните:** удовлетворява категорично критериите по показатели 1, 2, 3, 4, 5 и 7**:**
  - *1. нетни приходи от продажби на един жител под 70 на сто от средната стойност за страната за последните три години;*
  - *2. равнище на средната работна заплата, по-ниско от средната стойност за страната за последните три години;*
  - *3. средно равнище на безработица над 105 на сто от средната стойност за страната за последните три години;*
  - *4. коефициент на възрастова зависимост над 120 на сто от средната стойност за страната за последните три години;*
  - *5. гъстота на населението под 70 души на един квадратен километър;*
  - *7. над 30 на сто от населените места са без изградена канализационна мрежа;*

  Решение: ЗА ПОДКРЕПА (Трета (III) група - отговаряща на шест (6) показателя)

- **Борино:** удовлетворява категорично критериите по показатели 1, 2, 3, 5, 6 и 7**:**
  - *1. нетни приходи от продажби на един жител под 70 на сто от средната стойност за страната за последните три години;*
  - *2. равнище на средната работна заплата, по-ниско от средната стойност за страната за последните три години;*
  - *3. средно равнище на безработица над 105 на сто от средната стойност за страната за последните три години;*
  - *5. гъстота на населението под 70 души на един квадратен километър;*
  - *6. над 30 на сто от населените места нямат изградена пътна връзка с асфалтово покритие помежду си или с общинския център;*
  - *7. над 30 на сто от населените места са без изградена канализационна мрежа;*

  Решение: ЗА ПОДКРЕПА (Трета (III) група - отговаряща на шест (6) показателя)

- **Девин:** удовлетворява категорично критериите по показатели 1, 3, 5 и 7**:**
  - *1. нетни приходи от продажби на един жител под 70 на сто от средната стойност за страната за последните три години;*
  - *3. средно равнище на безработица над 105 на сто от средната стойност за страната за последните три години;*
  - *5. гъстота на населението под 70 души на един квадратен километър;*
  - *7. над 30 на сто от населените места са без изградена канализационна мрежа;*

  Удовлетворява частично критериите по показател 2:
  - *2. равнище на средната работна заплата, по-ниско от средната стойност за страната за последните три години;*

  Общината изпълнява изискванията за показател 2 само за последната 2011 г. , но ако се вземе под внимание важността на този показател, тенденция за бъдещо влошаване на стойностите му, и фактът, че досега тя е била в III група (покриваща 6 критерия по данни до 2009 г.) , тя може да бъде предложена и за (Четвърта (IV) група - отговаряща на пет (5) показателя)

  Решение: ЗА ПОДКРЕПА Четвърта (IV) група - отговаряща на пет (5) показателя)

- **Доспат:** удовлетворява категорично критериите по показатели 1, 2, 3, 5 и 7**:**
  - *1. нетни приходи от продажби на един жител под 70 на сто от средната стойност за страната за последните три години;*
  - *2. равнище на средната работна заплата, по-ниско от средната стойност за страната за последните три години;*
  - *3. средно равнище на безработица над 105 на сто от средната стойност за страната за последните три години;*
  - *5. гъстота на населението под 70 души на един квадратен километър;*
  - *7. над 30 на сто от населените места са без изградена канализационна мрежа;*

Решение: ЗА ПОДКРЕПА (Четвърта (IV) група - отговаряща на пет (5) показателя)

- **Златоград:** удовлетворява категорично критериите по показатели 1, 2, 3 и 7**:**
  - *1. нетни приходи от продажби на един жител под 70 на сто от средната стойност за страната за последните три години;*
  - *2. равнище на средната работна заплата, по-ниско от средната стойност за страната за последните три години;*
  - *3. средно равнище на безработица над 105 на сто от средната стойност за страната за последните три години;*
  - *7. над 30 на сто от населените места са без изградена канализационна мрежа;*

Решение: ЗА ПОДКРЕПА (Пета (V) група - отговаряща на четири (4) показателя

- **Мадан:** удовлетворява категорично критериите по показатели 1, 2, 3 и 7**:**
  - *1. нетни приходи от продажби на един жител под 70 на сто от средната стойност за страната за последните три години;*
  - *2. равнище на средната работна заплата, по-ниско от средната стойност за страната за последните три години;*
  - *3. средно равнище на безработица над 105 на сто от средната стойност за страната за последните три години;*
  - *7. над 30 на сто от населените места са без изградена канализационна мрежа;*

Решение: ЗА ПОДКРЕПА (Пета (V) група - отговаряща на четири (4) показателя

- **Неделино:** удовлетворява категорично критериите по показатели 1, 2, 3, 6 и 7**:**
  - *1. нетни приходи от продажби на един жител под 70 на сто от средната стойност за страната за последните три години;*
  - *2. равнище на средната работна заплата, по-ниско от средната стойност за страната за последните три години;*
  - *3. средно равнище на безработица над 105 на сто от средната стойност за страната за последните три години;*
  - *6. над 30 на сто от населените места нямат изградена пътна връзка с асфалтово покритие помежду си или с общинския център;*

- *7. над 30 на сто от населените места са без изградена канализационна мрежа;*

Решение: ЗА ПОДКРЕПА (Четвърта (IV) група - отговаряща на пет (5) показателя)

- **Смолян:** удовлетворява категорично критериите по показатели 1, 2, 3, 5 и 7**:**
  - *1. нетни приходи от продажби на един жител под 70 на сто от средната стойност за страната за последните три години;*
  - *2. равнище на средната работна заплата, по-ниско от средната стойност за страната за последните три години;*
  - *3. средно равнище на безработица над 105 на сто от средната стойност за страната за последните три години;*
  - *5. гъстота на населението под 70 души на един квадратен километър;*
  - *7. над 30 на сто от населените места са без изградена канализационна мрежа;*

Решение: ЗА ПОДКРЕПА (Четвърта (IV) група - отговаряща на пет (5) показателя)

- **Рудозем:** удовлетворява категорично критериите по показатели 1, 2, 3, 5 и 7**:**
  - *1. нетни приходи от продажби на един жител под 70 на сто от средната стойност за страната за последните три години;*
  - *2. равнище на средната работна заплата, по-ниско от средната стойност за страната за последните три години;*
  - *3. средно равнище на безработица над 105 на сто от средната стойност за страната за последните три години;*
  - *5. гъстота на населението под 70 души на един квадратен километър;*
  - *7. над 30 на сто от населените места са без изградена канализационна мрежа;*

Решение: ЗА ПОДКРЕПА (Четвърта (IV) група - отговаряща на пет (5) показателя)

- **Чепеларе:** удовлетворява категорично критериите по показатели 1, 2, 3, 5 и 7**:**
  - *1. нетни приходи от продажби на един жител под 70 на сто от средната стойност за страната за последните три години;*
  - *2. равнище на средната работна заплата, по-ниско от средната стойност за страната за последните три години;*
  - *3. средно равнище на безработица над 105 на сто от средната стойност за страната за последните три години;*
  - *5. гъстота на населението под 70 души на един квадратен километър;*
  - *7. над 30 на сто от населените места са без изградена канализационна мрежа;*

Решение: ЗА ПОДКРЕПА (Четвърта (IV) група - отговаряща на пет (5) показателя)

Общи заключения по отношение на удовлетворяването на критериите за показателите за определяне на териториален обхват на общини за подкрепа.

При анализа на резултатите за общините от област Смолян се наблюдават няколко специфични за областта закономерности:

- Центърът на областта Смолян показва значително по-лоши характеристики от повечето областни центрове в страната. Заедно с Кюстендил са единствените областни центрове попадащи в четвърта група (5 показателя). (21 от общо 27 областни града – техните общини покриват от 1 до 3 критерия)
- Всички общини в областта покриват критериите по показатели 1, 2 и 3 (с изключение на Девин, която само частично покрива показател 2). Тези показатели характеризират равнището на икономическо развитие и стабилност (вкл. доходи като резултат от него). Това определено откроява проблем за областта. Критериите по всички (вкл. тези) показатели са спрямо средните стойности за страната, така че общото икономическо влошено състояние е особено силно изразено в област Смолян.
- Всички общини в областта покриват критериите по показател 7 (над 30 на сто от населените места са без изградена канализационна мрежа). Сравнено с друга статистика – за относителния дял на населението с обществени услуги за отвеждане на отпадъчни води, където всички общини с изключение на Баните имат частично изградена канализация и стойностите не се отличават много от средните за страната. Изводът, който може да бъде направен, е че причината за ниските стойности може да се дължи и на планинския характер на областта и много малки населени места без изградена канализация. В същия момент относителния дял спрямо обслужено население е в рамките на средните стойности за страната.
- Повечето общини в областта (с изключение на Баните) имат добри стойности по показател 4 (коефициент на възрастова зависимост над 120 на сто от средната стойност за страната за последните три години), което показва добра демографска структура на населението в областта и може да се разглежда като потенциал за развитие
- В област Смолян се намират 2 (Борино и Неделино) от общо 4 общини в страната, които изпълняват изискванията на показател 6 (над 30 на сто от населените места нямат изградена пътна връзка с асфалтово покритие помежду си или с общинския център). Този факт също може да се разглежда като следствие на планинския характер на областта и разпокъсаността и отдалечеността на някои населени места от общинския център. От една страна, това би следвало да бъде обект на грижа на областното и общинските ръководства, но от друга би следвало да се прецени и какъв дял от населението засяга.
- Освен определеният съгласно чл. 5, ал. 5 от ЗРР териториален обват на районите за целенасочена подкрепа, цялата територия на областта се определя като територия, която да се подкрепя чрез прилагане на Водено от общността местно развитие и Интегрирани териториални инвестиции.

Код на община	Община	Категория на общината	Показател 1	Показател 2	Показател 3	Показател 4	Показател 5	Показател 6	Показател 7	Показател 8	Брой показатели, 2013 г.	Категория 2013 г.	Брой показатели, 2009 г.	Категория 2009 г.
SML02	Баните	5	✓	✓	✓	✓	✓	не	✓	не	6	III	6	III
SML05	Борино	5	✓	✓	✓	не	✓	✓	✓	не	6	III	6	III
SML09	Девин	3	✓	частично	✓	не	✓	не	✓	не	5	V	6	III
SML10	Доспат	4	✓	✓	✓	не	✓	не	✓	не	5	IV	6	III
SML11	Златоград	3	✓	✓	✓	не	не	не	✓	не	4	V	5	IV
SML16	Мадан	3	✓	✓	✓	не	не	не	✓	не	4	V	5	IV
SML18	Неделино	4	✓	✓	✓	не	не	✓	✓	не	5	IV	5	IV
SML27	Рудозем	3	✓	✓	✓	не	✓	не	✓	не	5	IV	6	III
SML31	Смолян	1	✓	✓	✓	не	✓	не	✓	не	5	IV	4	V
SML38	Чепеларе	3	✓	✓	✓	не	✓	не	✓	не	5	IV	5	IV

Сравнения с предишни дефиниции на териториалния обхват на районите за целенасочена подкрепа в област Смолян.

Областна стратегия за развитие за периода 2007 – 2013 г.

Стратегията не е дефинирала териториален обхват на райони за целенасочена подкрепа.

Програма за реализация на дейности в районите за целенасочена подкрепа 2010 – 2013 г.

Програмата е изготвена от МРРБ (Министерство на регионалното развитие и благоустройството) в края на 2009 г.. Определянето на териториалният обхват на районите за целенасочена подкрепа има няколко специфики:

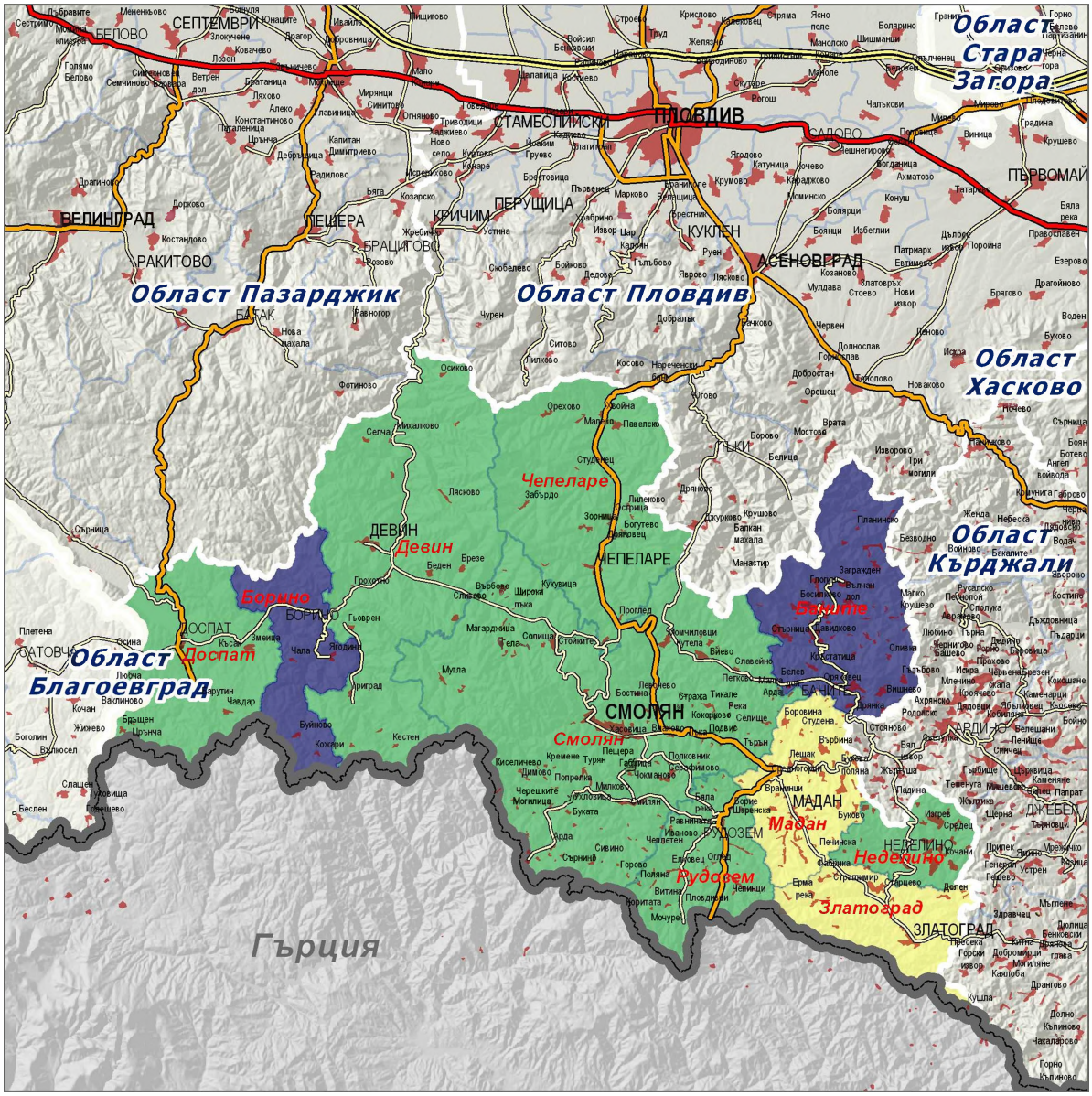
- Използвани са данни на НСИ за показателите за 2007 г., 2008 г. и 2009 г. за показателите от 1 до 4 и за 2009 г. за останалите четири;
- При дефинирането на изпълнението на критериите по 8-те показателя е използван единствено метода на средни аритметични стойности, тоест не е следено удовлетворяването на критериите по години за първите четири показателя със условия за 3 години.
- Определени са общините, които удовлетворят различен брой критерии по всеки от 8-те показателя. Общините са разделени в осем групи според броя на удовлетворените показатели, като в първа група попадат общини с удовлетворени 8 показателя (най-висока степен на уязвимост), а в осма група – с най-ниска степен на уязвимост – покриващи изискванията на един показател.
- Програмата не ограничава териториалният обхват според броя на удовлетворените показатели, а само класифицира общините според броя на показателите.
- Програмата отчита състоянието към края на 2009 г.

Сравнение на броя показатели за всяка община е дадено в сумарната таблица (по-горе)

Сравняване на състоянието: 2009/2013 г.

- Пет от общините според показателите са подобрили относително състоянието си и са преминали в по-високи групи от 6 към 5 показателя (Девин Доспат, Рудозем), от 5 към 4 показателя (Златоград и Мадан)
- Четири от общините са запазили статута си – Борино и Баните – 6 показателя, Чепеларе и Неделино – 5 показателя.
- Община Смолян е влошила показателите си и вече удовлетворява 5 (4 преди) показателя

ОБЛАСТ СМОЛЯН
ТЕРИТОРИАЛЕН ОБХВАТ НА РАЙОНИ ЗА ПОДКРЕПА

Общини за подкрепа

Брой показатели

- 4
- 5
- 6

0 10 20 40 км

Състояние преди /от актуализираният документ/:

Община		Член 6 от Закона за регионално развитие							
		алинея 1	*алинея 2*	*алинея 3*	*алинея 4*	*алинея 5*	*алинея 6*	*алинея 7*	*алинея 8*
		Нетни приходи от продажби на един жител под 70 на сто от средната стойност за страната за последните три години	Равнище на средната работна заплата, по-ниско от средната стойност за страната за последните три години	Средно равнище на безработица над 105 на сто от средната стойност за страната за последните три години	Коефициент на възрастова зависимост над 120 на сто от средната стойност за страната за последните три години	Гъстота на населението под 70 души на един квадратен километър	Над 30 на сто от населените места нямат изградена пътна връзка с асфалтово покритие помежду си или с общинския център	Над 30 на сто от населените места са без изградена канализационна мрежа	Над 30 на сто от населените места ползват питейна вода с отклонение от качеството, прието като стандарт за страната, или имат режим във водоснабдяването за последните три години
SML02	Баните	Да	Да	Да	Не	Да	Не	Да	Не
SML05	Борино	Да	Да	Да	Не	Да	Не	Да	Не
SML09	Девин	Да	Да	Да	Не	Да	Не	Да	Не
SML10	Доспат	Да	Да	Да	Не	Да	Не	Да	Не
SML11	Златоград	Да	Да	Да	Не	Не	Не	Да	Не
SML16	Мадан	Да	Да	Да	Не	Да	Не	Да	Не
SML18	Неделино	Да	Да	Да	Не	Да	Не	Да	Не
SML27	Рудозем	Да	Да	Да	Не	Да	Не	Да	Не
SML31	Смолян	Не	Да	Да	Не	Да	Не	Да	Не
SML38	Чепеларе	Да	Да	Да	Не	Да	Не	Да	Не

Източник: НСИ, ТСБ

Таблица: Група, в която попада съответната община в зависимост от броя на критериите покоито отговаря

Териториален обхват	Брой критерии по които отговаря
I група -	8
I I група -	7
I I I група -	6
I V група -	5
V група -	4
VI група -	3

Източник: НСИ, ТСБ